

dum citò, sed longo tempore, nisi tamen moriatur. Verùm hinc faciliè intelligitur, farinaceum sedimentum non semper fieri colliquatione aut vstione, sed nonnunquam crassorũ multitudinè. Infirmi- tatem vocat, ægritudinem.

APHO. XXXII.

Quibuscunque autem biliosa subsidentia, supernæ autem tenues, acutam infirmitatem significant.

Galenus intelligit hac sententia dici, sedimènta biliosa supra vrinam aquosam, significare acutum morbum. Nam quia in vrina aquosa, nō videntur posse fieri biliosa sedimenta, cūm tam contrariis causis fiant (aquosa scilicet vrina à magna cruditate & frigore, biliosa omnia ab vstione) & aquosa vrina, non videtur posse significare acutum morbum: censer, illud supra (ἀνω Græcè) significare non locum, sed tempus: vt significetur, si aquosæ vrinæ succedant sedimenta biliosa. Tamen vt multa alia taceam, fallitur Galenus, putans illam dictionem, tenues, dici de vrinis: nam aphorismus ita habet: ὀκρίσεισι δὲ χολωδῆες αἱ ὑποστασίαις, ἀνωθεν δὲ λεωταί. In qua oratione constat, dictionem, λεωταί, referre

Aphorismorum Hipp.

illam ὑποσάσις, non ὑγρα: alioquin dixisset
λεωτά. Significat ergo, quibus verò supernæ
subsidentia tenues sunt. Vnde rursus constat,
nomen ὑπόστασις hic non dici de eo solùm
quod in fundo pendet, sed de omni eo quod cō
tinetur in vrina: non enim aliter possent esse
subsidentia, & supernæ. Itaque sententia est, qui
bus ea quæ continentur in vrina, biliosa sunt,
colore scilicet bilem flauam referentia, non au
tem in fundo, sed superna & tenuia, acutū mor
bum significant. Quod constat esse verissimū:
nam valde biliosi morbi est ea vrina, in qua pen
det nubecula tenuis, colore bilem referens: val
de autem biliosi morbi, sunt etiam acuti.

APHO XXXIII.

*Quibus dissidentes vrinae sunt, his tur
batio fortis in corpore est.*

Dissidentes vrinae dicuntur, varia, aut secun
dum partes, aut secundum tempus. Secun
dum partes, vt si fusura aquea cum bilioso con
tento, aut hoc pituitosum in flaua fusura sit: se
cundum tempus, vt si hodie candida, cras ru
bra, perendie flaua, si ita fors ferat, sit. Signifi
cat hæc varietas fortem turbationem, eadem
ratio-

Sectio septima. 251

ratione qua variegatæ deiectiones malæ habentur: nimirû significat multos variosq; morbos. Sit verò inæqualitas magna: nam mediocris non est vituperanda.

APHO. XXXIIII.

Quibus in vrinis innatant spumæ, renum dolores & longam infirmitatem significant fore.

Spumæ innatantes in vrina, & multæ, ex renibus veniunt. Nam vndecunque venirent, si renes bene haberent, in ipsis dissoluerentur, tû ob calorem illorum, tum ob angustiam. Quæ enim ampullæ non dissoluantur, vrina percolanda à primo renum sinu in secundum? Certè nullæ, aut si quæ supererunt, erunt exiguæ quædam, non insidentes, sed volitantes per vrinam. Ergo significant intemperiem in renibus, eamq; flatuosam & frigidam: quare metus est, diu duraturum malû, siquidem est frigidû.

APHO. XXXV.

Quibus autem pingue insidens & acervatum, his renum mala, & ea acuta significat.

Aphorismorum Hipp.

Non dicit insidēs, quòd possit subsidere, sed quòd hoc sit pinguis in vrina contenti attributum. Per se colliquationem significat: sed quod à toto corpore fluens febris colliquantis soboles est, nō aceruatim effluit, sed paulatim: quod ergo aceruatim, à renibus venire putandum est, maximè adiuncta consideratione, eorum quæ adsunt & non adsunt. Vt si non adest febris, aut ea quæ non censi possit colliquare, & adsit, adfueritque peculiaris renum dolor & calor, & hac parte nimis laboratum sit. His adiunctis certa coniectura iam est, in renibus esse intemperiem, & eam quidem calidam, quare acutum malum.

APHO. XXXVI.

Quibus renum morbo laborantibus, prædicta accidunt signa, doloresq; circa musculos spinæ fiunt: si circa externa loca fiant, abscessum exterius futurum expecta: si autem dolores magis ad interna loca fiant, & abscessum interiùs futurum expecta.

Si ex renum morbo abscessus expectandus est, ea parte expectandus est quæ dolet, interna, aut externa. Nā dictum est. 3. 2. quartæ: Quibus conuale-

ualefcntibus ex morbis aliquid laborauerit, illis fiunt abfcelfus. Expectari verò debet abfcelfus, cum prorogatur plurimum malum renum, & mufculi fpine, dolent cum illis.

APHO. XXXVII.

Quicumque sanguinem vomunt, siquidem sine febre, salutare: si verò cum febre, malum. Curare autem frigidis & adstringentibus.

Dictum est apho. 25. quartæ particule, sanguinem utcumque per os ferri, deterius esse quam per ventrem. Non tamen proinde, omnis vomitus sanguinis est lethalis: sed qui sine febre accidit salutaris, quia ex ruptura, aut laxitate venarum est, tamen citra inflammationem. Ulcera verò talia in ventriculo, facile curantur frigidis & adstringentibus, cibus & potionibus: ut repercussio sanguinis, & agglutinatio osculorum venarum fiat. Erit que horum usus in cibus etiam ipsis, ut sit medicamentum in alimento. Si verò cum vomitu sanguinis sit febris, ita inquam, ut eadem causa videatur vomitum & febrem peperisse, inflammatio in vlcusculis ventris significatur. Qui affectus certè timeri magnopere debet, & ob propriam magnitudinem ac malitiam, & ob difficul-

Aphorismorum Hipp.

tatem curationis: inflammationibus impedi-
entibus curationem vlcerum, & vomitu vrgen-
te. Quòd si sine febre vomitus sit, est facilis ea
ratio curationis quam diximus, frigidis inquam
& adstringentibus. Ceterùm quoniam hæc lo-
calibus auxiliis fit, constat debere præmitti to-
tius corporis curationem, euacuata alia via co-
pia, si quæ est: sin minus, tamen facta frictio-
nibus, ligaturis, & cucurbitulis, retractione san-
guinis. Deinde scindi debent etiam grumi, si
qui iam sint facti in ventriculo.

APHO. XXXVIII.

*Fluxiones in ventrem supernum, suppu-
rantur viginti diebus.*

Supernum ventrem vocat thoracem: fluxio-
nes, inflammationes quæ ex fluxionibus fiunt,
siue ex capite, siue aliunde veniant. Suppu-
rantur illæ omnes, id est suppurari incipiunt,
intra viginti dies, si in suppurationem sunt
commutandæ. Nam cum primùm inflamma-
tiones propriam constitutionem superant, ho-
mine saluè affecto, vt dicebatur in Progno-
stico, id est, non affecto lethaliter, scire oportet
suppurationem fieri. Inflammationes au-
tem thoracis omnes sunt acutæ, ac nonnullæ
acutif-

acutissimæ etiam. Quare nonnullæ earum quatuor aut quinque diebus, aliæ septē, plures quatuordecim, omnes intra viginti dies suppurari incipiunt.

APHO. XXXIX.

Si mingat quis sanguinem, & grumos, & stullicidium vrinæ habeat, & dolor incidat in semen, & pubem, partes circa vesicam laborare significat.

Hic apho. est octogesimus particulæ quartæ:

APHO. XL.

Si lingua repente incontinens fiat, aut pars aliqua corporis stupida, melancholicum est huiusmodi.

Quibus ob pituitam lingua fit incontinens, aut pars alia stupida, nō quidem repente fit, sed paulatim, multò antè tentatis membris, quàm noxa sit manifesta. Quia pituitosæ passiones, sunt neruorum naturæ congruentes, ac proinde antequàm ad eā magnitudinē peruenerint, lædere incipiunt. Sunt etiam homines quibus lingua, aut alia pars ex pituita resoluitur, natu-

Aphorismorum Hipp.

râ pituitosi, candidi, molles, & balbi: quare his talia mala non insperatò accidunt. Quibus verò nullus talis habitus est, neque tali passione priùs tentatis, repente & insperatò hæc accidunt, ex melancholia fiunt: nam ex crassis omnino succis fiant, necesse est.

APHO. XLI.

Si superpurgatis senibus singultus succedat, non bonum.

Hic idem aphorismus, fuit scriptus quartæ quintæ sectionis: præterquàm quod illic generatim, hîc de senibus dicitur: & quod illic malû, hîc dicitur non bonum. Sed est operæ precium considerare, cur senum ætati datus sit proprius aphorismus, cum sit omnibus communis. An quia singultus ex siccitate, qualis ex superpurgatione factus censetur esse, periculosior est in senibus? At videtur esse minùs periculosus his, quia est eorum ætati siccitas congruens. Respondet Galenus, hoc non esse singultui ex siccitate proprium, vt deterior sit in senibus, sed morbis omnibus commune, ob virium omnium imbecillitatem. Sed constat, hoc de extremè senibus esse intelligendum: prioribus enim multi morbi sunt leuiores quàm inuenibus. Verum

rùm his singultus ex superpurgatione, si non est periculosior, est tamē familiarior quàm aliis ætatibus. Atq; proinde oportuit senū seorsum meminisse, quia in iis talis singultus crebrius fit: atq; si extremum iam senium attigerint, maiori cum periculo.

APHO. XLII.

Si febris non ex bile habeat, aqua multa & calida capiti superinfusa, solutio febris fit.

Cùm dicitur febris non ex bile, febris diaria per periphrasim significatur: quia succi omnes putrescentes, bilis cōmuni appellatione vocantur aliquando. Febres verò fientes intelliguntur, quia nō nunquā Hippocrates eos solū qui cū dolore fiunt, solet vocare morbos: velut cū dicit, Omnis morbus est vlcus. Itaq; febris non ex bile, perinde est ac si dicatur, febris fiens sine putredine. Cuius remedium summum, est in balneo aquæ calidæ, nunc vniuersali, nunc capitis: neq; verò quacūq; hora, sed exacto iam primo die, & febre inclinante.

APHO. XLIII.

Mulier ambidextera non fit.

Quòd

Aphor. Hipp. sectio. 7.

Quòd dextrum brachium firmitus sit & calidius, facit amplitudo arteriæ quæ in illud venit, quæ multò maior est quàm in sinistro. Ergo ut ambidexter homo sit, facit aut formatio, si scilicet habet tam latas Venas sinistro, quàm dextro latere: aut exercitatio magna vtriusq;: aut magnus calor naturalis temperamenti, & firmitudo artuum. At qui omnes hæ causæ, rediguntur in calidam naturam: nam amplitudo vasorû inconsueta, caloris soboles est: & ut ambidexter fiat, nulla exercitatio, nisi in calidissimo homine, erit satis. Itaque neque viri omnes possunt ambidextri fieri, sed calidissimi solùm. Mulieres verò, etsi nonnunquam fiant non frigidiores multis viris, tamen ut calidissimi non fiunt.

HIPPOCRA

TIS COI LIBER DE ALI
 MENTO, CVM COMMEN-
 tarijs eiusdem Francisci
 Vallesij Couarru
 uiani.

PROOEMIUM.

I nullum vnquam feci ope-
 reprecium, si nulla vnquã in
 re utilis fui Medicinæ stu-
 diosis, hac tamen non vide-
 bor fuisse inutilis, quòd libel-
 lum Hippocratis de Alimen-
 to, nulli ferè iam cognitum,

sub ignorantia tenebris delitescentem, com-
 mentarijs illustrauerim, & in lucẽ eruerim. Est
 enim liber ad multa artis opera utilissim⁹, & eru-
 ditione refertissimus: quem quidẽ ego, ob sen-
 tentiarum dignitatem, & stylum, Hippocratis
 esse censeo. Verùm siue sit, siue secus, nihil cu-
 ro: mihi satis sit, Hippocrate esse dignissimum.
 Hunc Galenus sine commentarijs reliquit: quo

con-

Proœmium.

consilio, nescio: scio tamen, cum commentaria
scripsisse in alios libros minus continentes fru-
gis, & quos Hippocratis esse, ipsemet negavit.
Sed ego hac causa, mihi persuasi, ad me perti-
nere huius commentationem: ne studiosi om-
ni ope, ad lectionem, quàm ad eò probarem,
essent destituti. En ergo prodit libellus, qui ha-
ctenus nihil aliud fuit, quàm studiosorum terri-
culum, apertus & facilis: quanquam non
sine meo magno labore. Tu mihi pro
meo affectu illud vnum præsta,
ut legas, & relegas, & tibi
facias familiarissi-

mum.

Alimentum & alimenti species,
 vnum & multa: vnum quidē,
 vt vnum genus: species autem,
 humore & siccitate: & in his, species,
 & quantum est, & ad quædam, & ad
 tanta.

Alimentum est vno nomine, atque vt genus
 vnum, quod alit nostra corpora: atq; hac ratio-
 ne vnum est, est enim genus. Verùm illius sunt
 species multæ: primæ duæ sunt, in siccitate &
 humore. Quia alimentum, aut est cibus, aut
 potus: nam multa liquida, & potui apta, sunt
 alimenta. Huius differentiæ meminit in Apho-
 dicens: Facilius est repleti potu, quàm cibo.
 Rursum in vtroque horum, potest conside-
 rari species, & quantitas, & ad quæ, & ad
 quot. Nam cibus, aut est bonus, aut est malus, id
 est, boni succi, aut mali, & multum nutriens,
 aut parum: & ad quædam utilis, & ad quædam
 inutilis: & ad plura, aut ad pauciora, utilis, aut
 inutilis. Dicta quatuor spectari possunt in vero
 alimēto, & in eo quod est quasi alimētū, & in fu-
 turo alimēto. Sed hæc paulò post dicemus. Spe-
 ctari etiã possunt in iis, quæ sunt alimenta so-
 lum, & in alimentis & medicamentis simul.

Hippocratis lib.

Auget autem, & roborat, & carnem generat, & similia facit, & dissimilia: quæ in singulis sunt, iuxta singulorum naturam, & eam vim quæ ex principio est.

Eadem est materia nostræ generationis, quæ & nostræ nutritionis: atque ex eadem substantia nutrimur, & generamur. Atqui, generamur in primis ex semine utroque, materno inquam, & paterno: deinde, & ex mēstruo sanguine. Ex illo fiunt membrorum quæ vocantur solida, quædam velut delineationes: ex hoc fiunt etiã quasi exordia viscerum & carnis. Quo fit, ut in primis, totus fœtus, quoddam veluti carnis frustulum, membris non satis distinctum sit, & mole minimum, & debile omnibus modis. Accedens verò alimentum, auget fœtum, & roborat, & carnem generat inter fibras illas mēbrorum solidorum, & distinguit partes à partibus, & singulas augens: quædam facit similia, ut carnes carnibus, nervos nervis, singula deniq; sui similia: quædã dissimilia, ut nervos carnibus, & has ossibus. Scilicet, singula deducit ad propriã illorũ naturã, & vim: quæ in singulis à principio erat potētia, actu verò nõdũ. Nã à principio nulla pars retinet suã formã, nec vim, nisi potētia.

Similia autem facit valēter, cūm abundat quidem id quod accidit, præualet autem id quod præerat.

Tunc ualenter cibus facit quod dictum est (similia scilicet, & dissimilia) cūm id quod accidit (alimentum scilicet) abūdat, & id quod præerat (membrorū scilicet substantia) præualet. Id est, alimentum abundat, & bene à membris superatur. Vtrunuis horum desit, siue inquam alimentum desit, siue non vincatur à membris, nec fortius generatur feliciter, nec natus iam homo feliciter nutriri potest. Proinde duobus modis fit exile corpus, & cūm deficit alimentum, & cūm adeò abundat, vt vincat partes: quod statim dicit.

Fit autem exile (siue euanescit) nunc quidem prius , in tempore dimissum vel adhuc appositum : nunc autem posterius, in tempore dimissum, vel adhuc appositum.

Prius alimentum hīc dicitur, substātia membrorum solidorum: posterius, substantia reliquorum, vt carnis & pinguedinis. Vtrunq; horum (id est vtraq; harum substantiarum) fit gracile

Hippocratis lib.

cile, aut cibo, in tempore ipso quo ingeritur, dimisso, aut expulso: aut consumpto, postquam iam affixum est. Nimirum quæuis pars, duplici ratione gracilescit: aut quia cibum non accipit (estque is affectus atrophiam) aut quia multum dissoluitur, dissipaturque.

Destruit autem utrunque, in tempore et post tempus, id quod extrinsecus assidue superingestum est, et per multum tempus solide implicatum est: et propriam quidem formam producit, priorem autem aut etiam priores, destruit.

Utrunque alimentum (partes scilicet solidas, & partes molles) destruit sæpe cibus, qui assidue superingestus est, & affixus: facitque ut partes accipiant suam formam, & propriam propriasve deponant. Id verò fieri solet, tam in tempore quo corpus generatur aut crescit, quam post illud etiam. Nimirum membra omnia, vbi nimio cibi alicuius, fiunt talia, qualis cibus ipse est. Ita membra lactentium, molliora & albidiora sunt, referentia nempe naturam lactis: adultorum quorum cibus est solidior, solidiora. Ita si quis piscibus multo tempore utatur, tandem euadet tota carne pisci similis: & quicumque cibus ni-
mia

mia quantitate ingeratur, quia non satis vincitur, manet semicomuratus. Quo fit, ut partes nutriendæ, illius formam aliquatenus accipiant.

Vis alimenti peruenit vsque ad os, & omnes illius partes, & in nervum, & in venam, & in arteriam, & in musculum, & in membranam, & carnem, & pinguedinē, & sanguinem, & pituitam, & medullam, & cerebrum, & spinæ medullam, & in viscera, & omnes illorum partes.

Ad ea vsque dicitur ab Hippocra. vis alimenti peruenire, quæ ex cibis generantur, non ut excrementa, sed ut vtilis partes: aut, si non sunt animantis partes, at certè substantiæ quædã animati necessariæ, & nullatenus excrementitiæ. Facit ergo Hipp. enumerationē partiū omniū, quæ verè nutriuntur: nã cū osse intelligitur cartilago, cum neruo ligamentū, cū musculo tēdo. Refert etiã sanguinē, & pituitā, & medullā osiū, quãquam hæ partes corporis non sunt, sed alimenta potiùs: quia hæ substantiæ nullatenus sunt excrementitiæ, ut bilis vtraque, & muci, & lottium, & alia excrementa: quæ partim nullatenus

Hippocratis lib.

partim nisi cum aliis misceantur, nutrire non possunt. Bilis ergo flava & nigra, quatenus succi naturales sunt, in sanguine sunt: quare sanguinis nomine intelliguntur. Cum his succis quos refert, intelligi etiam debet ros, qui per mēbra omnia sparsus est, & lac, & semen. Nam ad hęc etiam vis alimenti peruenit: augescunt enim cū alimento, & id quidem quia alimentum est: nō enim generantur per redundantiam, vt excrementa. Pilorum, & vnguium, & cuticulę, seu cutis extremę nō meminit, quia ea tantum cępit enumerare, quę generantur & augescunt alimentis: illa verò excrementorum congestione fiunt. Sed paulò infrā differens de alimento, non tam proprię, sed vtrunq; dicto, mentionem eorum facit.

Atqui & in calorem, & spiritum, & humorem.

Addit Hippo. & in calorem, & spiritum, & humorem: innuens scilicet, alimentum augere calidum innatum, & humidum innatum corporum, ac reficere spiritus. Nec verò mentionem facit frigidi & sicci, quia alimentū non facit per se, ad seruandum aut augendum frigidum, aut siccum: sed calidum, & humidū. Nam hęc sunt quibus animantium vita seruatur: mors per siccitatem & refrigerationē irrepit. Quòd si quod fri-

frigus, aut quæ siccitas, ad vitam tuendâ necessaria sunt, id certè nō est per se, sed ne calor & humor supra mediocritatem sint. Spiritus hoc loco nominavit : de quibus sunt qui dubitent, an uiuant, sintque animantis pars. Videntur enim, cùm versùs quaque commoueantur, animo agi: animus verò eam tantùm substantiam videtur posse mouere, cuius actus est. Itaque si (vt hac ratione effici videtur) spiritus uiuit, meritò hîc referetur inter nostri partes. Stoici certè non tantùm videtur mihi sensisse, illum uiuere, sed illum esse ipsum animum, atque ita animũ ipsum esse partim aëreũ partim igneum. Sed de hac sententia, aliquando (concedente Deo) offeret se disputandi occasio. Ego quidem vt alibi scripsi, spiritum animatum esse non sentio, sed animi instrumentum quoddam, idq; externum, moueriq; ab ipso animo, vt à me ensis, quanuis in ense mea vis nō sit. Quorsum ergo refertur hîc ab Hipp. cùm pars nō sit? Certè vt sanguis, qui nec ipse pars est, sed substantia quædã utilis corpori, nō excrementitia. Scire licet calidũ innatũ duplex esse in nobis, & ab autoribus appellati: nã spiritus & sanguis hoc nomine dicuntur. Dicimus enim innati calidi passiones esse, motus animi, vt iram, gaudium, & pudorem: quia spiritus & sanguis mouentur per has animi passiones. Dicitur

Hippocratis lib.

etiam innatum calidum, ea pars nostræ substantiæ, quæ calidis elementis respondet. Ergo cum calorem nominasset Hipp. meritò statim addidit, & spiritum, ut intelligeres, vtrunque calidum cibi augeri.

Alimenti autem quod alit, hoc est alimentum, & quod est velut alimentum, & quod est futurum alimentum.

Alimenti sunt tres differentiæ. Nam aut est id quod iam nutrit, id est quod iam affigitur simul, & commutatur, loco eius quod effluxit: aut est succus qui paratus est nutrire, ut sanguis: aut est cibus qui ingeritur. Est autem hæc differentia, non generis, sed analogi: nam ratio alimenti, in prima illa specie maximè est, in tertia hæc minimè, in secunda mediocriter. Explicat Galenus hæc sententiam sub nomine Hippocratis multis in locis, potissimum in primo de Facultatibus naturalibus, & in primo de Alimentorum facultate.

Principium omnium vnũ, & finis omnium vnus, & idem est finis & principium.

Natura ipsa rei viuentis (siue ea sit substantia, siue forma, siue actus, siue vtrunque aliter lubet appellare) conficit sibi ipsi alimenta: itaque est

est principium nutritionis & alimenti. Atq; alimentum, est propter hanc ipsam naturam: nimirum, ad seruandum suam substantiam & naturam, vtuntur alimento viuientia. Ergo natura rei viuentis, est principium & finis alimenti, & nutritionis. Hæc natura est, aut ipsa anima, aut temperies, aut naturalis calor. In quam sententiam, dictum est ab Aristo. 2. de Anima, capite quarto: Erit animus primū profectò principium generandi, tale (loquitur de alimenti commutatione) quale est id, quod hunc ipsum animum habet.

Et quæcunque per partes bene & malè disponuntur: bene quidem, vt dictum est: malè autem, quæ contrarium habent ordinem.

Cùm dixisset naturam rei quæ alitur, esse principium nutrimenti: addidit, & quæcunque in alimento, per partes, bene & malè disponuntur. Id est, id ipsum principium, facit vt bene aut malè agatur circa alimentū: nam vt natura partium bene habet aut malè, ita bene aut malè agitur circa alimentum. Alimento, bene quidem tunc agitur, vt dictum est, cùm id quod præerat vincit id

K 4   quod

Hippocratis lib.

quod accedit: malè autem, cùm contrà, id quod accedit (id est cibus) vincit id quod præerat, id est partes ipsas corporis. Illud accedit magna ex parte, cùm natura membrorum bene valet, & dantur ei idonea alimenta & boni succi: hoc, cùm aut temperies membrorum est debilis quàm maximè, aut vititur pro alimentis, rebus aduersis naturæ, vt cibus mali succi, aut etiam venenis. Nã cùm talia accipiuntur, contrarium prorsus accidere solet, ac cùm accipiuntur boni succi alimenta. Nimirum cùm bonis alimentis vitimur, membrorum natura vincit cibos: cùm venenis aut alimentis prorsum inutilibus, hæc vincunt membrorum naturam.

Succi varij, & coloribus, & facultatibus: & in læsionem, & in vtilitatē, & neque lædere neq; prodesse: & multitudine, & excessu, & defectu, & complicatione: quorundam quidem, quorundam autem non.

Succi omnium earum rerum, quas in corpora ingerimus, bifariam differunt, coloribus, & facultatibus. Nomine colorum intelligimus, & sapores, & odores, & reliquas passibiles qualitates: facultatum nomine, vires
aliquid

aliquid agendi, aut aliquo modo afficiendi corpora. Primus ergo modus quo succi distinguuntur, est per accidentia: ut sanguis est succus ruber & dulcis, pituita albus & insipidus, bilis flavus & amarus, melancholia niger & acerbus. Secundus modus est per facultates: ut quarundam rerum succi habent facultates quam plurimas, quibus prosunt, ut alexipharmaca, & utcumque roborantia membra: quarundam succi vires habent quibus lædunt, ut venena omnia, & utcumque lædentia, ut dissoluentia aut exulcerantia quedam membra: quarundam rerum succi sunt, qui nec conferentes, neque lædentes, alterando, aut insigniter aliquid emendando, aut corrumpendo, vires habent, huiusmodi sunt quæ alimenta tantum sunt, & nihil habent medicamenti. Differunt verò, non tantum viribus, succi eorum quæ ingeruntur, sed etiam facultatum multitudine, excessu, & defectu, & complicatione. Excessus & defectus, referuntur ad eandem facultatē: nimirum est eadem facultas in duobus medicamentis, abundat tamen in vno, & in alio deficit. Multitudo & complicatio referuntur ad multas facultates: nimirum accidit in vno succo esse plures facultates quam in alio, hocque est differre multitudine facultatum. Complicatio significat, facultatis cum facultate concursus, qui quarundam facultatum esse potest, quarundam

Hippocratis lib.

non potest. Ut potest esse in medicamento aliquo vis calfaciendi & adstringendi, & refrigerandi & laxandi: non tamen calfaciendi & refrigerandi, aut adstringendi & laxandi.

Et omnibus præ calore nocent, & profunt: præ frigore nocent, & profunt: pro viribus nocent & profunt.

Non significat Hippocrates, ut verba videntur significare, esse succos qui rebus omnibus profint & noceant, calore & frigore, & viribus. Sed docet ea, quæ omnibus nocent (huiusmodi sunt venenosi succi) aut frigore, aut calore, aut viribus id facere (nimirum venena omnia, aut calore aut frigore aut tota substantia, siue facultate, siue natura, venena sunt) & quæ profunt, calore aut frigore attemperare, aut virtutibus aliis secundis iuare. Humectationem & desiccationem intellexit cum viribus: quia ut alibi dictum est à me, ad modum substantiæ pertinet humor & siccitas.

Facultatis autem variæ naturæ. Succum corrumpentes & totum, & partem: & extrinsecus & intrinsecus: spontanei, & non spontanei: nobis, quidem

dem Spontanei, causa autem non Spontanei.

Facultates succorum qui lædunt, multæ naturæ sunt. Nam sunt succi qui corrumpunt totum animal, nullatenus lædentes insigniter partem quampiam: sunt etiam corrumpentes partem quandam insigniter, vt hæc ventriculum, illa hepar, alia renes. Sunt etiam qui interiùs tantùm assumpti id possunt facere: alii etiam sunt, qui extrinsecùs etiam contingentes, possunt. Atque horum omnium, quidam sunt spontanei, id est sine causa manifesta id facientes, vt qui facultate quadam occulta id faciunt (nam scimus spontanea solere ab Hippocrate appellari, quæ manifesta causa carent, vt in Aphorismis) quidam sunt non spontanei sed aperta causa, vt calefactione aut refrigeratione, lædentes. Sed quoniam nihil sine causa fieri certò scimus, constat ea quæ nobis sponte facta, ac sine causa videntur, reuerà, & causæ illi (quæ etsi nobis incognita, est tamen verè illius corruptionis causa) non esse spontanea: sed naturalia, & quæ causam illam naturaliter consequantur.

Rursum autem causa, hæc quidem manifesta, hæc autem non manifesta: & alia possibles, & alia impossibiles.

Hippocratis lib.

Causæ quibus ea quæ ingeruntur, nostra corpora afficiunt, nonnunquam sunt manifestæ, nonnunquam occultæ. Atqui occultæ quædam aded sunt, vt sciri tamen possint: quædam aded, vt omnino non possint sciri. Nam causæ quæ in calore, frigore, humore, aut siccitate sunt, manifestæ sunt: quæ non sunt in his, sunt occultæ, & in modo substantiæ videntur esse. Cùm verò modus substantiæ in multorum accidentium cōcursu sit, nonnunquam sciri potest, quæ accidentia facultates illas pariant, nonnunquam non potest. Nam alio loco docuimus, medicamenta trahere succos gratia similitudinis: occurrunt tamen multa medicamenta, quæ quibus accidentibus similia succis sunt, nullatenus possumus sentire.

Natura iuuat omnia omnibus.

Natura semper pugnat cum morbis, nõ quidem calidis, aut frigidis (eadem est ratio aliorum) sed vtrisque: nimirum natura nullam harum qualitatum amat, sed mediocritatem, quæ non minus illorum vno quàm altero evertitur. Proinde natura membrorum tam naturaliter se reducit, cùm licet per causam morbi, à febre ad mediocritatem, quàm à perfrigeratione. Hinc fit, vt non cuidam solùm morbo, aut solùm quibusdam subueniat natura, sed quibusuis: nec verò cuidam

cuidam membro, sed omnibus vtcunque laborantibus. Fitque quanquam iuuetur natura aduersum morbos, artis adiumentis, externis & internis, tamen vt illa omnia eatenus profint, quatenus natura potest illis vti: frustra enim adhibetur medicamenta, quæ naturam non sunt habitura adminiculantem. Itaque natura est quæ omnibus instrumentis vtitur, subueniens omnibus partibus, aduersus omnes morbos.

Ad hanc autem extrinsecus cataplasma, illitio, vnguentum, nuditas, & tegumentum, totius & partis: calor & frigus eadem ratione, & adstrictio, & vlceratio, & morsus, & inunctio. Intrinsicus autem & quedam dictorum, & præter hæc causa occulta, & parti & toti: alicui quidem, alicui non.

Enumerationem facit eorum, quibus solemus naturam iuuare: medicamentorum videlicet & euacuationum. Medicamenta verò bifariam distinguuntur, & per formas, quibus eis vtimur, & per facultates. Sunt verò hæc duplicia: quibusdam enim extrinsecus, & quibusdam intrinsicus vtimur. Primorum mentionem prius facit,

Hippocratis lib.

facit, dicens esse aut cataplasma, aut illitionem, aut vnguentum (in his intelligimus omne genus emplastri, ceroti, vnguenti, olei, & embrocę, & balnei, & irrigationis) nuditatē aut indumentum (in his intelligimus vestes, & stragula, & ligaturas, & horum detractionem, idque totius & partis.) Dicit rursus diuidens per facultates, esse adstrictionem (hęc fit adstringentibus) aut vlcerationem (hęc fit nimis acris & causticis, aut cautheriis, ac corrodentibus) aut morsum (hic fit detergentibus) aut inunctionem. Inunctionem verò hęc vocat, non quod prius illitionem, sed delinitionem, siue leuitatem quę medicamentis leuigantibus fit. De inde mentionem facit eorū, quibus intrinsecus vtimur: quę etiam bifariā diuidi possunt, & per formas, & per virtutes. Tamen cum principia diuidendi optimè Hippocrates doceat, in singulis diuisionibus multa membra omittit, quę nos oportet addere: nimirū Hippocrates omnia fundamenta iecit, omnes methodos, omnia principia docuit: reliquit verò plurima aliis peragēda. Oportet ergo nos singulas diuisiones percurrere. Ea quibus extrinsecus vtimur ad iuuandum naturam, sunt aut ignis, aut ferrum, aut medicamenta, aut tegumenta & nuditas, aut contrectatio. Ferro vtimur rescindentes, secantes, aut scarificantes partes aliquas: igne, vtētes, cautheriis

voca-

vocatis : medicamentis , adhibentes emplastra , aut cerota , aut vnguenta , illitiones ex oleo , embrocas , & balnea : tegumentis , iubentes , vel interdicientes vestes , stragula , aut ligaturas : contretatione , fricare iubentes , aut manibus mēbra dirigentes , aut reponentes . Horum quēdam in parte fiunt necessariò , nemo enim totum hominem vrit , aut secat , aut reponit : quēdam in toto , aut in parte : tegitur enim , aut nūdatur , lauatur , vngitur , fricatūrve , nunc totus homo , nunc pars in eo quādam . Rursum diuidi possunt ea quibus exterius vtimur , per potētias siue vires quibus operantur . Nā vtimur alterantibus secundū tēperamentum (hęc sunt calfacientia , refrigerantia , humectantia , & siccantia ,) aut aliter afficientibus substantiam , secundū virtutes quę secundę vocantur (huiusmodi sunt adstringentia , laxantia , aperientia , emollientia , duritiem inferentia , detergentia , resoluentia , suppurantia , & extrahentia , & aliquid aliud tale agentia) aut proprietate aliqua incognita membrum aliquod iuuantia (has vocant tertias virtutes) , cuiusmodi est virtus vnguis qui circumfertur , vt animi deliquia soluat impositum cordi , aut ad motum digito anulari : & lapides multi , quorum mirabiles quādam virtutes esse perhibentur . Ea etiam quibus vtimur interiūs , habent duplicem rationem differentię : alteram

ex for-

Hippocratis lib.

ex forma, qua eis vtimur: alteram ex virtutibus. Velut vtimur interiùs potionibus, aut clysteribus, aut catapotiiis, aut bolis, aut trociscis, aut cõditis. Rursum ea quibus interiùs vtimur, aut sunt calfacientia, refrigerantia, humectantia, aut siccantia, vel secundùm qualitatem aliquam secundam operantia: adstringentia inquam, laxantia, purgantia, mouentia vrinam, mouentia menstruam expurgationem, aut sudorem, aut stergentia, aut lenitatem inferentia, scindentia, aut crassitudinem inferentia, vel tale quippiam facientia: vel operantia virtutẽ aliqua occulta, aut sympathia aut antipathia aliqua ineffabili, quam medicamentum habet cum aliquo homine, cum aliquo non, aut cum aliquo membro, cum aliquo non: hanc enim vocat Hippocrates occultã causã. Hęc est ratio partitionum quas Hippocrates hęc docet: quas vt persequeremur, integro libro esset opus. Usque adeò Hippocrates magna totius doctrinæ fundamenta iecit, & fecundissima fudit semina. Occulta causa, est quam multi proprietatem occultam appellant.

Excretiones secundùm naturam, ventris, vrinarum, sudoris, spui, mucii, vteri, per hæmorrhoidas, verrucam, lepram, tuberculum, carcinõma, ex naribus, ex pulmone,

mone, ex sede, ex ventre, ex cole. Secundùm naturam & præter naturam euacuationes horum: alius secundùm aliam rationē, alius etiam aliter.

Ad euacuationes modò venit, quæ quàm maximè iuuare solent naturam. Hæ verò sunt duplices, aut euacuationes succorum extra corpus, aut excretiones ad quasdam partes: soluuntur enim morbi, aut euacuationibus aut abscessibus. Iuuant hæc naturam, tum maximè cùm sunt secundùm naturam: possunt enim secundùm naturam & præter naturam fieri, atq; ita iuuare aut ledere. Atq; accidit eadem fieri quibusdam secundùm naturam, quibusdam præter naturam. Abscessus, vt verruca, lepra, tuberculum, & carcinôma, toto genere præter naturam sunt (nam sunt morbi) dicuntur verò secundùm naturam fieri, cùm soluunt alios grauiore, aut naturam vtiliter subleuant. Euacuationes multifariam possunt esse secundùm naturam, aut præter naturam: vt in Controuersiis explicuimus. Hoc ergo est quod dicit: Secundùm naturam & præter naturam euacuationes horum, aliis secundùm aliam rationem, aliis etiam aliter. Nimirum hæc euacuationes esse possunt diuersis rationibus, secundùm naturam, & præter naturam: nam vt diximus

Hippocratis lib.

mus in Controuersis, genere, quantitate, qualitate, aut tempore. Verum hoc, illic est plus satis explicatum.

Vna natura est omnia hæc, & non vna: multa naturæ hæc omnia, & non vna.

Vna natura est, quæ omnia hæc molitur, & plures: est enim vna totius corporis natura, & est propria singulorum membrorum. Nimirum natura prospicit omnibus membris, vnicuique iuxta peculiarem illius naturam, operaturque ita in singulis.

Pharmaca sursum & deorsum, & neque sursum nec deorsum.

Cum dictum sit de aliis auxiliis, & insuper de euacuationibus, & abscessibus, quibus solet iuari natura: modò de pharmacis (ita vocat expurgantia medicamenta) disputat. Hæc aut sursum euacuant, vt quæ vomitu: aut deorsum, vt quæ deiectione vel nictu: aut neque sursum neque deorsum, vt quæ sudore, aut vtruncq; per totum corpus.

In alimento pharmaca, optimum: in alimento pharmaca, prauum. Prauum & optimum ad aliquid.

Pharmaca omnia sunt aduersa ventriculo, & insuauis: quo fit, vt ventriculus ab illis abhorreat quàm plurimum. Neque verò omnes æqualiter: nam quidam sunt qui præ molliore non possunt degustare pharmacum: quidam ob naturalem quandam nauseam, si coacti degustauerint, non possunt non euomere: atque si non euomuerint, descendit statim inalteratū, quare nihil expurgat. Nam medicamentum, vt expurget, debet à ventriculo alterari: vt id quod potentia habet, habeat actu. Ergo plurimum refert, pharmaca amice recipi à ventriculo. Quod vt fiat, cum illorum natura repugnet, nulla melior ars est, quàm pharmaca cum cibus permista dare: ita enim melius accipiuntur, & accepta retinentur. Cum verò vt recipiantur & retineantur, & à ventriculo quantum oportet alterentur, opus non est cibus, multum nocet eorum permistio. Facit enim non tantum vt ad actum deducantur, sed etiam simul cum cibus coquantur, & distribuantur: impediaturque ita expurgatio: & medicamentorum exhibitio maioris cacochymiae occasio fit. Ergo pharmaca cum alimentis permiscere, simpliciter neque bonum est neque malum, sed ad aliquid vtranque est. Nimirum quibusdam vtile, quibusdam noxium, vt explicatum est. Quibusdam etiam, etsi vtile non sit, est necessarium:

Hippocratis lib. 36

rium: velut cùm æger in magna expurgationis necessitate constitutus, ob mollitiem cogi non potest pharmaca accipere: velut in puerulis, & delicatis mulieribus euenit. Tamen constat, cùm cœpit expurgatio fieri, alimentum præstare, ut quidam ius gallinaceum præstant, expurgationem semper impedire. Sed etsi de aliis medicamentis ab expurgantibus dicatur, sententia est verissima. Nimirum dari potest medicamentum in alimento trifariam: aut medicamentis cum alimentis permistis: aut datis alimentis, quibus vires quædam medicamentorum sint: aut cibis oblati non longè à medicamentis, sed eodem ferè tempore. Vt cunq; fiat, nihil magis consuetum est in victu ægrotantium, quàm uti rebus quæ partim sint alimenta, partim medicamenta: neque id immeritò, eò quòd simul nutrire possint & attemperare, aut aliter morbo obistere. Tamen nihil est deterius, quàm in victu benevalentium, medicamentoſis alimentis uti: nam quæ ægrotantia corpora sanatae nata sunt, sanis oblata morbos contrarios generabunt, si verè est alibi dictum, auxilia esse morbis contraria. Itaq; hæc quoque ratio, medicamenta in alimentis dare est optimum inter curandum, & prauum in seruanda valetudine: & utrunque est aliquid. Vnde apertè deprehenditur vulgi hominum error, qui tunc se putant bono uti victu, cùm eo

vtrun-

vruntur quo agrotantes solent: qui tamen nihil aliud faciunt, quàm vt sua opera in salubriter uiuant, & citò pereant.

Vlcus, schara, sanguis, pus, sanies, lepra, furfur, achores, imperigo, vitiligo, lentigo, nunc quidem lædit, nunc quidem prodest, nunc autem neque lædit neque prodest.

Hæc videntur mihi esse legenda post illa verba: Secundùm naturam & præter naturam euacuationes horum, aliis secundùm aliam rationem, aliis etiam aliter. Nimirum abscessuum & euacuationum est eadem ratio: sunt enim abscessus quoque in iis, quæ naturam iuuare possunt, nam sunt sæpe solutiones grauiorum morborum. Atque vt euacuationes non semper profunt, sed aliquando obsunt, cum scilicet non fiunt criticè, sed symptomaticè, vt explicuimus: ita vlcera cutis, & omne genus scabiei, nonnunquam soluunt priorem morbum, cum fiunt facultatis vehementiâ: nonnũquã augent, cum fiunt præ debilitate: nonnũquã nec tollunt neq; augent, sed quod ad morbum attinet priorem, neque iuuant neque lædunt, vt cum fiunt ob errata in victu. Vlcera, siue vulnera nominauit: quia plerasque abscessuum species solent comitari. Schara, est cru-

Hippocratis lib.

sta qua vulnera solent obduci. Ex vlcusculis flue-
 re solent, sanguis, & pus, & sanies: differt sanies
 à pure, quòd tenuis est, & sero similis. Lepra est
 scabies atra per corpus totum: quæ hac ratione
 solùm ab elephante differt, quòd cutem magis
 tenet, subiectam carnein non adeò, quàm ele-
 phas, aut cancer, hic vna in parte, ille in toto cor-
 pore: vt constare faciè potest ex Galeno libellis
 de Tumoribus præter naturam, & tertio de Cau-
 sis symptomatum. Furfures & achores, sunt ca-
 pitis morbi: achores sunt vlcuscula quædam ca-
 pitis, tineã vulgus vocat. Impetigo (λεῖχ'ν di-
 citur Græcis) est scabies quædam, ex succis cras-
 sis cum sanie permistis: de qua dubitatum à qui-
 busdam non sine causa est, an sit morbus quem
 Gallicum hodie dicimus. Sed de hac re alibi for-
 tasse potero sententiam meam meliùs aperire.
 Vitiligo (Græcis ἄλφος) maculæ cutis sunt, nunc
 candidæ, nunc nigre: quæ solent etiam altiusculè
 penetrare, vt pili quoque illinc nati tales fiant.
 Lentigo (Græcis ἑφελκίς) est asperitas quædam,
 quæ in facie solet ex scabie suboriri.

*Alimentum non alimentum. Si non po-
 test alere, nomen est alimentum, non res.
 Res est alimentum, non nomen.*

Quandoquidem dictum iam est, proximam sententiam post decimam septimam debere scribi, constat hanc quoque vigesimam succedere. Nā cum differeret Hippocrates de miscēdis phar-
 macis cum alimentis, monet modò, esse quēdā quæ verè non sint alimenta, tamen alimēta quodam-
 modo dici soleant. Talem ego intelligo aquam esse, & quæ ad solam aquam pertinent. Hęc enim verè non nutriunt, videntur tamen nutrire, pro-
 hibentia corporum exolutionem: diutiùs enim potest aliquis aqua vtens in ediam ferre, quàm hac quoque priuatus. Illa ergo non est alimen-
 tum: nam quod non potest alere, nomine tenus est alimentum, non re ipsa: debet verò alimen-
 tum esse re tale, non nomine solùm. Quanquam de aliis quibusdam rebus dici potest hoc idem, de quibus dicemus statim.

In pilos alimentum, & in vngues, & in extremam superficiem intrinsecus peruenit.

Ea quoque substantia, qua pili vngues & extrema superficies fiunt & augentur, dicitur quodammodo alimētū, videtur enim nutrire: tamē nō est propriè, quia hæ partes nō tam nutritione vera, quàm cōgestionem excremētōrū fiunt, & augētur impulsu prodeūtis excremēti. Neq; verò illę

Hippocratis lib.

omnes eodem modo: pili siquidem toti radices usque, fuligines congestæ sunt, nullius vitæ, nullius nutrimenti participes. Cutis extrema, quam dissectores cutem non veram vocant, hæc quoque est expers vitæ: nutriturque non verè, sed ex reliquis alimenti veræ cutis, & excrementis simul durescentibus occurso externarum rerû, vt in animalibus crustatis crusta. Ungues verò neque vita nec nutritione omnino carent, neque verò sensu: accipiunt enim per radices, venâ artériam & neruum. Sed extrema illorum pars, illa inquam, quam sine dolore secamus, durata nimis & quasi emortua, sensum amisit, & nutritionem, augeturque accessu partium, vt pili. Quare extremi unguis nutritio, extremeque cutis nutritioni assimilis est: sed totius unguis, dentis nutritioni. Nimirum tam unguis quam dēs crescunt alimēto, tamē in longum multò apertius, quam in latum aut altum: quòd illorum venæ & arteriæ rectà ferantur multò magis, quam in altum latumve diducuntur. Itaque hæc omnia alimentum capere intrinsecùs, id est per radices, & quomodo illorum quodq; dictum est.

Extrinsecùs alimentum ex extrema superficie ad intima peruenit.

Mōstratum à me est alibi, posse intima corporis alimētum per cutē capere: nec omninò esse à

ratione alienum quod medici faciunt sæpe, ad-
mouentes vmbilico & reliquo ventri res nu-
trientes. Cur enim non possunt vtilis succi &
vapores illine assumi, tum per arterias, tum e-
tiam carnibus sua facultate trahentibus? cum
res multas vt lanam triticum & alia legumina,
succos ad sese allicere aperte sentiamus?

*Confluxio vna, conspiratio vna, com-
patientia omnia. Secundum totius natu-
ram omnia: secundum partem autem, quæ
in quavis parte partes ad opus.*

Quasi reddens rationem, qua potest alimen-
tum ex extrema cute ad intima peruenire, dicit,
confluxio vna, conspiratio vna. Quam sententiã
mille in locis citat Gal. neque profectò immeri-
tò, est enim digna Hippocrate & verissima. Nã
est toti corpori confluxio communis, & conspi-
ratio cõmunis: quia est à quavis particula in a-
liam quancunque via, conflusus, & transpira-
tus: & omnia possunt aliorum omnium morbis
lẽdi per consensum. Arque vt morbis compa-
tiuntur omnia, ita ad actiones conspirat omnia.
Nam omnia membra conspirant ad opus, id est
operantur secundum totius naturam: & singu-
lar partes simplices quæ in quavis parte multi-
formi sunt, conspirant ad opus secundum natu-

Hippocratis lib.

ram partis illius. Ut omnes particule crurum cōspirant ad ingrediendum, & manuum ad apprehendendum: omnia verò, manus inquam, crura; venter, & caput, operantur ut maxime congruit toti animanti. Hoc certè percurrenti singulas partes, & in singulis omnes particulas, & omnium vsus & actiones, euadet notissimum: contingetque nostri conditoris sapientiam demirari, qui ita omnia formauit, ut omnia membra toti animanti subserviant, & singula membra aliorum omnium vtantur ministerio.

Principium magnum in extremam partem peruenit, ex extrema parte in magnum principium peruenit.

In confirmationem prioris sententiæ, omnia scilicet esse conflabilia conspirabilia & compatiencia, dicit Hippocrates, principium magnum ad extremam partem, & ab extrema parte in principium magnum peruenire. Principium in nostri corporis membris est, à quo vis aliqua in alia omnia fluit: extrema pars est cutis extrema. Ego magni principii nomine, intelligo cor: ab eo enim vitalis vis in partes omnes fluit per arterias, cum qualitate

te quadam illustrationi simili. Atque hoc est quod dicit, Principium magnum in extremam partem peruenit. Ex extrema etiam parte, è cute inquam extrema, ad cor ipsum peruenit facillè per easdem arterias, cum continui alteratione, tum vel maximè vocato pulsu, quod arteriarum osculis occurrit. Ita enim solent venena multa cuti affricata interimere, & morsus animalium venenatorum: quæ profectò, nisi eorum vis aut ab eis aura aliqua ad cor deferretur, interimere non possent. Transpiratus ergo potest ab extrema superficie ad cor, & à corde ad extremam superficiem deducere. Quanquam multò minus esse quod ex arteriis recipiatur in cor, quàm quod è corde in arterias, alibi docui.

Vna natura esse & non esse.

Videntur verba hæc Hippocratis, in communem illam philosophorum sententiam scripta, eo calore nos confici, à quo geniti sumus, & nutrimur: itaque idem esse in nobis principium ortus & interitus. Quam sententiam falsam esse, ego alio loco demonstraui. Calidum enim naturale semper incumbit humectationi & nutritioni: desiccationis is solùm qui præter nostram naturam igneus est, potest esse causa. Proinde
ego

Hippocratis lib.

ego hoc loco non quidem intelligo naturæ nomine calorē naturalē, sed ita intelligo quasi causa diceretur, atque legeretur, eadem causa conseruationis & interitus. Causa verò hæc, est cibus ipse quo vtimur: nimirum cibo seruamur, & cibus etiam alterat perpetuò nostram naturam, & parit plerosque morbos, qui tādē mortem nobis afferunt. Cui sententiæ insistens Hippo. facit verbis sequentibus morborum enumerationem, & signorū, per quandam digressionē.

Morborum differentia in cibo, in spiritu, in calore, in sanguine, in pituita, in bile, in succo, in carne, in pinguedine, in vena, in arteria, in nervo, musculo, membrana, osse, cerebro, spinali medulla, ore, lingua, stomacho, ventre, intestinis, septo transuerso, peritoneo, hepate, splene, renibus, vesica, utero, cute. Hæc omnia & sigillatim, & particulatim.

Bifariam facit enumerationem morborum, primū per causas, deinde per partes. Prima est: morbi fiunt in alimento, id est, à redundantibus cibo aut potu, vt qui fiunt à satietate: vel in spiritu & in calore, id est, ab spiritibus ardenti-
bus

bus, vt febris diaria: vel in sanguine, vt febris cōtinens, & inflammationes, & carbunculi: vel in pituita, vt febris quotidiana, intermittens aut perpetua, & œdemata, & multæ destillationes: vel in flaua aut atra bile, vt caufus, tertiana exquisita, erysipelas, herpes, multa vlcera, & quartanæ, & cancri, & elephas, & multa alia mala: vel in succis aliis, vt in aqua, semine, medulla ossiū, lacte, rore aliorum membrorum: nam horū corruptione multi morbi fiunt. Secunda enumeratio est per partes. Morbi enim sunt, aut in sola carne aut pinguedine, vt tumores quidam laxarum partium: aut in venis vel arteriis, vt febris omnis: aut in neruis, vt stupores: & in musculis, vt conuulsiones & resolutiones: aut in membranis, quales sunt multæ membranarum præcisiones, & pleuritis: aut in ossibus, vt fractiones, & caries, & resolutiones: aut in ore, vt vocatæ aphthæ, & multi tumores, & multa vlcera: aut in lingua, vt linguæ resolutio, & tumor: aut in stomacho, id est in gula, vt impotētia deuorādi, & infixio spinæ aut festucæ: aut in vētre, vt satiētas, & famē canina, & picca: aut in intestinis, vt dyſentēria, & hēntēria, & tenasmus: aut in septo trāsuerſo, vt quædam phrenitidis species: aut in pericōnæo, vt herniæ multæ species: aut in hepate, vt deiectiones quædam cruentæ, & affectio vocata hepatica: aut in splene, vt multi scirrhi: aut in

Hippocratis lib.

renibus, vt nephritis, & renum calculus: aut in velsica, vt suppressio vrinæ, & scabies quædam: aut in vtero, vt præfocatio vterina, & menstruorum suppressio: aut in cute, vt scabies, & tubercula multa. Et multa alia mala singularum partium, quæ omissa sunt: hæc enim loco exempli diximus. Pulmonem tantùm & cor videtur Hippocra. enumerans partes, omisisse: quanquã profectò pulmo habet morbos insignes, vt sanguinis sputum, & tabem. Cor fortasse omisit, quia non potest sustinere magnos morbos: sustinet tamen quosdam non omnino exiguos, quiq̃ue nobilitate partis magni sunt, vt deliquia animi, & palpirationes. Hæc omnia, morbi inquã omnes, numerari possunt bifariã: & sigillatim, id est per singulos morbos, & particulatim, id est per partes, vt declaravi. Atque adeò quanquam possint esse aliæ rationes divisionum in morbis, nullæ his duabus sunt ad artem potiores: quia præstantissimæ indicationes curationum, sunt à causa, & à loco patiente. Maximè ergo faciunt hæc differentiæ euariare curationes: quod in partitionibus medicinalibus maximè considerari debere, alibi docuimus.

Magnitudo ipsorum, magna & non magna.

Quivis morbus potest esse magnus, aut parvus

uus: atqui hoc est quod dicit, magnitudo ipsorum magna & non magna. Id est, quod ad magnitudinem attinet, diuiduntur morbi singuli in magnos & paruos. Dicitur morbus (vt Gale. rectè monet) magnus trifariam: aut ob propriam essentiam, vt inflammatio magna: aut ob principatum partis, vt cerebri, aut cordis quiuus morbus: aut ob morem malum aut malitiam, vt carbūcus quiuus etiā paruos, magnus morbus est. Paruitatis sunt contrariæ rationes: præterquàm quòd vt magnus sit, quæuis dictarum rationū sufficit: vt paruos sit, opus est vt omnes absint.

Indicia, titillatio, dolor, ruptio, iudicium, sudor, vrinarum hypostasis, quies, iactatio, visiones, imaginationes, morbus regius, singultus, morbus comitialis, & sanguis ὀλοχέρης, somnus: ex his, & ex alijs eorum quæ sunt secundum naturam, & quæcunque alia huiusmodi ad læsionem & vtilitatem tendunt.

Vt dictum est morbos posse esse magnos, aut paruos, ita possunt esse lethales, aut salubres: dignoscuntur verò lethales à salubribus

per signa. Proinde enumerat hic Hip. signa, que considerari oportet à medicis, ad prenoscendū, an moriturus sit homo, an superuicturus. Neq; tamen percurrit omnia, sed multa: neque ea distincte, sed genera tantū attingens, à quibus capiuntur indicia: nam plena & distincta de hac retractatio, ad partem prognosticam pertinet. Indicia ergo futuri euentus, capiuntur ex titillatione multarum partium. Est titillatio, motitatio particulæ, siue ea fiat palpitatione, siue tremore, siue affectu quodam rigori simili, siue cōuulsio motu: In quam sententiam scriptum est in Prognostico, oculi instabiles aut eminentes. Nominauit certè Hipp. oculorum instabilitatē inter lethalia signa. Hoc igitur est, quod titillationem vocat. Ex dolore etiam capi signa dicit: de dolorib⁹ qui in morbis possunt significatiōnē euentus præstare, plura scripta sunt ab Hip. ipso, quàm ut opus sit ea referre. Tertio loco refert Hipp. rupturam: non in e rupturæ, intelligit vlcus: de quō scripsit etiam in Prognostico, quia ab eo capiuntur in morbis multa signa. Ita enim scriptū illic est: Vlcus autem, siue antè fieri contigerit, siue in morbo fiat, dicere oportet: si enim moriturus sit homo, ante mortem liuidū & sicca erit, vel pallidum & siccū. Et rursus: Fances exulceratæ cum febribus, timorem afferunt. Itaque ex ulcere multa signa accipit Hipp.

Iam verò ex modo quo mens habet (hoc est quod iudicium vocat) multò plura . De sudore, de vrinis, de decubitu etiam (quod quietis & iactationis nomine hìc intelligitur) diffusè egit in eo opere. De visionibus etiã, & imaginationibus, ita scripsit: Qui in febre acuta aut phrenitide, aut pulmonia, aut capitis dolore manus ob os fert, aut frustra venatur muscas, aut de veste euellit pilos, aut de pariete stipulas carpit, id omne malum exitialeque est . Hæ omnes, sunt visiones & imaginationes. Ex morbo regio etiam docet Hippocrates in Aphorismis, indicia capere, ita dicens : Quibuscunque in febribus morbi regii ante septimum diem accidunt, malum. De preñotione ex singultu, & cõuulsione quacunq; (est enim cõuulsioni similis singultus) & epilepsia, quæ est vniuersalis cõuulsio, multa scripta sunt in Aph. quale est illud: Conuulsio ex helleboro lethalis est: cõuulsio ex vulnere lethalis est. Et rursus, Vbi sanguis plurimus fluxerit, singultus, aut cõuulsio superueniēs, malū. Itaq; epileptici motus (sunt enim hi in cõuulsis) & singultus, multa possunt indicare. Addit deinceps Hip. referēs signa, & sanguis ὀλοχρησις: significat verò id nomē, sanguinē manifestum. Constat verò sanguinem manifestum fieri, aut fluxionibus sanguinis, aut quibusdã ex anthematis, aut cutis maculis: vtrãq; enim harū

Hippocratis lib.

rationū, multi sanguinis copia declaratur. De
significationibus fluxus sanguinis scripsit Hip-
pocrates sæpe. Tale est illud, primo Prædictio-
num: Ex naribus erumpente sanguine cum
exiguis sudoribus, refrigeratio maligna aut
prava. Et illud, Sanguinis stillicidia difficilia.
Et illud eodem libro, Ex sanguinis eruptio-
ne rigores longi. Et multa alia. A rubeis e-
tiam maculis, quæ per totam cutem, aut qua-
dam corporis parte fieri solent per febres, mul-
ta scimus significari. Tales febres vocavit Hip-
pocrates in Epidemiis rubeas, nomine ducto
à maculis. Nos certè significationem harum
macularum, non sine magno totius Hispaniæ
malo, superiori anno, qui erat millesimus su-
pra quingentesimum quinquagesimum septi-
mum (hoc anno me gravissima phrenitis ab-
stulisset, nisi singulari Dei beneficio servatus
essen) agnouimus. Grassatum enim est mul-
tis diebus in homines id malum: quod no-
stri Hispani, nouato arbitror nomine, ta-
bardillo, cœperunt appellare. Nascebantur
febricitantibus ferè omnibus, maculæ per cu-
tem, aliis nigrae, liuidæ aliis, aliis tantum ru-
bræ. A rubris solùm liberabantur: à liuidis
aut nigris duo tantum eorum quos ego vidi,
seruati sunt. Erat in omnium succis plus aut
minus, tamen non nihil qualitatis veneni: pro-
inde

inde anxietate magna afficiebantur, linquebantur animo, & delirabant. Atque tota medicorum cura in eo tantum erat, ut alexipharmacis, & iis quæ cutim versum trahunt, ut cucurbitulis, & iis quæ sudorem prouocant, uterentur: neque victu admodum tenui uti licebat. Maculæ ergo timorem incutiebat, etiam rubræ: tamen color ruber faciebat animum. Hæc sunt, quæ ego puto Hippocratem hinc intellexisse, nomine sanguinis manifesti. Addit autem, somnus. De somni significationibus scripta multa sunt & in Aphorismis, & in Prognostico, & milies alibi. Sed quorsum Hippocrates addidit, ex his & ex aliis eorum quæ sunt secundum naturam? quomodo capiuntur per morbos indicia ab iis quæ sunt secundum naturam? Omnia profecto quæ præter naturam fiunt, non aliter possunt significare, quam collata cum naturalibus. Considerantes enim, quod alio loco dicitur, similia sint an dissimilia, id est, quàm longè absint à naturalibus, cognoscimus quantum mali præ se ferant. Ergo indicia constant ex dictis prius, cum sunt præter naturam: & iis quæ in singulis generibus sunt naturalia. Verum non sunt hinc relata omnia: capiuntur enim indicia à multis aliis, quæ ad læsionem

Hippocratis lib.

nem aut vtilitatem tendunt, id est, significant morbum in malum aut bonum exitum tendere. Huiusmodi sunt, deiectio, sputum, respiratio, pulsatio arteriarum, color totius corporis, aut vultus, aut vnguium: & alia etiam quorum hinc non est facta mentio.

Labores totius & partis: & magnitudinis signa, alterius ad maius, alterius ad minus: & ab vtrisque in maius, & ab vtrisque in minus.

Morbi quidam sunt partis cuiusdam insigniter affectæ, vt pleuritis, phrenitis, & pulmonia, & nephritis: quidam sunt totius corporis, sine partis cuiuspiam manifesta læsione, vt febris morbus, & quæuis totius corporis intemperies. Et quoduis illorum morbi genus, & vtrunque, habet signa magnitudinis: & in his signis, quædam quæ significant morbos esse magnos, quædam quæ paruos: vt sunt signa magnæ & exiguæ febris, magnæ & exiguæ pleuritidis.

Dulce, non dulce: dulce ad potentiam vt aqua, dulce ad gustatum vt mel. Signa, vtrorunque, vlcera, oculi, & gustatus

Status: & in his plus & minus. Dulce & ad visum, & in coloribus, & in aliis mixturis: dulce plus & minus.

Facta digressionem ad morbos, & symptomata, & signa: redit modò ad disputandum de alimento. Quoniam verò nihil potest amlere, nisi sit dulce, vt Aristo. etiam sensit, disputat de dulcibus & non dulcibus, & de modis quibus aliquid dicitur dulce. Ergo id quod ingeritur in corpus esu aut potu, potest esse dulce, aut non dulce. Dici potest dulce multifariam. Propriè dicitur dulce, cuius contrarium est amarum: diciturque ad gustatum, nimirum dulce & amarum sunt saporis species. Alia ratione dicitur aliquid dulce metaphora quadam, quod non mordet: diciturque dulce ad potentiam: quia mordax quod est contrarium, eo quod facit, mordicatione videlicet, insuauitatem facit. Constat verò hanc dulcedinem, aut contrarium, non tam dici ad gustatum, quàm ad tactum: nam tactus est qui sentit morsus. Offenduntur à mordentibus maximè exulceratæ partícula, & oculi (id enim experimento sentimus, si quid mordax vlceri admouetur, aut

Hippocratis lib.

in oculum instillatur, aut si fumus, vaporve acer oculis occurrit. Hac causa inquit, utrorumque signa oculi, ulcera, & gustatus. Id est, hæ partes potissimum distinguunt mitia ab acris, oculi, & ulcera, & lingua: & lingua sola distinguit sapes. Neque verò de rebus omnibus idem iudicium capietur, ab ulceribus, & ab oculis: quædam enim sunt mordacia oculis, quæ sunt mitia ulceribus, quædam contra. Ut oleum mite est ulceribus, & oculos mordet: quoniam (arbitror) per densas oculi tunicas percolatur id solum, quod in oleo est tenue & mordax: per partes ulcerum penetrat totum oleum, totum verò est mite. Aqua frigida oculis non est insuavis (quia, arbitror, est congener cum oculis, intra quos naturaliter sunt succi, atque eorum quidam frigidi) ulcera mordet. Est præterea tertia ratio dulcis, & contrarii. Dicitur enim dulce, nomine latius patente, quicquid cuicunque sensui est placidum: non dulce, quod est implacidum: ut in sonis vox quædam subgravis, in coloribus ceruleus, in odoribus odor suavis (huic enim non est proprium nomen) in tangibilibus tepidum, & leue, & molle. Quocunque dictorum modorum, potest aliquid esse dulce plus aut minus. Dulcia enim dicuntur gustatui, omnia esui & potui apta: quamquam

quam non omnia sunt dulcia vt lac & mel, sed quia nulla illorum sunt dulcedinis omnino expertia: nam quæ omnino amara sunt, non possunt nutrire. Sed cuc dixit, dulce ad visum & in coloribus, & in aliis mixtionibus? Dulce in coloribus est ad visum, in sonis ad auditum, in odoribus ad odoratum, vt in saporibus ad gustatum. Dicit verò, & in aliis mixturis: quia dulce omnium illorū generum, est in qualitatibus non extremis, sed mediocribus, & quæ veluti extremarum mixtione productæ sunt.

Raritas corporis ad transpiratum, quibus magis aufertur, salubrius: densitas corporis ad transpiratū, quibus minus aufertur, insalubrius. Trāspirātes facile, debiliores, & saniores, & melius conualescentes: trāspirantes autē difficile, prius quàm agrotent, firmiores: cū autem iam agrotare cæperint, difficile cōualescentes. Hac autem & toti & parti.

Omnis nutritio agitur cibo aut potu aut spiritu: nam spiritus etiam præstat quandam nutritionis speciem, non quidem corporis,

Hippocratis lib.

sed spirituum, quibus facultas nostra ad multa vitur: quod disputantes de usu pulsus & respirationis, aliis locis indicauimus. Spiritus trahitur trāspiratu (hic est qui toto nostri corporis habitu fit per poros) aut respiratu (hic agitur cerebro & thorace). Disputat ergo primū de transpiratu, deinde de respiratu. Ad transpiratum pertinet raritas & densitas totius corporis, secundū cutis poros. Sed quid est quod dicit, Raritas corporis quibus magis aufertur, salubrius: & densitas corporis quibus minū aufertur, insalubrius? Qui rariore sunt, maiorem patiuntur dissipationem, habent enim magnam spirationem insensibilem: qui densiores, minorem. Ac proinde dicit, raritas corporis, quibus plū aufertur: id est, qui raro sunt corpore, quique maiorem habent expirationem. Et rursus, Densitas corporis quibus minū aufertur: id est, qui densiore corpore sunt, quique minū dissipantur expiratione. Commendat itaque Hippocra. ad salubritatem, raritatem corporis: & vituperat densitatem. Verū quia nihil est quod omnia habeat meliū, sed vt statim dicit ipsemet, ad aliquid omnia bona & mala: in huius declarationem dicit, raros corpore esse debiliores & faniores: quia quanuis faciliū ægrotent, tamen à morbis liberantur. Densos

fos contra, difficiliùs ægrotare: ramen difficillimè, cùm ægrotare cœperint, cõualefcere. Huius caufa est, quòd qui amplis poris sunt, faciliùs tanguntur frigore & calore & aliis iniuriis, & cùm ægrotant, habent faciles euacuationes: proinde illorum morbi facilè iudicantur. Neque ramè intelligendum est, quibusuis morbis capi faciliùs raros poris: sed illis solùm qui à caufis externis fiunt, vt à sole, à frigore aëris, & talibus caufis. Nã qui à putredine, aut aliis internis caufis fiût, citiùs arripiût densos, quàm raros corporibus. Nam in statu pestilenti, scimus securiores multò esse hos: nò solùm quòd faciliùs euadunt morbos, sed etiam quòd minùs peste corripiûtur. Ita que multò melior est conditio eorum, qui amplos habent poros: quia ab omnibus morbis liberantur faciliùs, cùm semel ægrotare cœperint: & à morbis, qui ex internis caufis pendent, difficiliùs etiam corripiuntur. Hæc verba vera sunt, siue de toto corpore, siue de parte quapiam intelligantur. Potest enim esse quis reliquo corpore densus: & aliquo membro, vt capite, thorace, aut ventre, aut etiam pedibus rarus.

Pulmo contrarium corpori alimentum trahit: alia omnia, idem.

Duplicis alimenti mentionem facit Hippocra

Hippocratis lib.

tes, eius quo nostræ partes nutriuntur (vocatque id alimentum, siccum & humidum, cibum scilicet & potum) & alterius quod nõ simpliciter est alimentum, sed alimentum spiritus. Non enim potest nutrire membra, sed solis spiritibus præstat materiam: hoc est aër, qui trahitur respiratu & pulsu. Membra omnia nutriuntur alimento quàm simillimo: trahunt enim membra singula, alimenta propria gratiâ similitudinis. Aër verò qui ad spirituum refectionem trahitur non trahitur gratia similitudinis quæ est illi cum spiritu, sed qualitatis qua spiritui est contrarius. Trahitur enim aër præcipuè ad attemperationem spirituum, qui suapte natura, nisi occursum frigidis aëris & motu attemperantur, inflammantur. Ergo aër trahitur, quia est frigidus, & spiritus ardent: gratia ergo contrariæ qualitatis. Pulmo deputatus est à natura præparationi aëris qui inspiratur, ne cordi tam frigidus occurrat. Itaque etsi frigidus inspiretur aer, cordi verò præparatus occurrit, pulmone frigidus: qui quæ est frigidus, est spiritui contrarius. Meritò ergo dicit Hippocrates, Pulmo contrarium corpori (corpori scilicet quod augetur aëre, hoc est spiritui) alimentum trahit: alia omnia, idem, id est simile sibi. In hanc sententiam dicitur ab autore libelli de Carnibus: Alimentum calido frigidum est.

Principium alimenti, Spiritus, nares, os, aspera arteria, pulmo, & alia respiratio. Principium alimenti & humidi, & sicci, stomachus & venter. Initiale verò alimentum per epigastrium, umbilicus.

Quod sit principium cuiusque alimenti, docet: vocat principium alimenti, partem eam per quam alimentum subit in corpus. Mentionem facit triplicis alimenti: alimenti spiritus (hoc diximus esse aërem, & materiam respiratus) & alimenti corporis, quod subseruit corporis nutritioni (estque humidum aut siccum, id est cibus aut potus) & alimenti initialis (ita vocat id alimentum quo corpus generatur, capitque pabulum, dum adhuc fœtus gestatur in vtero.) Aëris inspirati, principia sunt, nares, os, aspera arteria, & pulmo. Nam respiratio est duplex, alia cerebri, fitque per nares præcipuè: alia thoracis, fitque per os, asperam arteriam, & pulmonem præcipuè. Addidi præcipuè, quia communis via est naso & ori: quare vtraque pars per vtranque partem aliquatenus respirat. Principium alimenti humidi & sicci est os, stomachus, & venter (stomachus

Hippocratis lib.

chus dicitur os ventriculi, venter fundum) nam & cibus & potus assumitur per os & gulam, in ventriculum. Plato in dialogo de Natura, videtur affirmare potum cum aëre ferri in pulmonem: qua causa à nonnullis reprehēdebat. Scripsit enim de pulmonis substantia & vsu hoc modo: Pulmonum tegmen cordi adhibuerunt, molle primùm, ac exangue, deinde cauis fistulis extrinsecùs spongiæ instar distinctum: vt spiritu potuque hausto, cordis ardorem huiusmodi respiratione & refrigerio tepesceret. Hæc Plato. Quæ tamen optimè & interpretatur & defendit Galenus. 8. de Placitis Hippocratis & Platonis. Quia Plato non eò dixit potu & spiritu hausto in pulmonem, quòd vt totus ferè spiritus in pulmonem inspiratur, ita totus potus: sed quòd nonnihil potus semper per asperam arteriam in pulmonem percoletur. Maximam verò potus partem in ventriculum ferri, de sententia etiam Platonis palàm faciūt hæc verba, quæ paulò post idem autor adiunxit, disputans de ventre & hepate: Postremò eam animæ partem, quæ esculenta & poculenta cupit, mediæ regioni inter diaphragma & umbilicum applicauerunt. Initialis alimēti principium, est umbilicus per epigastrum (epigastrum est ea ventris regio quæ circa umbilicum est.) Nam fœtus dum geritur vtero, neque ad nutritionem neque ad respiratū vitur ore: sed

sed per arterias duas & vnicam venam (quæ coitu multarum venarum & arteriarum quæ sunt in secundinis, conflatur sunt, & subeunt per illius umbilicum, tenduntque rectà, vena ad hepar, arteriæ ad cor per lumbos) nutritur & respirat.

Radicatio venarum hepar, radicatio arteriarum cor. Ab his in omnia aberant sanguis & spiritus, & calor per hæc meat.

Modò docet vnde ducant originem instrumenta delationis alimenti: hæc sunt venæ & arteriæ. Dicit itaque venas nasci ex hepate, arterias ex corde. De origine neruorum, non erat hîc tēpestiuum dicere, quia hæc nullatenus faciunt ad alimentum, sed tantum ad sensum & motum. Antiquissimi rarò distinguebant venas ab arteriis, plerunque vtrasque nomine venarum intelligebant: sed cùm distinguebant, vt in hoc loco Hippocrates, non aliter distinguebant ac posteri: venæ scilicet sunt quæ non pulsant, arteriæ quæ pulsant. Vtræque harum deferunt per vniuersum corpus sanguinem, vt Galenus libello in id solùm scripto demonstrauit, aduersus E: a sistratum, qui venas solum sanguinem, arterias spiritus solos deferre affirmabat. De cuius etiam sententia, verissima erat hæc Hippocratis asser-

Hippocratis lib.

tio, Ab his, id est ab hepate & corde, in omnia membra aberrant, sanguis & spiritus. Sanguis scilicet ab hepate per venas, spiritus à corde per arterias: & calor per hæc, id est per venas & arterias, meat. De principio etiam arteriarum, dubitarum est antiquitus: quibusdam putantibus, venas, arterias, & nervos, à cerebro oriri. De principio venarum, in hunc vsque diem dubitatur à quibusdam, an sit hepar, an cor. Verùm dicendū est quod res habet, citra falsa dogmata: quæ profectò nisi Galenus satis apertè conuicisset, non grauarer hoc loco refutare: sed hoc ille cōpleuit. Hepar est officina, & venæ sunt viæ sanguinis, quæ veluti quidam aquæ ductus ab hepate orti, in totum corpus diducuntur. Cor ex sanguine quem ex hepate recipit, puriorem alium & tenuiorem & calidiorem generat, & cum eo multos spiritus: quos simul cum dicto sanguine, in vniuersum corpus arteriæ deferunt. Hic sanguinis & spirituum per arterias influxus, præstat omnibus membris vigorem & vitam, seruat enim insitus membris calor, sanguine & spiritibus. Quas substantias hac de causa, calidum innatum quadam significatione dici, antea monuimus. Hoc ergo est quod dicit: radicatio venarum, hepar: & radicatio arteriarum, cor: ab his aberrant in corpus totum sanguis & spiritus, & calor per hæc meat. Id est, calor, qui præcipuè est in

est in hepate & corde, meat per venas & arterias in corpus vniuersum: id est, per has vias cōmunicant hæc viscera calorem toti corpori. Fit verò hæc communicatio, impetu sanguinis & spirituum: hæc enim impetu quodam feruntur. Quod pulchrè declarauit verbo φειτᾶ: significat enim verbum meat, non vtcunque, sed impetu fertur. In hanc ipsam sententiam, alibi impetum facientia vocauit, quæ modò vocat calorem. Ex dictis hoc loco de sententia Hippocratis, quiuis intelliget libellum de Carnibus, inter cetera, illud continere alienum ab illius doctrina, venas & arterias oriri à corde. Verba hoc loco à Hippocrate scripta, v surpatissima sunt à Galeno. 6. de Placitis.

Vis vna & non vna, qua omnia hæc & alia gubernantur. Hæc quidem ad vitam totius & partis: hæc autem ad sensum totius & partis.

Obiter disputat de facultatibus, quibus dicta membra & alia omnia gubernantur. Explicat verò Galenus com. 16. sectionis .2. Aphorismorum, ita scribens: Siue numero singulari potentia dixerimus, siue plurali potētias, nihil refert.

Hoc

Hippocratis lib.

Hocq; lib. de Alimento Hippocrates ipse dixit, Potentia vna & non vna: genere quidem ostendens vnam esse potentiam, species autem plures habere. Hęc Galenus in declarationē huius sententię. Significat itaque vnam esse facultatē qua nostra corpora gubernētur, genere scilicet vnā: eam verò non esse specie etiam vnam, & in alias species indiuiduam, sed multis facultatibus constare. Nam facultatum quibus nostra corpora gubernantur, alia est ad vitam totius & partis cuiusque (hęc est vitalis vocata, quę in corde residet præcipuè, & tribuit arteriis motum) alia ad sensum totius, & partis cuiusq; sensu præditę (hęc est quę vocatur animalis, & residet in cerebro præcipuè, & tribuit toti corpori sensum, & motum voluntarium.) Sed roges, cur omisit facultatem naturalem: eam inquam, quę pertinet ad alimentum totius & partis cuiusque, quę generat (dico) nutrit, & auget? Mihi videtur naturalem cum vitali coniunxisse: atque illius propriam mentionem non fecisse, quòd ea nō vt duę priores in principe quodam membro sita, in reliqua membra influxu feratur. Nam vt temperamentum quoddam cuique particulę proprium est, ita propria quædam natura. Itaque facultates gubernantes commemorans, duas tantum dixit, vitalem & animale: duę enim hæc solum sunt influentes à principibus membris.

Lac alimentum, quibus lac alimentum secundum naturam: aliis autem non ita: aliis quibusdam vinum alimentum, quibusdam non alimentum: & carnes, & alia multa species alimenti, & secundum regionem, & secundum consuetudinem nutriunt. Hæc quidem ad incrementum & ad esse: hæc tamen ad esse solum, ut senes: quædam verò etiam præter hæc, ad robur.

Hic non de quocunq; cibo utcunq; nutriente differit, sed de idoneo: nam lac, & vinum, & carnes, omnibus hominibus sunt alimenta, non tamen omnibus idonea. Perinde ergo est ac si diceret, non omnia alimenta sunt omnibus hominibus idonea, sed illis solum, quibus sunt secundum naturam, aut ætatis, aut temperamenti, aut consuetudinis, aut regionis, aut temporis anni, aut denique aliarum omnium causarum, quæ diuersa exigunt alimenta. Ut lac non omnibus est idoneum, sed infantibus, quibus est secundum naturam ætatis. Quia hi non possunt uti cibo solidiori: & lac est substantia congener

n   mate-

Hippocratis lib.

materiæ generationis, qua plurimum abundant pueri: nam ex sanguine menstruo generantur. Carnes, non est alimentum idoneum infantibus, sed adultioribus: qui, ut pote sicciore, siccioriam uti debent alimento. Iuxta naturam quoque fit alimentum idoneum, aut non idoneum: ut mel biliosis non est idoneum, pituitosis est. Et secundum regionem: nam ut calidis naturis, ita calidis regionibus (temporum eadē est ratio) quædā sunt idonea, quædam minùs. Sed est alia causa quæ omnium maximè efficere potest, ut idonea, aut minùs alimenta sint, puta consuetudo. Sunt verò consuetudines quædam singulares, quas scilicet quivis hominum sibi usu cōparavit: quædam cōmunes, primùm omnium hominum, deinde quarundam nationum, deinde quorundam hominum, conuentuum, aut hominum vnius ordinis, aut vnius artis, aut denique vnius instituti viuendi. Ut mortales omnes, orbe recens condito, fructibus uterentur: deinde carnibus assuevere. Quædam etiam sunt nationes, quæ fructibus, lacte, & melle, & denique delicatioribus cibus assueverunt: quædam quæ solidioribus. Monachi Carthusiani assuescunt piscibus, à carnibus omnino abstinentes: aulicis etiam est suus mos capiendi cibi. Hæ omnes consuetudines facere possunt, ut alimenta aliis idonea,

idonea, aliis minùs idonea sint. Ut vinum (hoc enim est ipsi Hippocrati propositum exemplum) lædit quidem pueros omnes, & viros etiã qui nunquam ei assueuerunt: reliquis conueniēs alimētū est. Proinde oportet vino nō ante adolescentiam uti: neque tunc quidem omnes, sed ratione habita naturæ, adhibitaque consultatione, an expediat: atqui tunc paulatim assuescere. Hæc ratio, qua alimenta cuique homini idonea sunt. Docet Hippocrates his dictis, quid præstent corpori idonea alimenta, dicens aliis esse idonea ad incrementum & ad esse, id est ad nutritionem & incrementum: aliis, ad esse solùm, id est ad nutritionem sine incremento, ut senibus: quibusdam etiam ad robur, id est, ad roborandas vires, ut iis qui ex morbis conualescunt, aut alioqui sani quidem adhuc, causa aliqua ut exercitatione & studiis debilitati sunt. Hi enim indigent cibo, qui robur virium augeat: ut sani perfectè homines indigent cibo, qui robur seruet: & ægrotautes eo solùm, qui nimis concidere non permittat. Quod ad incrementum corporis attinet, meritò dixit quosdam capere cibum ad esse solùm, nequiquam ad incrementum, ut senes. Nam ut alibi à me dictum est, vsque ad primam senectutem (ea verò est ætas consistentium) homines augetur: secundùm

Hippocratis lib.

longitudinem, vique ad iuuentutem: tota iuuentute, latitudinem & altitudinem solidiorum membrorum comparantes.

Dispositio athletica, non est à natura: habitus sanus in omnibus melior. Magnum est quantitas aptè cum facultate quadrans.

Athletæ crassescebant quàm plurimùm, fiebant multis succis & multa carne abundantes, quia cibo & exercitatione nutriebantur felicissimè. Verùm Hippocrates non laudat hunc affectum, neque censet, homines ad hanc vsque crassitiem cibis vti, & arte resectoria, sed vsque ad mediocritatem quandam corporis, quam vocare solent Græci εὐσαρκίαν, quam hic vocat Hippocrates habitum sanum. Hunc affectum in Aphorismis vituperavit, dicens: *Habitus athletarum, periculosi.* Et mox: *Hunc ergo habitum statim soluere.* Hoc ergo est quod hic dicit, *dispositio athletica non est à natura* (id est, conueniens & quam natura amet) *habitus sanus in omnibus hominibus melior est, quàm dispositio athletica.* Meritò affectum athletarum vocauit δὲξερῶν, id est dispositionem: & mediocritatem corporis εἶσι, id est habitum. Quia ille affectus

fectus non est à natura, & à primo ortu innatus, sed arte quadam factus, qui que cessante arte soluitur: hic verò temperatis hominibus est naturalis habitus. Addit dictis Hippocrates, reddens rationem qua dispositionem athleticam vituperat, & sanum habitum commendat: Magnum est quantitas aptè cum facultate quadrans. Id est, optimum est ad securitatem, & ad valetudinem tuendam, habere corporis molem non maiorem quàm pro facultate, id est, non maiorem quàm cuiusque natura amet. Nam Hippocrates inquit, Habitus qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi: quia non possunt in eodem statu manere ac quiescere, quare reliquum est vt in deterius decidant. Quod optimè etiam explicuit Celsus, dicens: Qui crassior & nitidior solito est, suspecta bona sua habere debet. Qui itaque crassior quàm pro sua natura est, & succis quantumuis optimis abundantior, in grauissimorum morborum periculo est: non enim potest facultas diu succos regere: quare statim accidit sensus multitudinis ad vires, ac nisi festinanter soluatur affectus, morbi graues. Qui gracilior est solito, imbecillior est, quare & ad morbos paratior quàm qui mediocris corpore, pro ratione facultatis: qui solus est sanus habitus. Locum hunc tractauit disertè admodum Plato in

Hippocratis lib.

dialogo de Natūra, docens, quantum faciat
tuendam valetudinem, vt corpus & anima a
qualitatem seruent: id est quod Hippocra-
tes dicit, *Quantitas & vires*. Habet Platonis
dictio hunc in modum: Idem quoque iudi-
candum de eo ex corpore & anima composi-
to, quod animal appellamus. Quando enim
anima admodum potentior corpore est, exul-
tat in eo atque effertur, totum ipsum intrin-
secus quatiens, languoribus implet. Quan-
do etiam ad discendum inuestigandumque
collectis in vnum viribus vehementer incum-
bit, liquefacit protinus corpus, & labefactat.
Denique cum ad docendum differendumque
priuatim & publicè, ambitiosa quadam con-
certatione contendit, inflammat corpus at-
que resoluit: nonnunquam etiam destillatio-
nes fluxusque commouens, medicorum plu-
rimos decipit, cogitque illos contrarias causas
iudicare. Rursus quando corpus grande, & pi-
griori mole superexcedens, pusillè exili-
que cogitationi animi copulatur: cum gemine sint in
homine secundum naturam cupiditates, vn-
quidem per corpus alimentorum, altera ve-
rò per id quod nobis diuinissimum inest pru-
dentie: tunc sanè potentiores illius prævalen-
tes agitationes, quod suum est adaugent, quo-
verò animi, hebes indocile obliuiosum red-
dunt.

dunt, atque ita infirmitatem maximam, videlicet imperitiam, generant. Hæc Plato. Qui illud apertè docuit, corporis molem debere facultati respondere: quanquam rationem retulit, non vt medici ad solos morbos corporis, sed vt philosophus partim ad morbos corporis, partim ad animi: sed sententia est eadem. Et hæc est legitima enarratio huius loci: quanquam Galenus vltima verba, primo ad Glauconem capite primo, aliorsum transfert, dicens Hippocratem de quantitate auxiliorum ad vires ægrotantium loqui. Et certè sententia ita quoque erit verissima: nam magnum (id est, arduum & difficile) simulque necessarium est, auxiliorum quantitatem ex facultate ægrotantium metiri. Tamen antecedentia verba, me ad illam meam enarrationem vocant.

Lac & sanguis, alimenti redundantia. Periodi ad multa consoni, in fœrum & in illius alimentum: statim autem sursum repit in lac, & in alimentum, & in infantem.

Ex alimēto toto corpore redūdāti fiūt lac & sanguis

Hippocratis lib.

guis menstruus, atque ex eadem omnino materia. Quæ, per periodos quosdam naturales, nunc deorsum venit ad vterum, vt ea via expurgetur in mulieribus, quæ non gerunt vtero neque lactant, aut ad generationem & nutritionem foetus in vtero gerentibus: nunc sursum recurrit ad mammas, vt lac fiat, quod editi iam in lucem infantis alimentum sit. Certè hi sanguinis redundantis periodi, in hos vsus sunt à natura miro artificio procurati. Deduxit enim è venis, quæ ab internis cubitorum venis, antequàm brachia ipsa ingressæ sint, alimentum mammas alaturæ, extra thoracem eruperunt, duas deorsum venas: quæ per musculos rectos, duabus ab vteri ceruice ascendentibus commissæ, continuitate quadam eedem venæ fiunt. Per has sanguis qui in nutritionem insumebatur priùs, cùm infans iam in lucem editur, ad vbera ascendit. Quo fit, vt paucis lactantibus, primis saltem mensibus erumpant menstrua: insumitur nimirum in lac, alimentum quod redundat. Hæc etiam causa est, vt gerentibus vtero, vbera intumescant, & lac sit: regurgitante scilicet bona parte sanguinis, qui ob foetum cohibetur. Fit etiam, vt quibus alia quauis causa menstrua non profluunt, soleat lac in mammas fieri: est enim eadè lactis & sanguinis menstrui materia, & vtero & vberibus communis via.

Viuificantur non animalia, viuificantur animalia, viuificantur animalium partes.

Quæ alimentum capiūt & vita prædita sunt, partim sunt animantia, aut illorū partes: partim non animantia, vt arbores, arbuſta, & herbae.

Naturæ omnium sine doctore.

Hæc ſentētia eſt uſurpatiffima à Gal. multis locis & mirè cōmēdata. Ea verò eſt, naturas omniū rerum ſine doctore eſſe doctas: id eſt perinde operari res omnes, quæ citra intelligentiam ducuntur, non cognitione finis, ſed naturâ, quaſi ſumma ſapientia præditæ eſſent: imò verò hæc ſola non aberrant. Homines enim, quibus Deus Opt. Max. dedit optionem agēdorū, proprio cōſilio ducti, à bono proprio, id eſt, ab eo quod humana natura amat, ſæpe recedunt. Itaque agunt ſæpe quod non expedit, dum agunt malignè & imprudenter: omnis verò qui ita agit, præ ignorantia agit: nam in vera boni maliq; agnitione, nullus poſſit amore malum proſequi. Tamen res aliæ omnes quæ naturâ ducuntur, illud agunt perpetuò, quod erat agendum, ſi eis daretur optio libera: itaq; agunt quaſi nihil ignorent, cū tamen nihil didicerint. Sed ſi ita

Hippocratis lib.

est, cur vocata est natura cæca à multis philosophis? Neq; certè possis dicere, immeritò . Nam multa facit natura boni causâ, ex quib⁹ nascuntur mala satis graua. Cuiusmodi est illud, cùm particula aliqua grauiter dolet, constringit natura versùs illam vicinas particulas, qua constrictio-
ne sæpe non tantùm dolorem auget, sed inflammationes etiam excitat: non ergo doctè agit natura semper. Porro si quæ proposuimus vera essent, deterior esset conditio rerum præditarum intelligentia, quàm sola natura: possent enim illæ errare, hæ non possent. Sin minùs, dic, quod ad boni consecutionem attinet, quid præstat intelligens non intelligenti? Certè res omnes, tam quæ intelligentes sunt, quam quæ secus, natura sua feruntur in bonum: neque hac ratione, deterior est cõditio intelligentium. Nam homines etiam præditi sunt natura, quæ sua sponte ad bonum semper allicit: quàm solam si sequerentur, non vitiatam tamen criminibus, nunquam à bono aberrarent: ita natura impellens in id quod expedit, hominibus etiam est. Præstant tamen aliis rebus, quæ intelligentia carent, prouidentiâ: quæ versatur non circa præsentia bona, sed circa ea quæ aliis quibusdam possunt succedere: nascuntur enim sæpe ex præsentibus bonis mala, & ex malis bona, quæ vir prudens prouidet, aut
cauet.

cauet. Hac facultate caret natura, vocaturque proinde cæca, quòd citra prouidentiam feratur: quanquam per se nunquam errat. Meritò itaque dictum est, naturas omnium sine doctore esse doctas.

Sanguis alienus utilis, sanguis proprius utilis: sanguis alienus noxius, sanguis proprius noxius. Succij propriij noxij, succij alieni noxij: succij alieni conferentes, succij propriij conferentes. Consonum dissonum, dissonum consonum. Lac alienum vrbatum, lac proprium noxium: lac alienum noxium, lac proprium vtile.

Sanguine proprio & succis propriis vti dicuntur infantes, qui matrum suarum sugunt vbera: alieno, qui nutricum. Nam dictum paulò antea est, sanguinis menstrui & lactis esse eandem materiam (sanguinem verò, aut succos dicere nihil refert: nam sanguis quatuor succis conflatur). Ergo infantes, qui à suis matribus nutriuntur, fruuntur proprio sanguine, & propriis succis: quia eodem alimento nutriuntur, quo sunt nouè mensibus in vtero generati.

Mulie=

Hippocratis lib.

Mulieres multæ solent filios suos nutricibus tradere. Hanc consuetudinem multi medici a deò vituperant, vt ad impietatem etiam propè accedere contédant: videtur enim nihil magis datum mortalibus à natura, quàm prospicere iis, qui ab eis geniti sint: ergo iis quos proprio sanguine genueris, lac propriũ denegare, videtur esse impietatis. Sed & magno bono priuari infantes dicunt: priuari enim eo cibo, qui sibi à principio generationis factus est familiaris. Mihi verò, vt nihil aliud, ita neq; hoc videtur temere enunciandum: nam si vniuersim affirmes expedire, vt infantes à propriis matribus nutriantur, falsa planè assertio erit. Sed neque si magna ex parte dicas ita esse agendum, fatis scio an verè dices. Sunt enim tam multæ causæ quibus infantes debent nutricibus tradi, eò quòd materno lacte lædantur, vt vix possis dicere, vtrum agendum pluries sit, lactandũ proprio lacte proprios natos, an nutricibus committendum. Multi enim lacte læduntur materno, & nutricũ iuuantur: multi contrà iuuantur lacte materno, qui lacte nutricum læderentur. Hoc ergo est quod Hipp. innuit, dicens: Sanguis alienus utilis, sanguis proprius utilis: sanguis alienus noxius, sanguis proprius noxius: succi proprii noxi, succi alieni noxi: succi proprii conferentes, succi alieni conferetes: lac proprium vrbicum, lac

lac proprium noxium: lac alienum noxium, lac proprium utile. Id est, multis infantibus, quibusdam de causis, noxium est uti sanguine, aut succis, aut lacte propriis, hoc est maternis: & alienis uti est utile. Aliis multis contra, utile est maternis uti, & alienis noxium: itaque utrunque est quibusdam utile, quibusdam noxiū. Dictione illa ἀστυ, id est, urbanum, usus est Hipp. per metaphoram: dicit enim urbanum, ut significet bonum, eo quod res urbanę soleāt esse elegantiores, & meliores ruralibus: hac ipsa metaphora utitur inferiūs. Verba illa quę interiecta sunt, consonum dissonum, dissonum consonum, quę videntur verba ænigmatis, in eandem sententiā scripta sunt. Est enim quasi diceretur, usque adeo, quod quibusdam est conueniens, aliis est minūs conueniens, & quod quibusdā minūs cōueniēs, aliis cōueniēs est. Ad verborū Hipp. declarationē hęc sunt satis. Tamen est ab hoc loco non alienum, dicere, qui infantes debeant à propriis matribus, & qui ab alienis nutrirī: & qua utriusque causa. In qua consultatio duplex contingit quęstio: alia, quę ad matrē ipsam spectat, alia quę ad infantes. Hipp. hoc loco, solā eā quę ad infantes spectat, attingit, dicēs: Quibusdam infantibus lac proprium noxium, quibusdam utile. Nos verò ne quicquam desideretur, priorem etiam adiungemus. Nam ut

Hippocratis lib.

quibusdam infantibus est vtile, quibusdam noxium maternum lac: ita mulieribus quibusdam aduersissimum est, suos infantes lactare, quibusdam ferè est ad salutem necessarium. Quæ enim debiles admodum sunt, & frequenter exoluantur, relinquunturque animo, non possunt lactationem sustinere: atque ita re ipsa doctæ, suis infantibus nutrices querunt. Noui certè quædam, quæ optimum & electissimum habebat lac atque satis multum, vt nati sui felicissimè nutrireretur: tamen ea debilitate erat, vt lactans crebro linqueretur animo, gracilesceretque nimis: quæ si malo urgente natum nutrici tradebat, reficiebatur optimè, crassescebatque mediocriter. Verum est singularis mulieris natura quibusdam in rebus consideranda: quædam enim debiles cum sint, prægnatione magis læduntur quàm lactatione: quædam contra: quædam etiam sunt, quæ statim ac desistunt, vtero concipiunt: quædam etiam non lactantes, iustum tamen lactationis tempus expectant. Ergo vt dū matri prospicimus, id saltem quod minùs noxiū futurū sit, consulamus, hæc oportet in consultationem adhibere, quæ experimento maximè cognoscuntur (huic enim censeo maximam fidem haberi) deinde & quibusdam cōiecturis. Nam eas quibus lactantibus etiã menstrua profluunt, sperandū magis est fore, vt si coitu vtatur, desistetes potissimum

mum à lactatione, concipiant statim: nã anteq̃ sanguis mēstruus profluat, perrarò mulieres cōcipiūt iterū: verūm hoc ad matres ipsas spectat. Secundam cōsultationē addamus, quæ erit (arbitror) aliquantò longior: sunt enim multò plures causæ, quæ ad infantes ipsos spectāt, cūm in matribus, tum in ipsis infantibus. Quod in matribus est, certè illas quibus satis multa copia est boni lactis, & nulla alia causā est, qua lac, cūm videatur esse bonum, non sit tamen (non enim censeo adeò patere omnia sensibus) aut cūm sit quidem modò, mutetur tamen per vicissitudines, nullus dubiter & posse & debere proprios natos lactare: quid enim prohibet? Non tamē, si quid horum desit, idq; insigniter. Sunt quibus minus lactis perpetuò est, quàm vt sufficiat alendo infanti. Quæ causa firma est commutandi lac, & communis quodammodo primæ consultationi, de prospiciendo matri: & secundæ huic, qua infanti prospicitur. Nam infantes matres suas nimio succu debilitant, & matres præ lactis inopia coguntur solidiores cibos infantibus in tempestiuè præbere: ambo ergo læduntur. Quare satius fuerit eo tempore dare infanti lac alienum, quod sufficiat tamen. Quòd si lac maternum malum sit, quacunque causa id fiat, nemo sanus non probet, lac alienum infantibus dari. Quale lac bonum sit, quale malum,

Hippocratis lib.

lum, à multis ante me dictum est. Est certè optimū, sapore dulce, odore suaue, colore albū, substantia (tenuitatem dico & crassitiem) mediocre. Fit sæpe vt nullum sensui conspicuum vitium in lacte sit, sit tamen aliqua malitia: huiusmodi est in mulieribus, quibus malum aliquod hereditarium est. Voco mala hereditaria, quæ solent à maioribus in posteritatem deriuari: huiusmodi sunt mala omnia quæ ex naturali quadam intemperie, atque totius corporis aut partis imbecillitate fiunt, & solent vsq; ad mortem durare, vt epilepsia, vertigines, fluxiones multæ, morbi articulares, & atrebiles, aut melancholici. Certè solent tales morbi cum semine & sanguine in fœtus ipsos à parentibus refundi: neque id profectò mirum est. Nam homines naturam & temperiem accipere ab iis à quibus geniti sunt, nulli est dubium: iam verò cum natura simili similem debilitatem deferri, ac cum debilitate simili similes morbos, est consequens. Ergo si malum aliquod hereditariū, à matre, aut à materna progenie timemus, consultum erit infanti nutricem quærere, quæ à matris natura longissimè absit: vt recens vitiata natura, maturè emendetur, antequàm lacte simili ei alimento quod accepit in utero, vitium naturæ confirmatum, fiat inemendabile. Sunt etiam mulieres quædam, quibus lactantibus, etiam mēstrua profluunt: quæ
hac

hac etiam ratione fiunt minùs idoneæ ad nutriendos infantes. Quanquam non defunt qui probent maximè nutrices, quibus singulis mensibus sanguis profluit, putantes hac ratione lac purgari: nōn intelligentes tamen, interim conturbari sanguinem per totas venas, & lac in mammis, agitatione excrementorum. Nam omnem euacuationem antecedit secretio, & secretio affert agitationem & conturbationem: quod in iis quibus sanguis menstruus instat, dolores dorsi, lumborum, & femorum, & capitis, & totius corporis declarant. Licet verò id tibi experimento explorare, contemplanti lac eius, cui sanguis fluere incipit. Videbis enim proculdubio colorem, & odorem, ac saporem, quin & substantiæ modum ita mutasse, vt videatur sanguis quidam non omnino in lac mutatus, aut cum lacte commixtus. Itaque non possunt infantes effugere, quin quatuor aut quinque diebus vrantur malo lacte. Quare aliquando grauissimos morbos incurrunt, à quibus nonnunquam non euadunt: aut si valida facultate sunt, scabie multa abundant, quæ singulis mensibus videtur recurrere. Laborant etiam duos aut tres dies antequàm sanguis profluat, & toto eo tempore quo durat profluum, magna inquietudine. Ergo hac quoque causa pos-

Hippocratis lib.

fit lac proprium esse noxium, & alienum utile: feceritque prudenter mater, cui menstrua profuant, nutriti natum suum committens. Mulieres etiam quæ libidinosæ sunt, abundantesque natura sua multo semine, aut tales habent viros, ut non possint à crebro coitu abstinere, sunt ad nutriendum minus idoneæ: nam vitiat coitus lac, si quid aliud. Sed præter dicta, illud etiam videtur mihi summè animaduertendum: ne quæ filios habent optatissimos, quos singulari amore prosequuntur, eos lactent. Eorum enim morbis (perpauci autem infantes non tentantur multis) & fletibus plurimum permouentur, atque animi motus vehementes lac vitari faciunt, ut alias omnes alimenti concoctiones. Usque adè ego non probo eorum orationem, qui vel hac vnica causa lactare proprios filios censent, quòd lac magnum amorem conciliet: facere quidem amorem mutuum parentum & prolis, ad educationem probè exequendam, hunc lacte augeri, sine lacte debilitari. Ego verò censeo, tam innatum esse hominibus amorem prolis suæ, ut nullatenus ad amandum calcibus indigeant (nisi quæ fortè hominum monstra sint) sed freno aliquo, ne cæcè ament ut non possint amorem temperare, & natos (ita ut fit) nimia indulgentia perdant, ipsique imprudenter agant. Itaque
vide.

videtur hæc quoque ratio de filiorum amore in contrarium cedere, suadereque, quominus, quoad fieri possit, matres filios proprios lactent. In summa, mulieres quæ ad intemperiam quancunque insigniter lactæ sint, vtiliter alienum lac infantibus suis procurabunt, etsi alienum lac proprio non sit omnino melius. Vt si res ferat mulieres duas, humidã aliã, aliã natura siccã, simul parere, certè prudenter fecerint si filios commutauerint: est enim vtrique infanti lac proprium noxium, & alienum vtile. Nam proprium fouebit propensionem naturalem quam in vtero accepit, alter ad humidos, alter ad siccos morbos: alienum emendabit. Eadem ratione, si infans statim abortu ad morbum aliquem propensus esse cognoscitur, debet nutrici tradi: verisimile enim est, sanguinem maternum morbum illum augere posse, quem in vtero effecerit. Neque verò cui-cunque nutrici detur, sed cuius natura huic morbo aduersa esse videatur. Sed rogant, quorsum natura mammas mulieribus dedit, si tam pauca possunt suos filios proprio lacte nutrire? Certè non vt omnes nutrent, sed vt quæ possent, & deberent. Accedit, quòd multæ sunt ad nutriendum alienos idoneæ, & ad filios proprios non idoneæ: vt proposita duarum mulierum hypothesi, paulò antea indicaui. Non er

Hippocratis lib.

go sunt adeò multæ , quæ filios suos nutrire sine noxa possint : sed quæ possunt facere, debent , quibus scilicet nihil dictorum obstat . Verissimè ergo dictum est ab Hippo. multis lac proprium esse noxium , & alienum vtile, multis etiam contrà . Alienum & proprium promiscuè dare, nunquam est vtile: quanquam est aliquando necessarium , vt cùm neutrum adest ea copia , qua ad alendum infantem possit sufficere. Tamen mulieres quæ filios lactare non possunt, si sufficiunt fortunæ, domi apud se nutrices habeant, vt eas circa infantes negligenter agere prohibeant.

Cibus iunioribus facilè putrescens, senibus autem commutatus, vigentibus aetate incommutabilis.

Consuetum erat Hippocrati & aliis antiquis medicis, incoctum cibum imputridum appellare. In lib. Hippocrati ascripto de Passionibus, ita est scriptum : Cibi deiciuntur imputridi. Quod ita eo loco intelligi debet, quasi legeretur, cibi deiciuntur incocti. Modus hic loquendi fluxit à quodam medicorum dogmate, concoctionem ciborum putrescentia quadam agi. Nam sæpe ex falso dogmate, nomina fluunt quæ ab autoribus retinentur: etiam si in illo dogma-

te non acquiescant, vt de nomine phlegmatis alibi dixi. Ita hoc loco Hip. vocat cibum facile putrescentem, eum qui sit concoctu facilis. Quamquam potest si lubet ita intelligere, vt Hipp. significans facilem coctu, quasi signo quodam iudicans, dicat facile putrescentē: eo quod tennes cibi & qui facile coquantur, citò soleant plerūque putrescere. Docens Hippo. hoc loco, qualis cibus cuique ætati offerendus sit, trium tantum ætatum mentionem facit, incrementi, vigoris, & senii. Nā reuerà omnes ætates tribus his continētur: crescit enim, aut decrescit, aut consistit vigor hominis. Horum omnium, qui vigēt vti debēt cibo crassissimo: senes tenuissimo: iuniores iuuenibus, mediocti, eo scilicet qui sit facilior cōcoctu quàm crassissim⁹, & difficilior quàm tenuissimus. Hoc vt doceret, scripsit: Cibus iunioribus facile putrescens, senibus extremè cōmutatus, vigētibus ætate incōmutabilis. Quod vt meliùs intelligas, considera, cibos non statim ac ingesti sunt posse alere, sed cū sunt commutati. Commutationem verò accipiunt quidā interiùs solùm, vt in ventre, hepate, & venis: pleriq; exteriùs quoq; vt in furno, aut olla, aut veru. Cibi qui externa præparatione indigēt, si sine ea accipiātur, difficiles concoctu sunt, vt carnes crudę, & massa: quæ probè eam accepere, faciliores cōcoctu sunt, vt carnes bene elixę. Ergo

Hippocratis lib.

cibus duplici ratione potest esse facilis, aut difficilis, aut mediocris: aut quia talis est natura sua, aut gratia preparationis. Ergo cum dixit, facile putrescens, & rursus, incommutabilis: respexit cibi substantiam, significauitq; cibum facilem commutatu, & difficillimum. Nam illud incommutabile, non significat quod omnino commutari non possit, sed quod difficile commutetur: ut impossibile, nonnunquam significat quod est difficile. Cum dixit, extreme commutatus, respexit preparationem extremam: non enim senes cibo uti possunt commutato interius. Sed eo nomine significauit cibum concoctu facilem: talis enim esse solet, qui arte coqui capitur iam bene commutatus. Tamen tu ne intellige, senem uti debere cibo solum bene preparato, de cibi substantia nihil curantem: sed quod de preparatione dicitur, de substantia etiam cibi debet intelligi. Nimirum senes debent uti tenuissimo cibo, & eo si fieri potest, arte commutatissimo: iuuenes crassissimo & minime commutato: iuniores in utroq; mediocri. Causam, qua pueri non possint uti cibo tam solido, quam iuuenes, cum habeant calorem aequalem, paulo antea dixi, esse in modo substantiae membrorum.

Ad figurationem triginta quinque Soles:

ad

ad motum septuaginta: ad perfectionem, 210. Alij dicunt, ad figuram, 45: ad motum, 76: ad exitum, 210. Alij, 50 ad formam: ad primum saltum, 100: ad perfectionem, 300: ad distinctionē, 40: ad transitū, 80: ad elapsum, 240. Non est, & est. Generantur autē in his, & plura & pauciora, & totum & per partes. Nō valde autem plura, aut pauciora: pauciora autē tot, & quæcunq; alia his similia.

Antiquissimi medici tentabāt definire terminos exitus ex utero, & quot diebus figurā & motū acciperēt: putabantq; seruari quandā certā rationē tēporis figurationis, ad tempus motus, & huius ad tēpus exitus. Quę sentētia vsq; ad Arabes etiā medicos venit: tamē nō eodē modo de hac re sentiebant omnes, sed proferebāt varia. Proinde Hip. refert omniū sentētiās, vituperat quę omnes: non quōd falsę omnino sint, sed quōd de re contingenti ita prolata, quasi de re necessaria sint: aperitque deinceps rem ipsam, ut habet. Proponit ergo quatuor sententias: primam statuentium, ad figurationem 35, ad motum 70, ad perfectionem 210: secundam, ad

Hippocratis lib.

figuram 45, ad motum 76, ad exitum 210: tertiam, ad formam 50, ad primum saltum 100, ad perfectionem 300: quartam, ad distinctionem 40, ad transitum 80, ad elapsum 240. Figuratio, figura, forma, & distinctio, eandem rem significant: nempe distinctam figuram fœtus. Vt motus, & primus saltus, & transitus: nam hæc tria nomina significant motum animale. Et perfectio, & exitus, & elapsus, significant perfectionem fœtus, & ipsum partum. Ex his sententiis eliciunt Arabes medici, hanc esse rationem dictorum temporum: perfectionis triplū temporis motus, & tempus motus duplū figuræ. Nam hæc omnes antiquorum sententię, præter secundam, proportionem hanc obseruauerunt, vt licet cuius supputanti videre. Verùm quicquid antiquissimorum quidã dixerint, & multi Arabum, nullam proportionem talẽ arbitror obseruari perpetuò: sed fieri posse vt obseruetur, & fieri posse vt secus. Quod vt doceat Hip. scribit, Nō est & est. Quasi diceret, nullū horū est perpetuū, sed fieri potest vt ita fiat, & vt nō ita sed aliter fiat. Nā generantur in his tēporibus, & plura & pauciora: id est, & pluribus & paucioribus diebus. Et totum, & per partes: id est, & in totum conceptum possunt insumi plures & pauciores dies, quàm sententiis illis dicitur: &

per

per partes, id est, in quancunque conceptus partem. Dicuntur cōceptus partes, tria tempora quæ diximus, figurationis, motus, & editus. Non valde autem (inquit) plura aut pauciora: id est, non tamē valde pluribus aut paucioribus diebus gigni possunt. Nam infra 210 dies, qui erat, dictorū modo, minimus terminus, aut supra 300, per pauci eduntur. Edi tamen possunt paucioribus: nam dictum est ab eodem Hippocrate libello de Partu septimestri, dimidiato anno posse partum naturalem fieri. Ergo concludens dicit, Pauciora autem tot, & quæcunque alia similia his. Id est, paucioribus diebus eduntur tot, quot similiter ac hi geniti sunt: id est, secundum motum quendam naturalem, & proportionem (nō enim negauimus esse partium huius motus proportionem legitimam, sed perpetuam) tamē brevioribus temporibus, qui 30 diebus figurā, 60 motum, 180 perfectionem accipiunt. Hi enim incidunt iam in principium septimi mensis, possuntque edi vitales. Aulus Gellius citat hūc locū Hippocratis, sed longē aliter legit. Nā ego in meo codice inueni has voculas solūm, οὐκ ἔστι καὶ ἔστι, id est: non est, & est. Ille è suo codice, quem hactenus non reperi, ita transcripsit. ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν οὐκτάμηνος γένεσις: id est, est autem & non est octomestris partus. Producit

Hippocratis lib.

enarrationem è Sabino, qui super eo loco ita scri-
 pserat: ἔσι μὲν φαίνόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρο-
 σιν, οὐκ ἔσι δ' ὡς θνήσκοντα μετὰ τὰύτα. καὶ ἔσι
 οὐκ ἔσι μὲν παρατυπία ὄντα, οὐκ ἔσι δ' ὡς
 οὐκ ἔσι. Id est, videntur quidem esse vt animan-
 tia post abortum, non sunt autem vt quæ statim
 moriuntur: & sunt imaginatione, quia statim
 sunt, facultate autem non sunt. Hęc ille ex Sabi-
 no. Qui proinde intellexit Hippocratem dixisse
 octomestres partus esse & non esse, quòd o-
 ctavo mense editi quodammodo sint & non
 sint: sint quidem, eo quòd viuentes producatur:
 non sint, quòd non durent, sed statim intereāt à par-
 tu. Sed ego meū codicē sequutus sum, cū quo-
 niam nō contigit alium videre, tum etiam quia
 videtur vetiorem & Hippocrate magis dignam
 sententiā continere. Nā quid non habet illa Sa-
 bini enarratio, vulgariū anigmatum dilutioni si-
 millimū? quid exprimit eruditionis? Quanquam
 ego lectionem ipsam Sabini sequutus, locū ali-
 ter intelligerē. Nimirū priores partus, eū in quā
 qui agitur 210 & 300 & 240 diebus, legitimos
 esse: octomestres autem plerisq; in locis nō esse,
 alicubi tamen etiā esse. Nam Aristoteles in qua-
 dam Gręcię parte solete octomestres seruari, me-
 morię prodidit. Sed quia hęc ad loci enarratio-
 nē sunt satis, & de re ipsa lib. 2. Cōtrouer. mul-

ta disputavi, haften⁹ modò. Dies hoc loco vocari soles, eo q̄ sol distinguit dies, nō est q̄, n. oneā.

Ossium alimentū ex cōfractione. Naso bis quinq̄; maxilla & clavicula & costis duplicia, cubito triplicia, tibia & brachio quadruplicia, femori quintuplicia, & si quod in hi plus aut minus potest.

Proculdubio locus hic est verūstate corruptissimus, sunt q̄; multa detracta, & alia quaedā addita, vt suspicer quā pluriūm dissidete ab eo qđ Hippocrates ipse scripserit. Ac fortasse hac verba aliquis interposuit: nā nihil habēt verū, neq; Hippocrate dignū. Nā siue sermo sit de coalescentiis ossiū, siue de fracturis quas possunt accipere, falsa est sententia. Nā nasus neq; habet decē cōmissuras, nec video quas decem cōfractiones possit accipere. Si priora illa verba, ossiū alimentū ex cōfractione, significant vt videtur, ossa capere alimentum per coalescētias, non est omnino vera. Nā quanquā ossa cranei accipiūt vascula multa per commissuras, sunt multa alia ossa quę cōmissuris carēt, & per se tota alimētū capiūt ex vicinis partibus, perq; eam membranam, qua ossa omnia vestita sunt, quam periostrum vocant. Quid aliud significēt, nō video. Itaq; non tam volo hac verba interpretari, quā hinc expun-

Hippocratis lib.

pungere. Si quis fortè post me inuenerit enarrationem commodam, reducat is, eritque mihi magnus Apollo: modò tamen afferat vera & consentanea, nam facile est de re quacunque delirare.

Sanguis humidus & sanguis solidus, sanguis humidus urbanus, sanguis solidus prauus.

Sanguis omnis est humidus cū calore: quòd si quatuor succi nomine sanguinis significetur, est in homine temperato temperatus, in intemperatis intemperatus, ut ipse homo. Verùm hīc nomine humidi & solidi, tenuem & crassum intelligit: & utitur hīc eadem metaphora, qua paulò antè, vocans sanguinem tenuem urbanum, eo quòd sit bonus. Itaque tota hęc dictio debet intelligi, quasi ita esset scripta, Sanguis aut est tenuis aut crassus: sanguis tenuis est bonus, sanguis crassus est malus. Meritò quidē crassum sanguinem vituperat, nam redundat melancholiā, & nascuntur ex eo crassi & turbulenti spiritus, & multę obstructions. Nec tamen tenuis omnis est commendandus, sed is qui est cū multa concoctione, non est nimis crassus: qui certè mediocris erit substantia propria, videbiturque tenuis, quòd à crassis succis sit expurgatissimus,

mini-

minimè pituitosus, aut melancholicus. Nam qui nimis tenuis est, vsque ad eò vr effusus non concrefcatur, hic minimè debet haberi bonus, sed vitiatus & putris, vt alio loco scripsi.

*Ad aliquid, omnia mala, & vr-
bana.*

Hic etiam perstat in metaphora: valet enim præscripta oratio, vt hæc, ad aliquid omnia bona & mala. Est sententia verè Hippocrate digna. Nihil enim eorum quibus homines vtuntur (medicamenta intelligo, & alimenta: nam quæ toto genere sunt deleteria, nulla ratione hominibus profunt) est omnino laudandum, aut omnino vituperandum. Nihil enim est tam vtile, vt non noceat sæpe: neque quicquam tam noxium, quod non sit sæpe vtile. Si quis omnibus prudenter vtatur, omnibus iuuabitur: si imprudenter, omnibus lædetur. Itaque non tam oportet medicum (quod plerique tamen faciunt) res quasdam habere in malis, à quibus velut à venenis cauere omnes mortales censeat, alias in bonis, quibus vti omnibus incautè permittat: sed docere, vtendi quacunque re, quæ sit idonea, & quæ minùs idonea occasio: quæ res bonæ, & quæ malæ sint, nõ indistinctè, sed ad hæc & ad illa. Mirum est quod facilè interrogèt quidam medicos de re quavis, sitne bona an mala: & quàm molestè ferant, nisi statim

Hippocratis lib.

statim medici respondeant, nihil rogantes, nihil distinguentes, hæc bona, illa mala. Quasi verò rerum omnium alię sint capite damnatę, alię semper absolutę. Scripta sunt prius in hoc ipso libello multa exempla sententię huius: quale erat illud, Probè perspirare, ad quædam melius, ad quædam deterius est: & illud, Lac alienum aliquando bonum, aliquando malum. Itaq; vt vidisti me in eis exemplis, vt utilitatis & noxę causas distinguentem: ita oportet te interrogatum de re quauis, distinctiones meditari, nõ incelspitäter respõdere.

Via sursum deorsum vna.

De via alimenti disputat, de ea inquam per quam in vniuersum corpus deducitur. Non ergo, inquit, alia via est quę ad supernũ corpus, alia quę ad infernum ducit: sed eadem in corpus vniuersum distributa, in vniuersum diducit. Hæc est vena caua, quę ab hepate orta, postmodũ in supernam & infernam partem, & in dextram & sinistram, anteriorem & posteriorem, ramos mittit. Eodem modo facit arteria magna à corde orta.

Facultas alimenti melior quàm moles, moles alimenti melior quàm facultas.

Facultas alimenti est facultas nutriendi: nam facultates alię, medicamentorum potius sunt, quàm

quàm alimentorum. Sunt ergo cibi quidam multum nutriendi, quidam parum nutriendi: illi sunt, qui cum exigua mole præstant corpori multum nutrimenti, ut vitella ouorum, capones, & perdoes: hi, qui cum magna mole præstant exiguum, ut betula, lactuca, & malua, & omnia olera, & fructus. Est igitur in arte cibandi agrotos, optimum præceptum quod Hippocrates præscriptis verbis docet: tribuere nunc multum cibi parum nutriendi, nunc parum valde nutriendi, ut necessitas ferret: nam utrunque potest ferre necessitas. Ut si quis extenuatus valde sit, & indigeat magna refectione, tamen ventriculum habeat qui non possit cibum ferre, uti debet exiguo cibo qui multum nutriat. Contrà, si toto corpore impurus sit, ut morbus postulet à cibis abstinere, tamen æstuet ventriculus, afferatque syncopas cum non est cibo plenus, ita ut sit in picrocholis, accipere debet multum cibi, qui tamen nutriat omnino exiguum. Hæc enim est ratio cibandi multum, & nutriendi parum. Ergo hic ingurgitabit multam lactucam, aut betulam cum aceto: ille ova sordida, & decoctarum carniarum pingue ius.

Et in humidis & in siccis, aufert & apponit idem: huic quidem aufert, huic quidem apponit idem.

Hippocratis lib.

Sicca & humida scimus iam à principio vocari ab Hippocrate in hoc libello, cibos & potus. Aphæresin siue ablationem, statuit nutritioni contrariam:& nutritionem vocat appositionem, quia cibi appositione agitur. Itaq; ille cibus aut potus, dicitur apponere substantiam, qui nutrit: auferre dicitur qui contrarium facit, extenuat videlicet, dissipando, aut euacuando per ventrem superiorem, aut inferiorem, aut vtrunque aliter. Appositio igitur, ab alimento vt est alimentum: extenuatio, qualitate aliqua medicamenti. Pauca admodum res sunt (ac fortasse nullæ) tam simplicis nature, vt non sint diuersis partibus constitutæ, quæ diuersis facultatibus sint præditæ, vt aliis partibus sint alimenta, aliis medicamenta: aut medicamenta quidem omnibus, sed facultatibus diuersa, vt calfacientia aliis, aliis refrigerantia: aut aliis expurgantia, aliis adstringentia. Hac causa fit, vt eadem res, siue ea potu, siue esu accepta sit (nam vtrisque accidit eodem modo) in diuersis hominibus diuersa faciat, aut etiam contraria, quin etiam & in eodem homine, nõ eodem tempore. Vt accidit casiam (nã esto hæc loco exempli) duobus hominibus datam, alium extenuare expurgatione, aliũ ne mouere quidẽ, sed ipsam etiam concoctam hominis substantiæ apponi: accidit non minùs eandem casiam, eundem hominem, hoc extenuare, alio tempore nu

trire.

trire. Aloë profectò plerunq; euacuat, non rarò ventrè sistit. Causa est in peculiari hominis natura, aut in ea dispositione, quã modò fortuitò cõparauit. Nã cùm corpora nostra facultatibus naturalib⁹ prædita sint, iisq; multis & cõtrariis, vt trahēdi, retinēdi, coquēdi, & expellēdi, si medicamentũ subit cõtrariis facultatibus præditũ, cũ ea medicamēti facultate cõspirat facultas corporis, in cuius actionē erat corpus paratius, & qua mēbra maximè indigebāt. Nã natura, vt dictũ est ab Hip. ipso, iuuat omnia omnibus: ergo pugnat aduersum omnia, quę cõtra naturã accidūt, cõspiratq; cum omnibus, quę in eam rē iuuant. Ergo si fortè fortuna incidit casia in corpus, quod aliõ qui paratissimũ erat ad expellendum, fluxũ ventris cõmouet: si in corpus omnino imparatũ, ipsa quoq; retinetur & nutrit. Si hominis qui fluxu ventris laborabat, & aloëm accepit, natura potuit auxilio partiũ adstringentiũ vti, iuuatur cohibito fluxu: si nõ potuit, magis læditur à partibus expurgãtib⁹. Nã medicamēta lædere per se se possunt, iuuare nõ possunt nisi natura eis vtatur. Non ergo mirũ est, eandẽ rem esu aut potu, alicui homini substantiam apponere, alicui auferre.

Venarũ pulsationes, & respiratio spiritus, iuxta etatẽ & consonantia & dis-

sonantia, & morbi & sanitatis signa: & sanitatis magis quàm morbi, & morbi magis quàm sanitatis. Alimentum enim etià spiritus.

Quandoquidem exiguam hanc particulam huius libelli excepi, & quodam libello quem de Pulsibus scripsi, seorsum enarraui, non erit hîc multis agendum: sed quod ipse Hippo. agit, rerum summas attingendum, quatenus locus hic intelligi possit: nam artē de pulsibus, quam hoc loco insinuat, in illo libello sum^o exequuti. Antiqui omnes, arterias venarum nomine intelligebant, atque Hippoc. hîc ita facit. Pulsationes enim, Græcè διασφύξεις (libuit nomen Græcum hîc scribere, vt omnes intelligât hîc de pulsatione arteriarū, non de palpitatione esse sermonem) arteriarum sunt. Quanta similitudo inter pulsum & respirationem intercedat, lib. 3. Contro. diximus: conueniunt verò ea potissimùm, quòd idem vtriusque vsus sit, puta ventilatio innati calidi tractu spiritus. Habere solent hi duo motus, consonantiam & dissonantiam quandam, iuxta ætatem & naturam hominis, quam vocare solemus rhythmum, aut contrarium. Nimirum vterq; motus esse potest eurythmus, aut arrhythmus. Quia in te maximè

hæc proportionēs considerentur, & quot earum differentiarum sint, dicto loco percurramus. Significat nobis pulsus & respiratio, hominē bene aut malè habere: nam bonæ pulsus differentiæ, bonā valetudinē, malæ aduersam significat. Hoc ergo est quod dicit, Sunt sanitatis magis quàm morbi, & morbi magis quàm sanitatis signa. Id est, pulsus & respiratio utriusque habitudinis signa præbent, sanitatis & morbi: nunc sanitatis, nunc morbi, ut differentiarum pulsus, bonæ aut malæ sunt. Sed quorsum hæc? quorsum de pulsu mentionem hic fecit Hippo. aliò qui insolens? Nam (inquit) spiritus, etiam alimentum est. Fecit mentionem suprà, nisi oblitus sumus, triplicis alimenti, sicci, & humidi, & spiritus: id est, cibi & potus & aëris. Hic quoque repetit triplex hoc alimentum. Aër præstat alimentum, non corporis nostri partibus (nisi fortè interiùs aër aliquis animatus est) sed spiritibus vitalibus & animalibus. Ergo ut huius alimenti mentionem faciat, facit pulsus arteriarum, quo trahitur in corpus aër, ut materia spirituum sit, & calorem temperet. Vides, ut Hippo. nihil eorum quæ alii omnes sunt in arte de pulsibus exequuti, reliquerit intactum. Nam usum pulsus insinuauit, dicens, Alimentum enim spiritus: rhythmum & reliquas differentias, dicens, Iuxta ætatem consonantia & dissonantia: præfa

Hippocratis lib.

gationem, dicens, Morbi & sanitatis signa, & sanitatis magis quā morbi, & morbi magis quā sanitatis. Iam verò nomē, apud nullū priorē inuenimus scriptū: neq; profectò Galenus, qui nos tam multis seculis superauit.

Humidum alimētū, bene commutabile magis quā siccū: siccum alimentū, bene commutabile magis quā humidum.

Ad bonam cōmutationē, aliquādo melius esse dari cibū humidū quā solidum, aliquando solidum quā humidum, docet. Itaq; confert sæpe id quod esū dabatur, succo aliquo excipere, & potu dare, vt melius commutetur: sæpe contrā, quod dabatur potu, vt melius cōmutetur densare, & dare esu. Verū scire oportet illud, bene cōmutabile, Græcè μεταβάλλον, significare hoc loco nō quā facilè, sed quā bene cōmutatur. Nā ceteris parib⁹ (vt profectò oportet statui) nō potest quā liquidū capitur, nō cōmutari facilius, quā quod solidū: nā habet iā liquationē, quā oportet solidos cibos accipere in vētriculo. Sed longè aliud est, bene cōmutabile, ac facilè cōmutabile: nimirum omnia sunt tantò facilius cōmutabilia, quāntò sunt tenuiora: nō tamē tantò etiā meliūs. Nā multa, causa tenuitatis malè cōmutantur, id est, pro cōcoctione corrūpūtur, & in malos succos

mu-

mutatur. Oportet enim, vt cibi cōcoquantur & in bonos succos mutantur, calori ventriculi respondeāt proportione: nā tenues cibi à calidis corrūpuntur, crassi coquūtur: crassi contra, variantur à frigidis, & coquūtur à calidis. Ergo egrotātibus qui biliosi natura sua sint, & morbo etiā tales facti, nequaquā iuscula danda sunt, vt pleriq; medici faciūt, sed cibi solidiores & crassiores: aut si tenui cibo est opus, tenues quidē, tamē difficiles putrefactu, vt fructus astringētes: & hęc ipsa quæ potu dabantur, data esu. Pituitosis verò & frigidis, si ipsi qui dandi sunt cibi, liquido aliquo excipiantur, denturq; iuscula: nam ita meliùs commutabuntur.

Alimentum quod agrè commutatur, agrè consumitur: quod facile apponitur, facile consumitur.

Hoc est quod in Aph. dicitur: Eorū quæ citò nutriunt, celeres quoq; sunt excretiones. Nimirū cibi crassi vt difficile à nostris mēbris cōmutatur, ita cū semel cōmutati sunt, alimētū corpori præstāt solidius, & causis à quibus dissipamur, magis obsistēs, ac proinde diutius durans. Tenuē alimētū, vt citò apponit, ita citò effluit.

Et quicumq; cita appositione indigent, humidū medicamē ad reficiēdū vires opti-

Hippocratis lib.

*mum est: qui adhuc citiori, per odoratum:
qui autem tardiori appositione indigent,
siccum alimentum.*

○ Longè interest bene, aut multùm, aut citò, aut firmiter nutrire. Bene aut malè nutrire dico, vt cum nutritione seruetur emendetur ve tēperies partiū, aut contrà vitietur. Multùm aut parùm dico, vt copiosum affigatur alimētū, aut deficiens. Citò aut tardè, vt longè aut nō longè ab assumptis cibis fiat refectio. Firmiter aut contrà nutrire dico, vt tale sit alimentum vt durare possit, aut tale vt effluat. Bene nutriunt cibi boni succi: malè, mali. Multùm, quibus est parū excremēti: parùm, quibus multū (illos dicebamus paulò antè habere magnam potentiam cum exigua mole, hos cum magna mole paruam potentiam). Citò nutriunt cibi qui tenues sunt, & citò commutantur: tardè, qui crassi & tardè commutantur. Sed qui tardè commutantur, firmiter hærēt: qui citò, debiliter. Hoc enim est quod paulò antè dicebatur, Alimentum quod ægrè commutatur, ægrè cōsumitur: quod facillè apponitur, facillè consumitur. Dictū est à me nuperri mè quāquā pot^o possit nūc meliūs nutrire, nūc d. teriūs q̄ cibis pro natura hominis, tamen citiūs aut tardiūs nō posse: iandē semper cūm res aliqua

liqua liquata potu capitur, citius nutrire quam si eadē caperetur esu. Hoc est quod Hip. modò docet, dicēs: Si subueniendū sit alicui qui cita refectione indigeat, eò q̄ tardā nō possit expectare, dandū esse ei humidū cibū, id est potū: si verò indigeat homo refectione, at nō celeri, meli⁹ esse vti sicco cibo. Hoc est quod in Aph. dixit, Facilius est impleri potu quam cibo. Verūm in Aph. cōtulit inuicē duo tantūm alimentorū genera, cibū & potū: hīc cōfert tria, obseruās perpetuò partitionē illā triplicis alimēti, sicci, humidi, & spiritus. Siccū & humidū hauriri ore, dixit prius, spiritū naribus. Certè vt potus tenuior est, & citius cōmutatur quām cibus: ita vel etiā multò magis, spiritus quām potus. Ergo si quis exoluitur, & celeri refectione indiget, potū capiat vini, aut iuris rebus quæ facultatē recreent parati (sed si nihil obstat, vinū magis probo). Si iam linq̄uitur animo, indiget q̄; celerissima, admoueantur naribus res odoræ, nam earū halitu citissimè spiritus animales regenerantur. Ego odore vini frequenter vtor, non rarò etiam aceri: atque si adsit, vapore panis calentis adhuc & recēns costi, & carniū elixarum & calentium. Interim si qui animo linq̄uitur id potest facere, potandum etiam aliquid do: cūm refectionē iā mediocriter sunt vires, do cibum. Sed cur Hip. cūm loquatur de cibo,

Hippocratis lib.

dicat, humidum medicamentū? An quia in animi deliquiis utimur cibis pro medicamentis.

Musculi solidiores, difficilius liqueſcūt quàm alia, præter os & neruum.

Quò membrum aliquod eſt ſolidius, eò ſolidiorē partem cibi capit ad nutritionē. Nam capit mēbrum quodcunq; ex ingeſto cibo ſimillimā ſibi partē: nā dictum paulò antea eſt ab ipſo Hip. omnia præter pulmonē utuntur cibo ſimili ſibi. Sed quò alimētū ſolidius eſt, eò tardiùs diſſipari eſt monſtratū: fit ergo ut quò ſolidius erit quodcunq; mēbrum, eò difficilius liqueſcat, id eſt diſſipetur. Atq; cū febris aliqua earū quæ colliquātes appellātur, acciderit, primū liquefaciet pinguedinē & carnes, deinde neruoſas & oſſeas particulas. Voco neruoſas, nō neruos ſolum propriè nūcupatos, ſed alias omnes neruis modo ſubſtantię ſimiles, ut mēbranas vteri, vētriculi, veſicę & ſimiliū, quin venarum & arteriarum: nā hoc modo uſum eſſe Hipp. nomine nerui, Galenus docuit. Oſſeas partes eadē ratione ego voco, cartilagineſ, & calloſas partes. Ergo Hipp. nomine oſſis & nerui, omnes partes ſolidas intelligit. Quibus exceptis, cōſtat muſculos ſolidiores, quales ſunt crurū & brachiorum poſtiſſimū, firmiores eſſe & liquari difficilioreſ aliis omnibus partibus: nā ſunt difficilioreſ aliis

musculis qui sunt molliores, quales sunt musculi oculorum, & linguae, & faciei, & alii omnes, aliis plus, aliis minus, & multò magis pinguedine & adenibus.

Quae exercitata sunt, difficiliùs cõmutantur, secùdùm genus ipsa suũ firmiora quàm sint: proinde ipsa se ipsis ægriùs liquecunt.

Exercitatio particulæ cuiusq; nisi omnino nimia sit, facit ad illius soliditatẽ: nã facit ad consumptionẽ excrementorum, & succorũ qui redũdant. Ergo particula quæuis exercitata, firmior erit seipsa nõ exercitata, & proinde ægriùs liquecet. Ægriùs itaq; gracilescet corpus bene exercitatũ, quàm corp⁹ quod in otio impingatũ est: hoc enim molle est & laxũ & effluẽs. Hoc ergo est quod dicit, exercitata fiunt firmiora, secùdùm genus ipsa suum, quàm sint, id est quàm soleãt esse. Tota itaq; hæc sententia est, firmari mēbra labore mediocri vt cibo solido. Sexto etiã Epid. cõtulit laborẽ cum cibo, dicens: Labor articulis, cibus carnibus.

Pus ex carne, purulentum ex sanguine & ex alio humore.

Pus cùm generatur in particula aliqua in inflammatione laborãte, fit partim ex sanguine, qui in inflammatione cõclusus cõtinetur, partim ex car-

ne ipsius particulę: nā carnē ipsam in pus resolui, indicat vlcus cauum quod relinquitur ex ea carne. Ergo cū particula aliqua vlcerata, sicca mediocriter est, pus facit ex ipsa carne; modicū tamen: cū verò est valde humida, aut laborat multa fluxione sanguinis, aut alterius humoris, si pus facit, est purulēta, & multo pure sordida. Hoc est quod Hip. præscriptis verbis inquit.

Pus alimentum vlceris, pus alimentum vena & arteria.

Aut nomen vlceris dicitur hīc de particula vlcerata, aut nomē alimēti accipitur metaphoricē. Nam vlcus ipsum nō potest propriē nutriri: sed sensus erit, vlcus ex pure accipit alimētum, id est augetur. Qui sensus verus certē est: nam cū augetur pus, crescit vlcus, absumpta carne: seruat etiam pus vlcus, quia nisi particula expurgeretur, & sicceretur, non sanescit vlcus. Aut sensus est, vlcerata particula nutritur pure: qui sensus verus ita erit, nō quidem particulam nutriri pure, sed pus fieri, vt sit alimentū vlceris. Nam pus generatur ex succo qui continetur in inflammatione, non aliter quā inflammata particula, ac in ea solidis præcipuē, vt venis & arteriis, commutātib; eum succum, vt eo nutriātur. Non enim profectò aliter pus fit, quā particula facultate naturali cōmutāte sanguinem: neque ea
facul-

facultas aliorum sanguinem commutat, quam
 ut eo nutriatur. Ac nutrireretur profecto eo, ge-
 nerarereturque non pus, sed alimentum optimum, si
 particulae calor naturae modum retineret, & san-
 guis esset integer, non semiputris. Sed quia aut
 sanguis iam non est aptus fieri bonum alimen-
 tum, aut calor non est naturalis omnino, facit na-
 tura, non quod vult, sed quod potest, pus scilicet:
 quod est venae & arteriae alimentum: id est, gene-
 ratur, ut sit venae & arteriae alimentum. Est itaque
 pus alimentum particulae ulceratae, quod Hip. ap-
 pellabat, quasi alimentum: quod tamen ad veri ali-
 menti perfectionem non peruenit. Nam quan-
 quam ex parte aliqua puris, ulceratae particulae
 reuerae alimentum capere, quidam affirmant, ego
 eis non assentior, si modo verum est pus: genera-
 tur enim per putrescentiam, ut foetor indicat. Ne-
 que profecto Galenus assentiretur, qui alicubi
 ita scripsit: Coquitur pus in phlegmone, etsi
 nulla illius pars prestare possit alimentum.

*Medulla ossis alimentum, propterea cal-
 lo obducuntur.*

Medulla cerebri, & spinæ, non est partis alte-
 rius alimentum, sed ipsa per se est membrum no-
 stri corporis, atque adeo nobilissimum. Me-
 dulla ossium, non est nostri pars, sed est os-
 sium alimentum: ac proinde continetur in
 ossium

302 Hippocratis lib.

ossium cauis, vt sanguis in venis. Itaq; quod est aliis partibus suus ros, hoc est sua medulla ossibus: quod modus substantiæ vtriusq; (ossis dico & medullæ) & ossium cõformatio, aperte indicant. Qui enim alius vsus sit medullæ illius, aut quæ actio? quorsum ossa, caua illa medullis plena habent? quàm similis est ossis substantia duratæ medullæ? Hoc Plato docuit in dialogo de Natura his verbis: Os verò ipsum ita cõposuit, terrâ attrerens purâ lenemq; miscuit, madefecit q; medulla. Hæc verba nihil nobis aliud significat, q̃ medulla reddita crassiori, os fieri. Fit ergo accessio substantiæ ossis, ex substantia medullæ: quare os nutritur medulla. Quâquam nō desunt inter barbaros medicos, qui censeant nō posse ossa, vtpote quæ frigida sunt, nutriri medulla, quæ nō est frigida, cum nutritio agatur concoctione alimenti, & quæ coquuntur calidiora fiât concoctione: sed nutriri dicunt hac causa, ossa sanguine melancholico. Sed si horū sententia vera esset, ossa profectò nō essent alba: nam non potest id quod nutritur, nō referre aliquatenus colorem alimenti (nā qua alia causa qui nutriuntur succis pituitosis, fiūt carne albidis?) quare ex nigro succo, alba ossa, vnica cõmutatione nō fierent. Contineret etiã ossa suis poris melancholiã, nō medullã: siquidē suo alimento imbutas esse oēs partes, oportet. Quare medullã nutriti ossa, verissima

ſima ſententia eſt. Neq; verò argumentũ quòd à cõttaria ſententia pponebatur (quanquã certè plerifq; aliis erit difficillimũ) mihi ſit ſolutu difficile. Docui enim in cõmentariolo quodã, quem iam edidi in librũ quartũ Meteor. Aristo. eã a-
ctiõnẽ, qua membrũ quodpiã alimentum cõmutat redditq; ſimile ſibi, nihil habere cõcoctiõnis (concoctiõnem enim, interno calore rei ipſius quæ coquitur, agi). Sed eſſe membris omnibus vim quandã cõmutandi id, quod cõmutatiõnẽ talẽ poteſt accipere, ad ſui ſimilitudinẽ: vt ignis ignẽ, & aqua aquã facit, ea quæ admora id pati poſſunt. Vt ergo aquã aqua generans, frigidius reddit id quod accepit, ignis faciẽs ignẽ, calidi⁹: ita poſſunt calida mēbra frigidioribus, & frigida calidioribus nutriri. Quod ab Aristo. dicitur dicto libello: Omnia quæ coquũtur, redduntur calidiora. De iis inteligo, quæ ſolã concoctiõnẽ patiũtur: aut quæ etſi paſſiõnẽ aliã ſubeãt, ſubeũt quidem illam minimam, præ concoctiõne. Medulla verò cùm fit os, haud ſatis ſcio an accipiat concoctiõnem aliquam: quòd ſi quam accipit, multò plus accipit illius cõmutatiõnis, quam ne gavi eſſe concoctiõnem. Hęc de oſſis alimento: ſed eſt quòd addamus reliqua. Oſſa cùm franguntur, cauſã ſuã duritiẽ non poſſunt verè agglutinari, niſi in tenellis corporibus, cuiuſmodi puerulorum ſunt: oportet enim res omnes, quæ

Hippocratis lib.

vnitionem sint accepturæ, molles esse. Verùm
vniuntur callo quodam, qui procedente tempo
re durefcens, oſi ſimilis euadit: ſit q̄; ita vnitum
os, non valde infirmum. Hic callus generatur,
ex alimento oſis, inter partes fractas concreſce
te. Hoc ergo eſt quod dicit: Propterea à callo ob
ducuntur.

*Facultas omnia auget, nutrit, & germi
nare facit.*

Ego nihil aliud hîc dici intelligo, q̄ quod lib.
2. Controuerſiarum confirmaui, eandem facul
tatem eſſe quæ generat, & quæ nutrit, & quæ
auget noſtra corpora. Nam & tres has actio
nes, generationem, nutritionem, & incre
mentum, dico vnicam eſſe: modis quibus
dam diuerſas. Nimirum facultas alitrix, ex ſe
mine & ſanguine facit partes noſtras à prin
cipio, commutans alimentum in eas partes.
Hæc ipſa & hæc ipſa actio, ſi quæ pars exci
ſa aut corrupta eſt, quæ refici poſſit, reficit: &
partes omnes nutrit, commutans tantum ali
menti, quantum ſubſtantix, cauſæ quæ perpe
tuò nos alterant, abſumunt. Et commutans plus,
auget, cùm ita fert corporis natura. Neq; enim
alterius facultatis ſit, carnem generare à prin
cipio: alterius, corruptâ reſtituere: aut factis iam,
par

partes nouas addere, easque æquales, minores, aut maiores abeuntibus. Siquidem eadem vis est, qua ignis primùm generatur, & qua semel extinctus rursum accenditur, aut plùs etiam. Itaque facultas altrix, hæc ipsa, vtens eisdem ministris (trahente dico, retinente, commutante, & expellente facultatibus) ex eadem materia (medulla inquam & sanguine) generat, nutrit, & auget membra omnia.

Humor, alimenti vehiculum.

Potus, aut est tantùm potus, cuiusmodi qui non nutrit, vt sola aqua: aut est alimentum in potu, vt vinum, & iuscula, & succi multarum rerum. Prior ille prodest ad temperandũ membra, ventrem præcipuè & viscera, frigore & humore, & ad distributionem ciborum: posterior, ad hæc ipsa, & ad nutriendum. Modò explicat Hippocrates vsum illius humoris, qui cùm profit nostris corporibus, nihil nutrit: talis est, qui est potus tantùm, & serum etiam sanguinis ac omnium humorum. Potus pars quædam descendit per intestina cum facibus, facitque quominus arescant. Maxima pars penetrat epar, faciens vt succi quoque qui in eam vsque partem crassiores veniunt, & penetrare non possunt, diluti penetrent. Maxima pars potus egressi iam hepar, vt suo mu.

munere perfuncta, per vias vrinarias venit in
 vesicam, illincque extra corpus. Reliqua part
 diducitur per totum corpus, commixta cum se
 ro proprio sanguinis, vt simul vehat crassiu-
 sculas partes succorum: quæ deinceps, cum su
 munere perfuncta est, exudatur, aut abit
 per occultum halitum. Hoc est quod di
 citur, Humor alimenti vehicu-
 lum. Sed liber hic, non
 poscit plura.

FINIS.

INDEX COPIOSISSI-
mus eorum, quæ in his duo-
bus libris cōtinentur.

*Primus numerus, folium: secundus, pagi-
nam indicat.*

- A** Bortum facit fluxus nimius alui. 195.2.
Abortus signum sunt māmę graciles. 195.2.
Abortus alterius fœtus, geminos habenti,
signum. 197.1.
Abortus signa ex mammis. 201.1.
Abortus quibus tēporibus fiunt maximè. 102.1.
Abortum quibus de causis facit medicamentū
expurgans. 122.1.
Abscessus quot modis fiunt in articulis. 154.2.
Abscessus in articulos, ob multam cibi copiam.
155.1.
Abscessus ne fiāt post febres, quid agendū. 155.2.
Abscessus nō soluens febrim, longitudinē mor-
bi significat. 158.2.
Abscessus fiunt in partibus, quæ per morbum
laborarunt. 146.2.
Abscessuum qui probantur. 40.1.
Abscessus à partibus ignobilibus non est reuel-
endus. 40.1.
Abscessus expectatur in febre cum lassitudi-
ne. 171.1.

Index.

- Abscessus in febribus longis expectatur.* 170.2.
- Abscessus aut fistulę antiquę non affatim sup-
primenda.* 219.2.
- Abscess^{us} in renū morbis, qua pte expectad^o* 251.2
- Abscessus duplex.* 265.1.
- Abstinerere oportet in accessionibus.* 24.2.
- Accessiones eadem hora repetētes, difficilis iu-
dicii.* 145.2.
- Accessiones eadem hora repetētes, cur diffici-
les.* 145.2.
- Accessio quo pacto fiat.* 25.1.
- Accessiōes & cōstitutiōes p̄noscere, qd sit* 27.2
- Accessiones & constitutiones p̄noscere, ad
quid conferat.* 27.2.
- Accessiones & cōstitutiones quę indicēt.* 27.1.
- Accidētia cōia quę nō sequūtur rōnē morbi, in
p̄ncipio morbi maiora sūt, in statu sedāt* 75.2
- Acidum eructantes, rarō sūt pleuriticj.* 228.1.
- Acutōrum morborū non idem terminus.* 19.1.
- Acutōrū morborū nō sūt certę p̄dictiōes.* 66.2
- Acutōrū morborum p̄dictiōes crebriores
sunt.* 66.2.
- Acuti morbi cur ī autūno, & exitiosissimi* 100.2
- Acute febres & longę qua tempestate.* 104.2.
- Acutorum morborum terminus.* 7.2.
- Adolescentia similibus conservatur.* 97.1.
- Egrotis nō multū indulgendū, neque omnia
negandum.* 81.1.
- Aēr, alimentum spirituum.* 277.2.

Index.

Æstate multo cibo indigent corpora.	37.1.
Æstate dandum est parum, & sæpe.	37.1.
Æstate, calore igneo corpora maximè afficiuntur.	33.2.
Æstiuæ quartanæ plerunque breues.	72.2.
Æstas veri similis, sudores multos parit.	99.2.
Æstate qui morbi contingant.	110.2.
Æstas sicca & Aquilonia, autûnus pluuius & Austrinus, quos morbos prænuntient.	103.2.
Æstas sicca & Borealis, perinde vt autumnus, quos morbos prænuntiet.	104.2.
Æstate nõ omnes purgãdi per superna.	125.1.
Ætati tribuẽdũ multũ in exhibendo cibo.	36.2.
Ætatibus singulis singule victus rationes præscriptæ	36.2.
Ætatum singularum termini.	30.2.
Ætates non omnibus cõtingunt equales.	31.1.
Ætates singule, quibus temporibus meliùs habent.	107.2.
Ætates quæ debent reduci.	108.1.
Alimentum tardè nutriens, solidum præbet nutrimentum.	66.1.
Alimenti celeriter nutrientis excretiones fiunt celeres.	65.2.
Alimẽti species duæ, i humore & siccitate.	256.1.
Alimenti effectus.	256.2.
In alimento quot sint consideranda.	156.1.
Alimenti tres differentia.	259.2.

Index.

- Alimentum fit à natura, & propter ipsam naturam. 259.2.
- Alimenti cōmutatio bona aut mala, qua de causa fiat. 160.1.
- Alimēta medicamentosa, sanis corporibus nocent. 266.2.
- Alimēta quēdā sunt nomine ten^o vt aqua. 268.1.
- Alimētū per cutē intra corp^o recipi potest. 168.2.
- Alimenti principium quod. 278.1.
- Alimentum triplex. 278.1.
- Alimenta hominibus idonea quę sint. 281.1.
- Alimenta fiūt idonea cōsuetudine, 281.2.
- Alimentorū vsus varius. 282.1.
- Alimentū ad quas partes perueniat 258.1.
- Alimentum auget calidum innatū. 258.2.
- Alimēta & medicamēta, ad aliqd dicunt. 295.1.
- Alimenti bonę cōmutationis causa. 299.1.
- Alimento humido quando vtendum, quando verò sicco. 299.1.
- Alimentū tardē cōmutabile, difficilē exoluitur: contrarium verò, facilē. 299.1.
- Aluos humiditas habentes, in iuuentute meliūs degunt. 92.2.
- Alu^o sicca iuuenū, in senectute humectat. 68.1.
- Aluus sicca iuuenum, non perpetuò in senectute humectatur. 68.1.
- Aluus laxa, non ob robur facultatis expultricis. 68.2.
- An-

Index.

<i>Anginę acerbissimę descriptio.</i>	147.2.
<i>Angina quę periculosissima.</i>	147.2.
<i>Angina cur periculosissima.</i>	148.2.
<i>Angina laborati, tumor in ceruice bonũ.</i>	230.1.
<i>Angina quę piculosa, quę verò salubris.</i>	230.1.
<i>Anginę in pulmonia permutatio.</i>	182.1.
<i>Angina cur in pulmonia permutatur.</i>	182.2.
<i>Anginę ob vertebrarũ luxationẽ, causę</i>	114.2
<i>Anni constitutio quę sit.</i>	100.1.
<i>Antonius Musa & Fuchsius notatur.</i>	167.2.
<i>Appetētes d̄teri^o post morbũ, meli^o euadũt.</i>	76.2
<i>Aphoristica methodus ad docẽdũ idonea.</i>	6.1.
<i>Aphorismus quid.</i>	6.1.
<i>Aphorismi non continent ordinẽ.</i>	6.1.
<i>Apoplexiam fortẽ soluere est impossibile.</i>	84.1
<i>Apoplexia duplex.</i>	84.2.
<i>Apoplexię grauitas, respirationis læsione di- gnoscitur.</i>	84.2.
<i>Apoplexia à cæco in quo differt.</i>	84.2.
<i>Apoplexia cur periculosissima.</i>	85.1.
<i>Apoplectici repẽto facti, febre liberantur.</i>	236.2.
<i>Apoplectici quo tẽpore sũt frequẽtiũs.</i>	239.1.
<i>Aphthę cur puerulis nascantur.</i>	112.2.
<i>Aphthę in puerulis periculosę.</i>	112.2.
<i>Aqua etsi feruentissima, humectat.</i>	185.2.
<i>Aqua calida pernionibus utilis.</i>	190.2.
<i>Aquę optimę cognoscendi modus.</i>	192.2
<i>Aqua pluuialis etsi tenuis nõ est optima.</i>	193.1.

Index.

- Aqua quo pacto nutrire dicatur.* 268.1.
*Aquilonia constitutio, quæ mala pariat: eiusdè
utilitates.* 107.1.
Arenulæ in vrina quid significant. 174.2.
Arenulæ nõ necessariò calculũ significat. 174.2.
Ars Medica cur difficilis. 8.2.
Ars Medica pluribus q̄ medico indiget. 8.2.
Ars Medica difficilè acquiritur. 8.2.
Ars Medica nõ medicamentorũ sarcina pficit. 9.1.
Ars Medica quibus constet. 9.1.
Artẽ medicã aggredi nõ cuius cõtingit. 10.2.
Artis est nõ minùs, nihil agere, q̄ operari. 38.2.
Arterię, venæ appellabantur antiquis. 297.2.
Articuli ad abscessus cur paratissimi. 146.1.
Articulorũ dolores à siccitate quõ fiãt. 106.2.
Articulorũ dolores à duplici causã fiũt. 106.2.
Asthma quomodo fiat. 115.2.
Athletarũ corpora feliciter nutriuntur. 14.2.
*Athletarum habitũ habentes repente incidunt
in morbos.* 14.2.
Athletarum habitus cur periculosus. 14.2.
Athletarũ habitus quib⁹ morbis paratissimi 15.1.
Athletica dispositio nõ est à natura. 282.2.
Atrabilis si suprà aut infrà exietit, lethale 149.1.
Atrabilis quid sit. 140.1.
Atrabilis si fluxerit extenuatis, lethale iam est.
140.1.
Auster cur calidus & humidus. 98.2.
Au-

Index.

- Auster cur auditum hebetat, & alia mala parit. 98.2.
- Austrina constitutio, quæ mala pariat. 107.1.
- Autumno qui morbi fiant. 111.1.
- Autumnus flatusosus & Borealis. 111.2.
- Autūnus Borealis & siccus, quibus pdest 104.2
- Autūn° Borealis & sicc°, quos morbos parit 104.2
- Autūnus morbos parit acutissimos. 100.2.
- Autumnus nocet tabidis. 101.1.
- Autumnus cur res omnes trahit ad marcerem. 101.1.
- Autūno dandū est parū cibi, & crebrò. 37.1.
- Auxilia non temerè sunt permutanda. 90.1.

B.

- B** Albi diarrhœa maximè capiuntur. 228.1.
- Balborum duplex genus. 228.1.
- Balbi cur diarrhœa capiuntur. 228.2.
- Balneum ante expurgationem, noxium. 133.2.
- Bilis commota & non purgata, fastidium parit. 45.2.
- Biliosæ deiectiones, facta surditate cessant. 144.1
- Biliosæ deiectiones dicuntur, quæ cuiusvis succi putredinè indicant. 63.1.
- Boreas frigidus & siccus, contrà ac Auster. 98.1
- Boreas cur frigidus & siccus. 98.2.
- Boreas cur tanta mala faciat. 99.1.

Index.

Boreas pleuritides veras ac nothas facit.	99.1.
Boreas, thoraci inimicus.	99.1.
Borea flāte, cur accidat melancholia,	105.1.
Boreas oculos cur mordet.	107.2.
Boreales morbi qui sint.	98.1.
Bonum aut malum, ad aliquid.	95.1.

C.

C Alculi cur pueris in vessica, adultis in renibus generetur.	151.2.
Calidum innatum duplex.	259.1.
Calidum innatum non absumit corpora.	31.2.
Calidum innatum, substantia est calida & humida, & ab utroq; cur denominetur.	31.2.
Calidum innatum, ex semine & sanguine menstruo.	31.2.
Calidum aduentitium quod.	31.2.
Calidū innatū, sanguis & spiritus vocatur.	33.2.
Calidi innati cur plus abundet hyeme,	33.2.
Calido innato debiles, hyeme refrigerantur.	33.2.
Calido innato abundanti, multo cibo utendum.	34.1.
Calidi nimius usus, quæ afferat incommoda.	185.1.
Calidi modici usus.	189.2.
Calor naturalis, per accidens quò pacto consumit.	32.1.
Calor naturalis ad cibos se habet, ut ignis ad ligna.	32.1.
	Calor

Index.

- Calor aut frigus vbi sunt, ibidē & morb⁹. 151.1.
 Caluis varices magnæ non fiunt. 228.1.
 Canceri occulti cur non curantur. 230.2.
 Canceri duplex species: vtriusq; definitio. 230.2.
 Cancer quas præcipuè partes infestet. 230.2.
 Cancrorum duplex curatio. 231.1.
 Canceri occulti qui sint. 231.2.
 Canis quid. 125.2.
 Canicula quid appelletur. 126.1.
 Canis non quouis tempore, nec quavis re-
 gione, eâdem die oritur. 126.1.
 Capillorum in vrina generationis, materia quæ
 fit. 73.1.
 Capilli qua parte generentur. 173.1.
 Capilli renascuntur qb⁹ varices superueniunt. 228.1.
 Capillorum defluuium quadruplex. 229.1.
 Capillorū defluuium quibus de causis. 229.1.
 Capillorum defluuiū in diarrhœa quādo. 249.1.
 Capitis ictui stupor aut desipiētia, malū. 244.2.
 Caput ab ictu quot modis lēdi potest. 244.2.
 Capitis præcisio si interna attrigerit, delirium
 fit. 247.2.
 Capitis partis posterioris dolor, scissa vena fron-
 tis curatur. 211.2.
 Capitis dolores quo pacto soluantur. 218.1.
 Capitis dolores à qua causa: eorundem cura-
 tio. 218.1.
 Capitis expurgationi quæ loca destinata. 218.2.

Index.

- Caput super primā vertebram, in anteriore & posteriore partem mouetur: super secundam, in gyrum. 115.1.
- Carnosi mediocriter qui dicantur. 126.2.
- Carnosi mediocriter & difficiles ad vomendū, per inferna purgantur. 128.2.
- Carnes intestinorum excerni, lethale. 142.2.
- Caro liuida in osse, malum. 241.1.
- Caro, adultis alimentum idoneum. 281.2.
- Carunculæ & veluti capilli in vrina, quid prænuntient. 172.2.
- Caruncularum generatio duplex. 172.2.
- Carunculæ ex qua parte excernantur, dignoscendi modus. 172.2.
- Carunculæ in vrina tenui apparere possunt. 173.1.
- Cerebro vulnerato, febris & bilis vomitus superueniunt. 236.2.
- Cerebri vulnera quæ sint lethalia. 241.2.
- Ceruicis peruersio repentina, tumore non apparente in faucibus, lethale. 148.2.
- Cibus facultatis gratiâ, non morbi datur. 24.1.
- Cibus detrahendus est ad vigorem vsque. 24.2.
- Cibus tenuis in principio inflammationis congruit. 24.2.
- Cibus à mediocri recedens, quis sit. 18.1.
- Cibi sumendi tempus. 25.1.
- Cibus in initio accessions cur nocet. 25.1.
- Cibū exhibendi tēpus diffinitur exactè. 25.1.
- Cibus

Index.

- Cibus in principio quādo sine noxa datur. 26.1
Cibus congruens pro ratione ætatis. 290.2.
Cibi duplex genus. 296.1.
Ciborum facultas & vis. 288.1.
Cibandi ratio duplex. 290.1.
Cibū accipiēs & appetēs cur nō corroborat. 55.2
Cibus præter naturam ingestus quid. 65.1.
Cibi qualitas morbum facit. 61.1.
Cibi copia non eadem omnibus tribuenda. 65.1
Cibi copia non quæuis morbum facit. 65.1.
Cibo, balneo, & quiete humectantur corpora. 133.1.
Cibus humectās corpora ante expurgationem qualis. 133.1.
Cibus copiosus ante expurgationē nocet. 133.1
Cibus quem laborem subsequi debet. 64.2.
Cibus siue malus sit, siue multus, morbos facit. 64.2.
Cibo prauo qui vtūtur, cur purgatione exoluatur. 80.2.
Cibo prauo qui vtuntur, per epicrasin vacuandi. 81.1.
Cibus paulò deterior, suauior tamen, præferendus. 81.2.
Cibus deterior quis dicatur. 82.1.
Cib⁹ deterior nō quicūq; p̄ferēd⁹, et si suauis. 82.1.
Cibi parū & crebrò quando offerendū. 35.2.
Cibi multū & crebrò quando est offerēdū. 35.2.

Cibi

Index.

- Cibi corruptio nimia robori virtutis non coniungitur. 35.2.
- Cibi parum & rarò quando est offerendū. 36.1.
- Cibi multum & rarò quando offerendū. 36.1.
- Cibationis indicatio quo pacto à formatione sumitur. 36.2.
- Cibi difficile ferūtestate, hyeme verò cōtra. 37.1.
- Cibus detrahendus ante iudicationem. 38.1.
- Cibi multi nimiùm ingesti noxæ. 51.1.
- Cibus moderatus ad prosperam valetudinem facit. 51.1.
- Cibi capiendi modus distemperatis ac temperatis naturis. 51.2.
- Cibus potui aptus, faciliùs nutrit quàm solidus. 57.2.
- Clysteris vsus in acutis tutior, quàm expurgatio. 46.1.
- Coalescunt partes dupliciter. 222.1.
- Cocta medicari oportet. 41.1.
- Coctio quibus succis non expectatur. 41.2.
- Coctionis signa mox apparentia dicuntur. 30.1.
- Comitali morbo laborantes, quo pacto liberantur. 86.1.
- Comitalis morbus quib⁹ maximè accidat. 86.1.
- Comitalis morbi, solutionis tempus. 86.1.
- Comitali morbo qui liberantur mutatione ætatis. 86.1.
- Comitali morbo aër est eligendus conueniens.

Index.

niens.	862.
Complutensis scholæ laus.	11.1.
Compressiones non sunt ducendæ ad extremum.	15.2.
Conceperit ne fœmina, dignoscendi ratio.	204.2
Concepturane sit mulier, explorandi ratio.	203.2
Consistentes qui dicantur.	30.2.
Consistentibus qui morbi accidunt.	120.1.
Constitutio morbi quid.	27.2.
Consuetudo, laborum tolerantiam affert, magis quàm robur.	88.1.
Consuetudine cur labores leuiiores fiant.	88.1.
Consueta naturæ minùs molesta, etsi deteriora.	88.1.
Consuetudinem mutare conuenit.	88.1.
Consuetudine quæ fiunt grata.	89.1
Cónsueta cur aliquândo ingrata sunt naturæ.	89.1
Consueta, ventriculo bene valenti semper sunt grata.	89.2.
Consuetudo in voluptuosis voluptatem tollit.	89.2.
Consuetudo per morbos seruanda.	89.2.
Consuetudinem permutanti modus est habendus.	90.1.
Consuetudo sensim permutanda.	92.2
Consuetudo seruanda in quantitate cibi & modo.	36.1.
Conuulsio ante septimũ, infantẽ occidit.	103.1.
	Con-

Index.

Conuulsio cur pueris familiaris.	114.1
Conuulsio post febrem ex repletionem, malum.	73.1
Conuulsioni febris vtiliter succedit.	73.1
Conuulsio in febribus acutis, & dolores viscerum, malum.	165.2
Conuulsio post somnum in febribus, malum.	166.1
Conuulsio à forti vstione, malum.	244.1
Conuulsio aut insania post vigiliam, malum.	245.1
Conuulsio post medicamentum, lethale.	247.2
Conuulsionis causa.	252.1
Conuulsionis definitio.	252.1
Conuulsio ex helleboro, lethalis.	177.1
Conuulsio ab ulcere, lethalis.	177.2
Conuulsionis ulceri succedentis causa.	178.1
Conuulsio quibus ulceribus raro succedit.	178.1
Conuulsio aut singultus ex multo fluore sanguinis, malum.	178.2
Conuulsionis & singultus similitudo.	179.1
Conuulsio ex superpurgatione omnium grauiissima.	179.1
Cor vulnera non fert.	221.2
Cor quos morbos patitur.	271.2
Coriza quomodo fiat.	104.2
Coriza ex tenui paucoque succo pendet.	105.1
Corporis internæ partes, vêtres appellatur.	33.2
Cor-	

Index.

- Corporis moles, facultati debet correspon-
 dere. 288.1.
- Corpora impura non sunt nutrienda copio-
 sè. 56.1.
- Corpora fluxa debent esse ad expurgatio-
 nem. 56.1.
- Corpora ante expurgationem quare humectan-
 da. 56.2.
- Corpora quibus sint humectanda ad expur-
 gationem. 57.1.
- Corpora vomitu purganda, humectanda sunt
 cibo & quiete. 132.1.
- Corporis nõ extenuati & extenuati nimis, cau-
 sã. 74.1.
- Corpora alternatim calefcere ac refrigerari, ma-
 lum. 151.1.
- Corpora similia sũt cibis quib⁹ assuescũt. 257. 2.
- Corpora causã afficientes, duplices sunt. 262.2.
- Corporis partes communes habent vias, si-
 biq̃ue mutuò consentiunt in morbis. 269.1.
- Corporis partes sibi mutuã p̃stãt operã. 269.1.
- Corpus nõ corroboretur duplici de causa. 76.1.
- Coxæ luxatio à pituitæ fluxione fit. 240.1.
- Coxæ luxatio vstione curatur nõnunquã. 240.1.
- Crassiores plũs iusto sanitatem suspectam ha-
 bent. 283. II.
- Crescentium corpora, multo egent cibo. 31.1.
- Crisis duę sunt partes. 59.1.
- CII-

Index.

Crisis & accessio, motus similes sunt.	59.2.
Crisim nox sequens, leuior fit.	59.2.
Crisim nox præcedens, cur grauior.	59.2.
Crisis cōstat vacuatione & perturbatione.	59.2.
Crisis quando expectanda.	75.1.
Cruda passio non cedit, & quare.	41.2.
Curationis scopus ad id, quod magis vrget.	187.2.
Curatio legitima morbi.	70.1.
Cuti ante corporis vacuationem nihil admouendum.	63.1.
Cutis extrema non viuit: eiusdem generatio.	268.2.
Cutis arida & dura absque sudore in febre, lethale.	214.1.

D.

D Ei auxilium in morbis implorandum.	112.
Debiles naturâ, præscripto victu vti decet.	90.1.
Decrepiti non ferunt ieiunium, & quare.	32.2.
Decrepitis victus instituitur.	32.1.
Decretorii dies qui sunt.	70.2.
Decretiorum dierum ordo.	70.2.
Decretiorum dierum indices.	71.1.
Decretiorum qui sunt aliis præstantiores.	71.1.
Defatigatio ex labore partus. 40. diebus finitur.	118.1.
Deiectiones nigrae sponte fluentes, male.	138.2.
Deiectiones versicolores, prauæ sunt.	139.1.
Deiectio optima non potest decretoriè excerni.	156.1.
	Deli.

Index.

- Delirium cum risu, securius. 237.2
- Delirium ab influente sanguine quo pacto fiat. 242.2
- Deliquiū animi ad quod ducere oportet. 43.2
- Dentire incipiunt pueri quo mense. 113.2
- Dentium commutatio quo tempore fit. 118.2
- Dentes sensum habent. 187.2.
- Dies vigesimus, quare iudicatori^o appellat. 72.1
- Dierum decretorum vis. 149.2
- Dies sextus perniciosissimus. 145.1.
- Dies quartus cur rarò iudicat. 199.2
- Difficile quid in arte Medica. 8.2
- Doloris circa viscera causæ. 165.2
- Doloris exacerbationes considerandæ. 216.1
- Doloris oculorum curatio. 227.2
- Doloris ad cubitū descendens curatio. 223.2.
- Dolorem, qui delirant, cur non sentiant. 54.1,
- Dolor, pro causa dolendi accipitur. 53.1
- Dolores capitis ad hyemem quādo sunt expectandi. 103.2
- Doloris circa umbilicum & lumbos, in tympanitem permutatio. 130.2.
- Doloris intestinorum & lumborū, causæ & curatio. 130.2.
- Dolores supra septū, qua vacuatione indigent. 136.1
- Dolor maior minorem obscurat. 86.2
- Dolores duo in eādē parte exquisitè esse possunt.

Index.

sunt.	87.1
Doloris hypochondriorum absque phlegmone, curatio.	232.1
Doloris hypochondriorum causæ.	232.1
Dysenteria deiectioni synceræ succedēs.	247.1
Dysenterix quibus naturis, & quando sunt expectandæ.	101.2
Dysenterix fiunt cerebro humectato.	103.2
Dysenteria ab atra bile, lethale.	140.2.
Dysenteria phthisicis, lethalis.	183.2.
Dysenteria feбри coniuncta, malum.	215.2
Dysenteria ab atra bile, nō omnis lethalis.	241.2
E.	
E Brii cur balbutiant & muti fiant.	179.2
E brius mutus repente factus, cōuulsus moritur.	179.1
Epilepsia puerulos frequenter tollit.	130.1
Epilepsix victus qualis.	86.2
Epilepsia ante pubertatē corripies, soluit: quæ verò vigesimo quinto anno, minimè.	180.2.
Epilepsia quæ mutatione ætatis curatur, à qua causa fiat.	120.4
Epilepsia iuuenes rarò inuadit.	120.1
Erysipelas ab ossis nudatione, malum.	246.1
Erysipelas extrà meliùs est, quàm intro vergeret.	225.1
Erysipelati putredo aut suppuratio, malū	246.1
Euacuatio & extenuatio differunt.	16.1
	Eua-

Index.

Euacuationem non nimiam esse oportet.	16.1
Euacuatione per epicrasim quando vrédū.	36.1
Euacuatio nigra, nisi p bonā iudicationē, mala.	140.1
Euacuatio quæ profit.	124.1
Euacuatio quæ cohiberi debet.	124.2
Eunuchi neq; podagra laborāt, neq; calui fiūt.	226.2.
Eunuchi podagra nonnunquā laborant.	226.2
Exanthemata lata non valde pruriunt.	217.2
Exanthematum pruritus causa.	218.1
Exanthemata quæ sint.	218.1
Exanthemata pueris frequenter eueniūt.	116.1
Exanthematum principio, non est abstinendū à sanguinis missione.	63.2.
Excreationes liuidę, cruentę, foetidę, quandoq; bonę, quandoque pessimę.	156.1
Excrementorum mutationes iuuant.	61.1.
Excrementorū mutationes ad malū, lethale.	62.1
Excrementorum mutatio quæ sit optima.	62.2
Excretiones in acutis morbis cōsiderādę.	63.1
Exercitationis modus.	88.1
Exercitatio tollit lassitudines.	88.1
Exercitationis vis.	301.1
Experimentum periculosum, & quare.	7.1
Experimenti captandi ratio.	8.2
Experimenta non temerē tentanda.	11.1
Experiri quid.	7.1

Index.

- Expulsio, moderata agitur humiditate. 67.2.
Expulsio quo pacto fiat. 60.1.
Expurgans medicamentum cum periculo abor-
tus non est propinandum. 124.1.
Expurgandum æstate per superna. 122.2
Expurgatio sanis periculosa. 135.1.
Expurgatus non est perfectè, qui nõ sitit. 137.2
Expurgari per superna extra febrem, qui de-
bent. 135.1.
Expurgandum in principio, reuulsionis causa. 42.1
Expurgandum in principio, ratione vrgentia. 42.1
Expurgandum in acutis rarò. 44.1
Expurgationis incommoda in acutis morbis. 44.2
Expurgationis in acutis tempus. 45.1.
Expurgantia citra calorem. 45.1
Expurgatio in acutis mortem minatur. 45.2
Expurgatio in longis morbis, cur minùs pericu-
losa. 45.2
Expurgantia mitissima in acutis conferunt. 46.1
Expurgandum in acutis quando. 46.1
Expurgandum in longis morbis rarò inter ini-
tia. 46.1
Expurgandum ne recidiua fiat. 58.1
Extenuationis corporis causa. 257.1
Extenuata corpora quo pacto reficienda. 54.2
Extenua-

Index.

Extenuatus longo tempore, breui non reficiatur. 54.2.

Extenuatus breui, celeriter reficiendus. 55.1

Extrema frigere, interna verò vri, lethale. 157.1

F.

Facultas eadē auget, nutrit, ac generat. 303.2.

Facultas corporis vna & non vna. 180.1

Fames quid significat. 50.1

Famem vini portio soluit. 68.2

Fames canina ex duplici causa. 68.2

Famis caninæ curatio. 68.2

Fames laborem interdicit. 62.2

Fames quancunque penuriam dicit. 63.2

Fames extenuat siccaturque corpus. 64.1

Fascinationis opinio falsa, vnde emanauit. 14.2

Fastidium cibi in longis leuitatibus intestinorum, malum. 215.2

Fastidio laborans post morbum, purgatione eger. 55.2

Fastidium cibi & syncera deiectiones, malum in longo morbo. 24.2

Fastidium & fames, malum. 52.1.

Fatuitatis causæ. 185.2

Fauces quæ sint. 62.2

Febres acutæ ex sanguine aut bile. 119.2.

Febres continuæ tertio die ingrauescentes, periculosa: intermittetes verò, salubriores. 153.1

Index.

- Febrū tertio die īgrauescētū duplex gen^o 153.1
Febres continuæ, omnes periculose. 153.2
Febris quintana, quo pacto periculosa. 154.2
Febribus longis laborantibus, abscessus fiūt in
articulis. 154.2
Febris semitertiana, periculosa. 153.1
Febres cū bubonib^o, periculose: p̄ter diarias 160
Febres putridæ cum bubonibus tripliciter fiūt.
160.2
Febres cū lassitudine, abscessus p̄nuntiāt, 146.1
Februm continuarum sedes præcipua. 146.2
Febris nisi diebus imparibus reliquerit, reuerti
solet. 163.1
Febres, q̄bus quotidie rigores fiūt, soluūt. 164.1
Febris absque putredine remedium. 274.1
Febres acutæ, quando sunt expectandæ. 101.2
Febres acutæ quibus temporibus. 99.2
Febris cōuulsioni succedēs, morbū soluit. 161.1
Fistulæ vrinarię tumores quo pacto soluāt. 176.1
Fistulæ vrinarię tumores, cur celerrimè suppu
randi. 176.1
Fidere multū, nec formidare nisi ex ratione
fiat, non oportet. 73.2
Fluxus sanguinis de naribus, quis conferat, &
quibus morbis. 43.1
Fluxiones breui interimentes quę sint. 103.2
Flux^o sanguinis de narib^o phrenitidē soluit. 144
Fœmina podagra non laborat, nisi menstrua de
ficiant.

Index.

- ficiant. 227.1.
- Fœtus formationis, motus, & exitus tēpus, non perpetuò idem. 291.2
- Frigiditas extremorū, malū, ex dolore forti 248
- Frigidi incommoda. 186.2
- Frigida calfacere oportet, nisi sāguis fluat. 187.2
- Frigidū vlcerib⁹ cur mordax: eiusdē noxę. 188.1
- Frigida infusio, conuulsionis remedium. 188.2.
- Frigus ad vitam per accidens necessariū. 258.2
- Frigidi vsus. 191.1
- Frigus pleno corpori pleuritidem affert. 112.1
- Frigida pectori inimica. 191.2
- Frigidum quibus partibus inimicum. 186.2
- Furfures, achores, impetigo, vitiligo, lentigo, quid. 267.2
- Futor quibusdam morbis succedentibus soluitur. 241.2
- Furfuraceum contentum quid significet in vrina cocta. 173.2
- G.
- G**ibbi ex asthma aut tussi, breui intereūt. 234.2
- Gibbi cur tam citò moriantur. 234.2
- Gibbi qui sunt breuioris vitæ. 235.1
- Glandulæ cur inflammantur pueris. 114.2
- Graciles & faciles ad vomendum per superna purgandi. 127.1
- Graciles non omnes ad vomendū apti. 127.1
- Graciles cum amplitudine venarū biliosi. 127.2
- r 4 Graui-

Index.

Grauidis morbus acutus, lethalis.	194.2.
Grauida abortit sanguine misso.	194.2.
Grauida marē si cōcepit bene colorata est.	198.2
Grauidæ in vtero erysipelas, lethale.	198.2
Grauidę nimiūm extenuatę, cur abortiūt	198.2
Grauidis abortus secundo aut tertio mense, causa.	199.1.
Grauidis lac multūm fluēs, qđ significat.	200.2
Grauidis abortus causę.	202 I

H.

H Abitus rar ⁹ salubrior, quān dēsus.	276.2.
H Abitus rarus & densus, quibus morbis sint expositi.	277. I
Habitus athletarum, periculosus.	14.1.
Hellebori duo genera.	133.2
Hellebori vtendi modus.	133.2.
Hæmorrhoides à melancholia.	120.2.
Hemorrhoides quibus morbis salubriter accidunt.	218.2.
Hæmorrhoidum antiquarum curatio.	219. I
Hæmorrhoides recentes supprimi possunt omnes.	219. I
Hippocratis industria in cōponendis Aphorismis.	6.2
Horror post sudorem, malum.	241. I
Humor putredines auget.	106. I
Hydropici immodica aquę vacuatione intereunt.	225.2
Hy-	

Index.

Hydropicis & suppuratis cūratio.	226.1
Hydrōpis solutio.	220.1.
Hydrops fluxu ventris soluitur.	249.1
Hyeme ruffes & raucedines.	103.2
Hyems quos morbos parit.	111.2
Hyems sicca & borealis, & ver pluuiofum & austrinū, quos morbos p̄nunciant.	101.2
Hyems australis & humida, ver ficcum & boreale, quos morbos nunciant.	102.1.
Hyeme quibus vomitus inutilis.	128.1.
Hyeme succi crudi abundant.	34.2.
Hyeme augentur corpora.	34.2
Hyeme cur pluri cibo vtendum.	34.2
Hyeme corpora non dissipantur multū.	34.1
Hyeme cibandi modus.	37.1
Hypochondria humectanda ante purgationē.	57.1
Hypochondriorum tumoris solutio.	170.
Hypogastrium quid.	175.1
Hystericis ac difficulter parientibus sternutatio, bonum.	196.1
I.	
Ictericis hepar durum fieri, malum.	232.2
Ictericis, non admodū flatuosi.	214.1
Ieiunium sapienter ab Ecclesia institutum veris tempore.	37.2.
Iecoris inflammationi singultus succedit.	203.1.
Ileo qui affectus lethaliter succedunt.	243.1.
r s	Ileos

Index.

Uleos quo pacto fiat.	111.2.
Imbres longi quos morbos pariant.	105.2.
Inclinatio accessions, nonnunquam inter ual- lum includit.	26.1.
Intemperies frigida, famem: calida, sitim fa- cit.	69.1.
Infantes debiles, quando eduntur in lucē.	102.1.
Intestinatorum ulcera magna, curatu difficillima.	140.2.
Intemperata corpora qui conseruantur.	95.1.
Inflammationis in thorace terminus.	252.2.
Indicatio præstantissima curationis, à quibus su- mitur,	271.2.
Interitus & conseruationis eadē causa.	270.2.
Iudicii utilitas, ab ingenio in quo differt.	9.1.
Iudicium difficile quid sit,	7.2.
Iudicium circa quæ versetur.	7.2.
Iudicium siue crisis cū fit, aut cū instat, ni- hil moliendum.	38.1.
Iudicii perfecti notæ, cū fit, & cū factum est.	38.2.
Iuuenes epilepsia affecti, commoriuntur.	86.1.
Iuuentus & senectus contrariis gaudent.	97.1.
Iuuentus & adolescentia cur frequentius tabe laborent.	182.1.
Iuniorum morbi: eorundem cause.	120.2.
Iuniores qui dicantur.	119.1.
Iuuenes salubrius degunt, quàm senes.	83.2.

Index.

L.

- L**abor quid significat. 53.1.
Labor vehementem motū significat. 64.1.
 Labor copioso cibo indiget. 64.1.
 Lac bilefcit per febres. 208.2.
 Lac rabidis cur vtile. 209.1.
 Lac in mām̄is quibus de caufis colligitur. 197.1.
 Lac quibus est alimentum. 281.1.
 Lac pueris alimentum. 281.1.
 Lac ex alimento redundantī. 284.1.
 Lac mulieris libidinoſæ, non probatur. 289.1.
 Lac cuius menſtrua profluunt, non probatur. 289.1.
 Lac in mammas quo pacto aſcendat. 284.2.
 Lac maternum quibusdam vtile, quibusdam noxium. 286.2.
 Lacte materno qui nutriri debeant, qui verò alieno. 287.1.
 Lac quale eſt optimum. 288.2.
 Lactis noxę, & vſus. 208.1.
 Lac difficile concoctū. 208.1.
 Lachrymæ inuoluntarię, lethales. 159.1.
 Lac in mammis quid ſignificat in partus experimentibus. 197.1.
 Laſſitudines, diſpoſitiones neutrę. 52.2.
 Laſſitudinum triplex genus: earum compoſitio & cauſę. 52.1.
 Laſſitudines ſpontaneę, morbos pænuntiant.

Index.

tiant.	52.1.
Lædencia corpus, quotuplicia sunt.	261.2.
Lentores circa dentes, quid indicant.	159.2.
Lepra ab elephante in quo differt.	267.2.
Lepra & impetigo à qua causa : vtragrauior.	109.2.
Lienteria laborantes hyeme, qua via purgandi.	131.1.
Lienteria quæ curetur expurgatione.	131.2.
Lienosis difficultas intestinorum succedens, bonum.	236.2.
Lienteria quædam vomitu curatur.	132.1.
Lienosi dysenteria correpti longa, intereunt.	233.1.
Linguæ immobilitas repentina, à qua causa.	253.1.
Lippitudines quando expectandæ.	101.2.
Lippitudines siccæ quando.	102.1.
Lippitudinis siccæ, causæ.	103.2.
Lippitudo sicca quo pacto fiat.	104.2.
Lipothymiâ qui facilè corripuntur, subito intereunt.	84.1.
Lotiones hypochondriis ad expurgandum vtilis.	133.2.
Lumbricorum triplex genus: eorū causæ.	115.1.

M.

M amma, vtero gerentibus, cur intumescant	284.2.
	Mares

Index.

- Mares in dextris, fœminæ in sinistris concipiuntur. 172.2.
- Medicamentum in alimento trifariam permiscetur. 266.2.
- Medicamentum in alimento, quando malum. 266.1.
- Medicamentum in alimento, quando bonum. 266.1.
- Mederi omnibus non eadem celeritate. 92.2.
- Medicamenta expurgantia, qualia sint. 45.1.
- Medicari in acutis eadem die. 130.1.
- Medici officium circa egrotum. 11.2.
- Medulla, ossis alimentum. 302.1.
- Melancholiæ commutatio in grauiores morbos. 238.1.
- Melancholia nonnullis quando accidit. 104.2.
- Melancholici morbi, cur consistentibus fiunt. 120.2.
- Melancholici purgandi vehementius, & quando. 129.2.
- Mente constare, bonum. 77.1.
- Membrum quò solidius, eò difficilius exoluitur. 300.1.
- Membrorum mira ac breuis discursio. 270.2.
- Menstrua mouentia. 193.2.
- Menstruis suppressis, quæ vacuatio utilis. 195.2.
- Menstrua cohibentia. 200.1.
- Menstrua purgatio, fœminis salutifera. 227.1.
- Men

Index.

Menstruæ purgationis tempus.	118.1.
Menstruis nimium fluentibus, ac retentis, morbi fiunt.	23.1.
Molarium dentium ortus, non infestat.	114.1.
Morborum quorundam natura.	267.1.
Morbi differentia duplex.	270.1.
Morbus magnus tripliciter.	272.1.
Morbus peracutus quis sit: eius victus.	23.1.
Morbi crescentis signum.	28.1.
Morbi species, constitutiones indicat.	27.1.
Morbus difficilis iudicii quis sit.	30.1.
Morbi breues cur non debilitant in essentia, vel longi.	54.1.
Morbi ex repletione ac inanitione, curatio.	69.2.
Morbi quando breuiiores.	72.1.
Morbi mutatio vnde vim habet.	71.1.
Morbus lethalis aut salubris.	272.1.
Morbi boni iudicii quando fiunt.	100.1.
Morbi pauci quando fiunt.	100.1.
Morborum vernorum præcautio.	101.1.
Morbus quicumque quouis tempore fit.	109.1.
Morbus Gallicus quis sit: eius causa.	110.1.
Morbi hyemales.	103.2.
Morbus timetur in parte quæ prius doluit.	146.1.
Morbi remissioni non semper fidendum.	73.1.
Morbus naturæ congruens, minus periculosus.	

Index.

	fus.	78.1.
	Morbi morbis succedentes feliciter, aut con-	
	trà.	96.1.
	Morbi autumnales quando fiunt.	97.2.
	Morbi alii aliis frequenter succedunt, alii verò	
	rard.	95.2.
	Morbis omnibus non sunt eadem vacuatio-	
	nes.	40.2.
	Morbi regii causa post expurgationē.	45.2.
	Morborum legitima constitutio.	169.1.
	Morborum duplex genus.	274.2.
	Morbi hæreditarii in posteros solent refundi	
	288.2.	
	Mortis signa à facie sumuntur.	157.2.
	Mox apparentia quæ sint.	29.2.
	Mulieribus naturâ humidis, quo tempore qui	
	morbi.	101.2.
	Mutationes temporum potissimè causæ mor-	
	borum.	94. .
	Mutatio temporis morbos soluit.	94.1.
	Mulier non fit ambidextera.	254.1.
	Motus quando cōuenit post purgationē.	134.2.
	Mutationes temporum morbos pariunt.	93.2.

N.

	N atura hominis in quo consistit.	108.1.
	Natura quibusuis morbis cōtraria.	262.2.
	Natu-	

Index.

Naturam iuuantia in morbis, multiplicia sunt.	263.1.
Natura vna, & non vna.	265.
Naturale quid.	312.
Naturale calidum, non quoduis est innatū.	312.
Natura cur nō fert mutationes repētinas.	912.
Naturarum distemperatarum victus.	972.
Naturæ bene vel malè habent, pro ratione corporis.	992.
Natura docta sine doctore.	285.1.
Natura cur cæca appellatur.	285.2.
Nigræ deiectionis causæ.	138.1.
Nigræ deiectiones non omnes malæ.	139.1.
Nigra deiectio post signa concoctionis, bona.	139.1.
Nox difficilis ante iudicium.	58.2.
Nubecula rubea quarto die apparens, quid significet.	168.2.
Nutritio quibus perficitur.	257.1.
Nutritio dupliciter vitatur.	257.1.
Nutritio quibus agitur.	276.1.
Nutrientia celeriter, citò exoluuntur.	65.2.
Nutrientia celeriter, quæ sint.	300.

O.

O ccasio quid.	82.
Occasio præcept, & quare.	7.1.
Occasio magni facienda in curatione.	9.1.
Occa	

Index.

- Occasio vtendi auxiliis duplex. 74.2
 Odor suauis hystericis cur naribus admotus
 nocet. 193.2
 Oleū dolores oculorū ac tusses cur facit. 107.2
 Oleum cur oculos mordet, vlcera lenit. 275.2
 Omenti vsus. 79.2
 Omenti pars excisa statim putrescit. 239.2
 Ophthalmiā correpto fluxus vētris, bonū. 221.1
 Ophthalmia quo pacto, & à qua causa fiat. 221.1
 Os, nec neruus, nec cartilago, nō crescit nec coalescit. 248.2
 Ossa non nutriuntur melancholico sanguine. 302.2
 Ossa fracta non verè glutinantur. 303.2
Partes solidæ præcisæ, non coalescunt. 222.1
 Partes solidæ quo pacto coalescunt. 222.2
 Paroxysmus tria tantū tempora quandoque continet. 26.2
 Perpurgati corporis signum. 61.1
 Periodus siue circuitus quid differt à paroxysmo. 29.2
 Pestis tempore qui securiores. 277.1
 Phrenitis à paraphrenitide discernitur. 158.1
 Pharmaca purgant aut fursum aut deorsum. 291.1
 f Phar-

Index.

- Pharmaca non equaliter omnes respuunt. 276.1
- Pili & vngues non verè nutriuntur: eorum generatio. 262.1
- Pingue innatans in vrina quid significet. 251.1
- Pleuritidi pulmonia succedens, malum. 243.2
- Pleuritidi aut pulmonix longæ, fluor ventris, malum. 220.2
- Pleuritidis suppuratio quando. 181.1
- Pleuritidis terminus non semper idem. 181.1
- Pleuritici suppurati in tabem quando mutantur. 184.1
- Podagra cur ex venere. 226.2
- Podagra pueri non laborant ante vsum veneris. 227.1
- Podagra pueri cur uon laborant. 227.1
- Podagrici morbi, solutionis tempus quod. 236.1
- Podagra cur Vere ac Autumno plerunque. 238.1
- Potus non de eo dicitur qui tantùm est potus. 57.2
- Potus utilitas & quà permeat. 304.1
- Præparatio ad expurgationem duplex. 56.1
- Præparatio corporis quo pacto agenda. 56.1
- Præparatio humorum ante expurgationē quz sit. 57.2
- Præ(a-

Index.

Præſagia ad mortem, ab oculis ſumuntur.	237.1.
Predictiones in acutis non ſunt certę.	66.2
Predictiones in longis certiores, & quare.	66.2
Principii ſigna in pleuritide.	30.1
Proceritas corporis iuuenibus decens.	93.1
Profluuium muliebri conuulſio ſuccedens, ma- lum.	202.2
Pubertatem attingentium morbi.	116.1
Pubescunt pueri quando.	116.2
Pubercentes quare ſanguinis fluore laborant.	117.2
Pueritia & adoleſcentia conſeruari debent.	108.1
Pueri ſimilibus conſeruantur.	97.1
Pueri alacriores qui ſint.	31.1
Pueri cur deficienti alimento exoluuntur.	31.1
Pueri cur plurimo egent alimento.	32.1
Pueri quibus temporibus bene ſe habent.	107.2
Pueri cur Vere bene ſe habent.	108.2
Pueris recens natis, qui morbi accidunt.	112.2
Pueri cur facilius vomant.	113.1
Pueri excitantur ſæpe cum concuſſione mem- brorum.	113.2

.x Index.

- Puerorum morbi cum dentes oriuntur. 113.2
Pueris cur post ortum dentes fiant. 114.1.
Pueris febris, ob inflammationem gingivarum
114.1
Pueris alui profluvia cur accidunt. 114.1
Puerorum nerui cur noxis expositi sunt. 114.1
Puerorum qui insalubriores. 114.1
Pueris dura aluus quas noxas pariat. 110.1
Puerorum morborum solutionis tempus va-
riam. 118.1
Pulmonia phrenitis succedens, malum. 244.1
Pulmonia breuioris constitutionis, quam pleu-
ritis. 182.1
Pulmonia suppuratio fit, nisi septimo finiarur
die. 182.1
Pulmonia periculosior pleuritide. 182.2
Pulmo cur plenus spuma. 183.1
Pulsus & respiratio quid in morbis significant.
298.1
Pulsus naturam Hipp. non ignorauit. 298.1
Pulsus fortis in vlceribus quid significet.
246.1
Pulsus qua de causa sentitur, vbi antea non e-
rat. 246.1
Puris generatio, concoctio est. 87.1
Puris confecti signum. 87.1
Puris sputum post sanguinis sputum, malum. 244.1
Puris sputum quid mali significet. 244.1
Pur

Index.

- Puris sputo tabes succedit, & quo pacto. 245.1
Purgatione incipiente, alimentum nocet. 266.2
Purgationes difficiles, sub cane, & ante canem.
125.2
Purgationes cur difficiles, sub cane, & ante ca-
nem. 126.2
Purgationis in sanis corporibus noxa. 80.2
Puris materia. 301.2
Pure nulla pars nutriri verè potest. 302.1
Pus qui sit vlceris alimentum. 301.2
Pus cum conficitur, dolores ac febres augen-
tur. 87.1
Pus in particula contentum, cur quandoque la-
reat. 232.2

Q.

- Q^uartana æstate cur quibusdam fiat. 110.2
Q^uartana rarò in epilepsiam succedit.
213.1
Q^uartana epilepsie feliciter succedit. 213.1.
Quies ad expurgationem necessaria. 57.1
Quò naturà vergit ducere oportet. 39.1

R.

- R^ecidivas faciunt, quæ relinquuntur in mor-
bis. 58.1
f 3 Re-

Index.

- Recidivæ causæ. 61.1
Recidivæ in alterius morbi genus causæ. 61.1
Rectitudo in euacuationibus servanda. 136.2
Refectioni non laborandum ante solutionem morbi. 76.1
Refectiones extremas quo pacto vituperat Hippocrates. 16.2
Refectio statim post euacuationem nocet. 16.2
Refrigeratio extremorum, malum. 240.2
Regionis eadem ratio habenda est, quæ temporis, in victu ægrotantis. 37.1
Regio vacationi conveniens dupliciter sumitur. 40.1
Regionem circa umbilicum, ad expurgationem qualem deceat esse. 79.2
Regius morbus ante septimum, malum. 163.1
Regius morbus ante septimum, quando bonum. 163.2
Remedia extrema extremis morbis. 22.2
Remedia quando permutanda. 90.2
Remedia quibus de causis non iuuant. 91.1
Remedia cum non iuuant, quo pacto permutanda. 91.1
Renum morbi plerunque à crasso sanguine. 218.2
Renum tota caro corrumpi posse monstratur. 173.1
Repletio pro refectione sumitur aliquando. 70.1
Replen-

Index.

- Repellentium vsus immodicus, quid mali afferat. 191.2
- Respiratio duplex. 278.1
- Res præter naturam in principio morbi debiliores. 75.2
- Res naturales & præter naturam quæ sint. 75.2
- Res naturales cur in principio ac declinatione fortiores. 75.2
- Res omnes naturâ sua in bonum feruntur. 285.2
- Retentio, siccitate moderata fit. 77.2
- Rigor feбри superueniens, eam soluit. 161.2
- Rigores sexto die facti, quid significant. 144.2
- Rigor non deficiente febre, lethale. 155.2
- Rigor pro horrore aut frigore quandoq; sumitur. 164.1
- Rigores fœminis vnde incipiunt, itidem & viris. 212.3
- Rigor & desipientia à multo vini potu, malum. 242.1
- Ructus acidi longis leuitatibus intestinorum boni. 214.1

S.

- S**anguis proprius quis sit. 286.1
- S**anguis humidus ac calidus. 294.2

Index.

- Sanguis mēstruus ex redundantī sanguine fit. 284.1
- Sanguis ex naribus, ac per hēmorrhoidas fluit
re quando incipit. 118.1
- Sanguis qui probatur. 294.2
- Sanguis concrefcit, melancholia & bilis non. 138.2
- Sanguis per supernum ventrem exiens, malū
per infernum verò, bonum. 141.1
- Sanguinem per vomitum educi quid mali fi-
gnificat. 142.1
- Sanguinis multa profusio, noxas in ventre fa-
cit. 142.1
- Sanguinis multa profusio quot noxas afferat. 143.1
- Sanguinis multa profusio quantum leserit, ex
vrina cognoscitur. 143.2
- Sanguinis fluxionē delirium, aut conuulsio suc-
cedens, malum. 242.2
- Sanguis in ventrem fluens suppuratur. 222.1
- Sanguis extra vasa putrescit. 223.1
- Sanguinis missio vsque ad animi deliquium tē-
tanda, non expurgatio. 43.2
- Sanguinis aut puris mictio quid mali signifi-
cer. 175.2
- Sanguinis mictus copiosus, quid mali signifi-
cer. 173.2
- Sanguinis mictus hūm renū exulcerationem
signifi-

Index.

significet, dignoscendi ratio.	174.1
Sanguinis fluxus retentio.	34.1
Sanguinis missio quæ sit optima, quæ verò se- cùs.	43.1
Sanguinis fluxus, suppressis menstruis, utilis.	195.1
Sanguis in mammis collectus, furorem indi- cat.	197.2
Sanguis spumofus, pulmonis affectus indicat.	183.2.
Sanguinis vomitus quando salutaris: eiusdem causæ ac curatio.	252.1
Sani purgandi non sunt, nec qui pravo vrun- tur cibo.	80.2
Sanos purgare laboriosum.	81.1
Satietas nimia & fames, malum.	50.1
Satyriasmus quid.	115.2
Secretio succorum quo pacto fiat in crisi.	60.1
Secretio ante expulsionem fit.	60.2
Secundarum expellendi modus.	200.1
Sedimentum farinaceum quid significet.	249.2
Sedimentum fallax quod: distinguendi ab opti- mo ratio.	167.1
Semen viris profluit ineunte adolescètia.	118.2
Senectus prima ac cruda quæ dicatur.	30.2
Senes cur acutis febribus non laborant.	33.1
Senes facillimè ieiunium ferunt, qui post hos.	30.2
f 5	Senioꝝ

Index.

- Senioribus renum & vesicæ morbi difficilè
sanantur. 217.1
- Senibus parum calidi innati. 32.1
- Senibus pauciori cibo vtendum. 32.2
- Senes cur facilè ferunt ieiunium. 32.2
- Senes quibus temporibus bene se habèt. 107.2
- Senibus apoplexiæ accidunt quibusdam tem-
poribus. 103.2
- Senibus qui morbi accidunt. 121.1
- Senes rariùs ægrotant, quàm iuuenes. 82.2
- Senes acuto morbo correpti, non euadunt. 83.1
- Senes frigidis morbis correpti, commoriun-
tur. 83.2
- Senes non minùs perpetuò ægrotant, quàm iu-
uenes. 83.2
- Septimana prima & secunda quare commu-
nicant vno die, secunda verò & tertia mi-
nimè. 71.2
- Serapicrum copiosus potus ad expurgationes
commendatur. 57.1
- Siccis temporibus bilis generatur. 99.2
- Siccitates imbribus salubriores. 105.1
- Siccitates siccis naturis morbosa. 105.2
- Siccitas quos morbos parit. 106.2
- Signa coctionis quid prænuntient. 30.1
- Signa longitudinis morbi, cum morbo acuto,
quid prænuntient. 249.2
- Signa

Index.

- Signa salutis ac mortis à quibus rebus sumuntur. 272.1
- Signa salutis ac mortis, ab iis quæ sunt secundum naturam. 274.1
- Signis bonis non multum fidendum. 72.2
- Symptomata propria crescunt cum morbo. 75.2
- Singultus & oculi rubri à vomitu, malum. 241.1
- Singultus causæ. 241.1
- Singultus vomitu curatur. 241.1
- Singultus à quavis causa fiat curatio. 220.1
- Singultus iecoris inflammationi succedens, malum. 245.1
- Singultus, conuulsioni similis motus est. 232.1
- Singultus superpurgatis senibus, malum. 253.2
- Somnus ab accepto pharmaco, quando prodest. 134.1
- Somnus quas vacuationes cohibeat. 134.1
- Somnus statim post pharmacum vtilior, quam motio. 134.1
- Somnus longior coctiones maximè iuuat. 34.1
- Somnus sitis remedium. 193.2
- Somnus lædens, non in quouis morbo lethale. 47.1
- Sonus laborè faciens, quando est lethalis. 47.2

Index.

- Somnum iuuare non est admodum salutare. 48.1
- Somnus delirium sedans, bonum. 48.2
- Somnus & vigilia, naturalis potest esse, & præter naturam. 48.2
- Somnus quo pacto fit. 48.2
- Somnus præter naturam quid: eiusdem causæ. 48.2
- Somni immoderati noxæ. 49.2
- Spiritus in febribus offendens, malum. 166.2
- Spiritus viuant nec ne. 259.1
- Spirandi difficultas & delirium, lethale. 158.1
- Sponte facta quæ appellet Hippocrates. 12.1
- Spumæ innatantes quid significant in vrina. 251.1
- Status morbi tenuissimum cibum poscit. 24.2
- Sternutamentum singultu tollitur. 219.2
- Sterilitatis, omētum os vteri comprimens, causa. 199.2
- Sterilitatis causæ. 204.2
- Sterilitatis causæ in viris. 206.1
- Sterilium virorum triplex genus. 207.1
- Steriles, quibus os vteri durum est. 203.1
- Stillicidio vrinæ affectis, voluulus superueniēs, lethale. 233.2
- Stranguria ob exulcerationem vesiçæ. 175.2
- Stillicidium vrinæ quibus superuenit. 203.1
- Strangulatio, tumore non apparente in faucibus,

Index.

bus, lethale.	147.2
Strangulati qui non redeunt ad vitam.	85.1
Stupefacientium vsus vbi conueniat.	192.1
Stupefacientium vsus quibus affectibus conuenit.	192.1
Succi in corpore bifariam differunt.	260.2
Succi corpora ledentes, multiplices sunt.	272.1
Succorum vis.	260.2
Succi crassi per inferna vehementiùs purgandi.	139.1
Succi in partem inclinantis signa.	39.2
Succus quò vergere debeat, dignoscendi ratio.	39.2
Succus si quò non oportet reparat, reuellendus in contrarium.	39.2
Succus in partem principem inclinans, reuellendus in contrarium.	40.1
Sudor qui optimus.	43.1
Sudor febrem non soluens, malum.	161.1
Sudores optimi qui sint.	199.1
Sudor multus à somno, quid significat.	151.2
Sudor à somno, non omnis vacationem indicat.	152.2
Sudor ob debilitatem qualis.	152.2
Sudor semper fluens quid significat.	152.2
Summo vigore morbi cur nihil moliendum.	76.1
Suppurati, puris ingenti euacuatione in-	
	f 7
	tereunt.

Index.

- tereunt. 225.1
Suppuratio quibus affectibus est expectanda. 190.1
Suppurationis ruptionis tempus quando incipit. 184.2
Suppurationis ruptio in pleuritide & pulmonia quando expectanda. 184.2
Surditas biliosis deiectionibus cessat. 144.1
Surditas signum phrenitidis. 144.1
Surditatis permutatio in alium morbum. 144.1
Surditatis solutio. 162.2.
Suspiria luctuosa in febribus, malum. 237.2

T.

- T**Abes quæ sit perniciosissima. 183.1
Tabes hyeme fiunt, & ob quam tempestatem. 103.2
Tabidi non sunt purgandi per superna. 129.1
Tabes quibus ætatibus familiaris. 181.1
Tempora moderata quæ sint. 100.1
Temporum articuli variè afficiunt corpus. 118.2
Tempora morbi multiplicia constituentium, error. 75.2
Temperata corpora in temperatis temporibus bene se habent. 95.1
Tenes-

Index.

- Teneſmus vtero gerenti abortum facit. 248.1
Tertiana exquisita ſeptem periodis iudicatur. 171.2
Tertianæ exquisite deſcriptio. 161.2
Tertiana exquisita ſymptomatis deſinit. 162.1
Tertianæ exquisite ſymptomata. 162.1
Tertiana exquisita breuior quàm ſeptem circuituum. 162.2.
Tetanus violentiſſimus quarto die interimit. 180.1
Tetanus qui fit violentiſſimus. 180.2
Thorax frigoris iniuriis maximè patet. 112.1
Tormina ac lumborum dolor, quam purgationem indicant. 138.1.
Tractione calore agitur. 67.2
Traatrix & retentrix facultas ſine motu operatur. 60.1
Tremores in febribus, ſuccedente inſania ceſſant. 225.2
Tremor in febribus ardentibus, malum. 225.2.
Tuberculo rupto intra ventriculum, quid accidat. 242.2
Tumores extrà melius eſt, quàm intrò vergerè. 225.1
Tumores in vlceribus, bonum. 210.1
Tumores in vlceribus euaneſcètes, malù. 210.2
Tumor in magnis vulneribus nõ apparens, malum. 210.2
Tumo-

Index.

- Tumores molles boni, duri verò mali. 211.1
Turgentium humorum præparatio, ad expur-
gationem non requiritur. 56.2
Turgentes humores cur celerius purgandi. 130.1
Turgere quid. 41.2
Turgente humore, natura expurgationi admi-
niculatur. 41.2
Turgēt humores in morbis longis rarò vel nū-
quam. 46.2
Tusses sitim sedantes. 159.2
Tussis hydropi superueniens, malum. 229.2

V.

- V**acuatio præter naturā tripliciter fit. 261.2
Vacuandi tempore quæ sunt consideran-
da. 12.2
Vacuationis qualitas in quo consistit. 13.1
Vacuatio nimia aut repletio, naturæ inimica. 91.2
Vacuationes quæ probantur magis. 40.1
Vacuationibus loca idonea. 40.1
Vacuatio morbo congruens quæ sit. 40.2
Vacuatio quas habeat considerationes. 42.2.
Vacuatio quæ optima. 42.2
Vacuationes multitudine non estimandæ. 42.2

Vacua;

Index.

- Vacuatio vsque ad animi deliquium, quibus cō-
gruit. 43.2
- Vacuatio in morbis duplex. 261.1
- Vacuatio præter naturam, & secundum natu-
ram. 265.1
- Varices furorem soluunt. 223.1
- Variolæ & morbili causæ. 116.1
- Vasorum inanitio quid. 13.2
- Venarum & arteriarum principia. 279.1
- Venena cuti applicata, quo pacto interimunt.
270.1
- Venter humidus qui sit, & siccus. 67.1
- Ventres humidi quando desiccantur, & cōtrā.
67.1
- Ventris morbi qui sint leuiores, qui verò vehe-
mentes. 217.1
- Ventres hyemæ & vere calidissimi naturā. 33.1
- Venter laxis quibus de causis fiat. 67.1
- Ventris vstio & mortus: eiusdem malum. 165.1
- Venter laxis cur fiat post sanguinis fluxum.
143.1
- Venti, mutationem afferunt corporibus. 98.1
- Ventorum differentia medico vtiles. 98.1
- Ventorum nomina & temperamenta. 98.1
- Vere multum cibi ac rarè dandum. 37.1
- Ver saluberrimum, & quo pacto. 100.2
- Vere qui morbi fiunt. 109.1
- Vere cur tam multi morbi fiant. 109.2
- Ver

Index.

- Ver quibus saluberrimum omnino. 109.1
Vernum tempus curationi opportunū. 235.2.
Vertebrarū colli reuulsio, anginae species. 114.2
Verrucarum quotuplex genus. 115.1
Verrucarum causa. 115.2
Vesicę vlcera difficilè sanantur. 217.1
Vesicę vlceris signa. 175.2
Vesicę vlceris sordidi p^o cur grauiùs olet. 176.1
Vesicę morbi, quibus signis deprehendantur. 174.2
Vesica quo loco sita: eiusdem formatio. 175.1
Victus quid sit. 16.2
Victus ratio quibus absoluitur. 17.1
Victus quantitas Galeno non exactè diffinitur exemplis. 17.1
Victus definiendi ratio exactissima. 17.2
Victus idem huic crassus illi verò tenuis. 18.1
Victus permutandi duplex modus. 18.1
Victus tenuis exactè, in morbis longis periculosus. 18.2.
Victus exactè tenuis non omnibus acutis congruens. 18.2
Victus mediocris aliquando in morbo acutissimo. 19.1
Victus triplex consideratio. 20.2
Victus paulò plenior exquisito, congruit oberrata. 21.2
Victus tenuis ac religiosè constitutus quis. 21.1
Victus

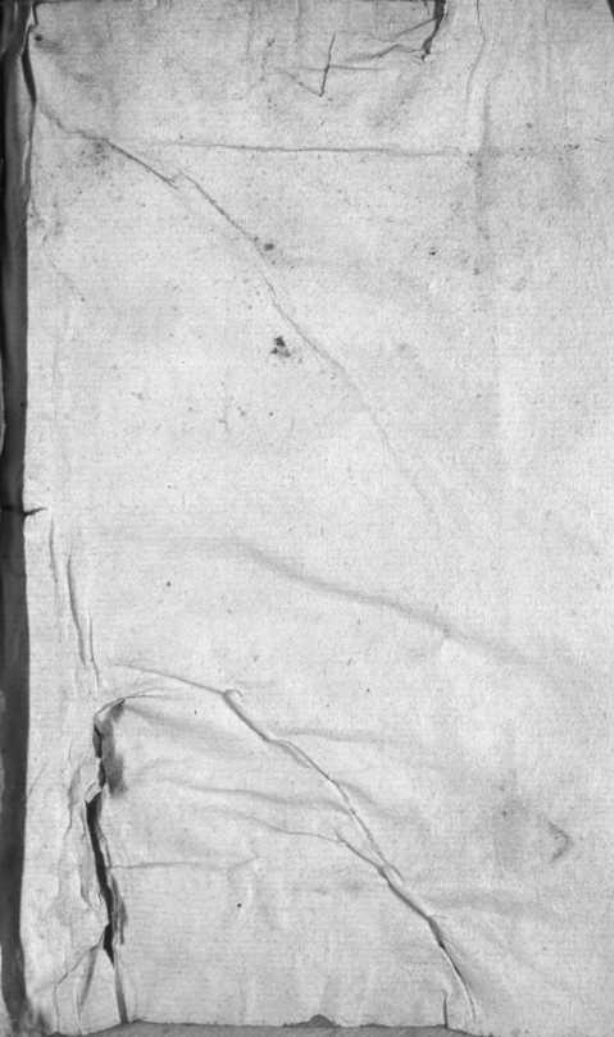
Index.

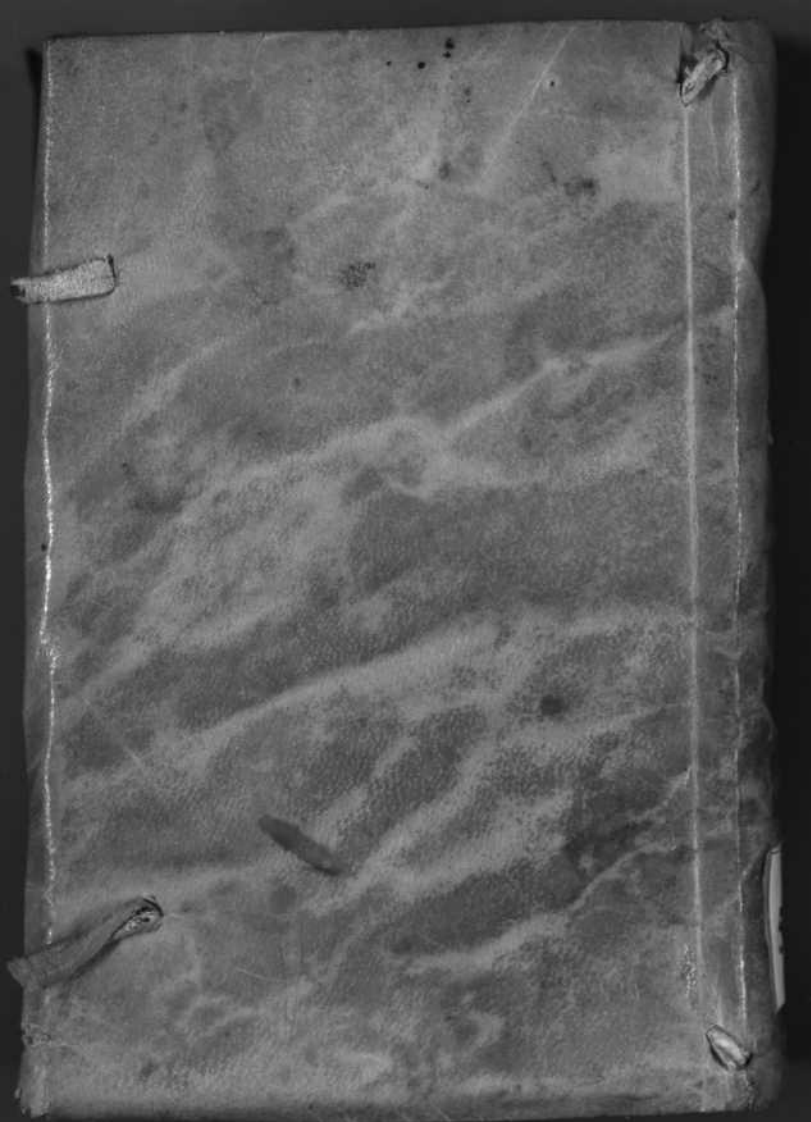
- Victus tenuis & religiosus non probatur. 22.1
Victus tenuis non omni morbo congruit. 59.2
Victus non est religiosè seruandus bene valenti. 89.2
Victus humidus febricitantibus & pueris conuenit. 35.1
Victus instituendi ratio, à quo sumitur. 35.2
Vigilia quid: eiusdem causæ. 49.1
Vigilia quando immoderata. 49.1
Vigiliæ & somni vsus. 49.1
Vigiliæ noxæ. 49.2
Vigore peracto natura iuuanda, si non iudicat perfectè. 75.1
Vinum cur tentat neruos. 179.2
Vinum pueris inimicum: vtendi tempus. 282.1.
Vita breuis, si cum arte conferatur. 7.1
Vita primorum parètum, longa Dei beneficio, non naturâ. 10.1
Vlcerum antiquorum curatio. 234.1
Vlcera quædam vino, quædam aqua abluenda. 190.2
Vlcera hydropicis difficilè sanantur. 217.2.
Vlcera hydropicis, malum. 217.2
Vlcera quibus partibus lethalia. 221.1
Vmbi-

Index.

- Vmbilicus cur pueris inflammatur. 113.1
Vomitus sanguinis solutio. 195.1
Vrinæ inæquales quid mali significant. 250.2
Vrinæ veluti iumentorum, quid significant in febris. 168.1
Vrina pturbata, coctionis obscure signū. 168.1
Vrina ex crassa & grumosa, facta tenuis iuuat. 167.1
Vrina crassa semper est perturbata. 167.1
Vrina tenuis apud Hippocratem dicitur quandoque, quæ conturbationem deposuit. 167.1
Vrina p̄spicua & alba in phreniticis, mala. 169.1
Vrinæ difficultatis curatio. 229.2
Vrina alba & persp̄picua, deterrima in pueris. 170.1
Vrina alba & persp̄picua, quid significet. 169.2
Vrinarum albarū & persp̄picuarum quæ sit grauior. 169.2
Vrina multa noctu micta, quid significet. 176.2
Vtero gerenti, purgationis tempus. 122.1
Vtero gerētib⁹, auxilia magna periculosa. 122.1
Vtero gerenti menstrua si profluant, fœtus debilitatem significat. 204.1
Vteri præfocatione laborantes, iuuantia. 219.2

FINIS.

265

5.434